

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Första kammaren.

Nr 44.

Tisdagen den 3 juni f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne maj.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 339, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; och

nr 340, i anledning av väckta motioner om sänkning av repartitionstalet för jordbruksfastighet.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge tillkännagiva, att gemensamma omröstningar komme att anställas vid kamrarnas sammanträden under morgondagen.

Sedan revisionssekreteraren Erik Holger Elliot, vilken vid innevarande riksdag blivit utsedd till riksdagens militieombudsmans efterträdare, numera av riksdagen insatts i militieombudsmansämbetet för tiden från och med den 15 juni 1930, företogs nu val av tjugufyra valmän för utseende i Elliots ställe av annan behörig man att vara militieombudsmannens efterträdare; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till valmän:

herr Bergman	med 64 röster,
» Bergström, David,	» 64 »
» Björnsson	» 64 »
» Boberg	» 64 »
» Bodin	» 64 »
» Ekman	» 64 »
» Enhörning	» 64 »
» Frändén	» 64 »
» Granath	» 64 »
» Hansson, Sigfrid,	» 64 »
» Jonsson	» 64 »
» Julin, Fredrik,	» 64 »
» Julin, J. H. Teodor,	» 64 »
» Klefbeck	» 64 »
» Larson, V. Edward,	» 64 »
» Linder	» 64 »
» Norling	» 64 »
» Pålsson	» 64 »
» Reuterskiöld	» 64 »

herr Roos	med 64 röster,
» Sandegård	» 64 »
greve Spens	» 64 »
herr Thelin	» 64 »
» Wagnsson.	» 64 » .

Anställdes val av sex suppleanter för kammarens valmän för utseende i revisionssekreteraren Erik Holger Elliots ställe av annan behörig man att vara militieombudsmannens efterträdare; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till suppleanter:

herr Schlyter	med 30 röster,
» Nylander	» 30 »
» Hagman	» 30 »
» Holmgren	» 30 »
» Bergström, P. Albert,	» 30 »
» Gustafson, J. Fritjof	» 30 » ,

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottning bestämd.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 200—202 och memorial nr 203.

Vid föredragning av sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial nr 11, angående ersättning åt sekreterare och vaktbetjäning hos sammansatta stats- och andra lagutskottet för behandling av Kungl. Maj:ts propositioner nr 154 och 160 m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

*Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående uppförande av nytt kliniskt sjukhus i Stockholm m. m. jämte tre i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avläten, den 14 mars 1930 dagtecknad proposition, nr 232, som hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att

dels besluta

att ett nytt kliniskt sjukhus, benämnt Karolinska sjukhuset, samt nya lokaler för Karolinska institutets teoretiska institutioner skulle uppföras å det så kallade Norrbackaområdet, vilket av 1927 års riksdag för ändamålet upplåtits;

att i den första byggnadsetappen i huvudsaklig överensstämmelse med arkitekten C. Westman upprättade ritningar och kostnadsförslag skulle utbyggas:

a) följande kliniker med polikliniker, nämligen en medicinsk, en kirurgisk, en radioterapeutisk, en oftalmologisk, en oto-laryngologisk och en obstetrisk-gynekologisk klinik, ävensom ett röntgendiagnostiskt institut;

b) följande för klinikerna gemensamma inrättningar, nämligen isoleringsavdelning, tandpoliklinik, centrallaboratorier, badavdelning, gymnastikavdelning, apotek, desinfektionsavdelning, kök och matsalar, tvättinrättning, begravningskapell, personalbostäder, förråds- och verkstadslokaler ävensom ångpanneanläggning; samt

c) en patologisk institution;

att med den radioterapeutiska kliniken skulle sammanföras cancerföreningens i Stockholm nuvarande vårdanstalt för kräftsjuka, radiumhemmet, även som forskningsavdelningar, allt i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som av Hans Maj:t Konungen tillsatt kommitté i betänkande den 23 maj 1929 angivit och av honom godkänts, samt i enlighet med den närmare överenskommelse, som Kungl. Maj:t kunde träffa med styrelserna för jubileumsfonden och cancerföreningen;

att det nuvarande garnisonssjukhuset i Stockholm skulle sammanslås med Karolinska sjukhuset i huvudsaklig överensstämmelse med de allmänna grunder, som av chefen för försvarsdepartementet förordats;

att överenskommelse finge träffas rörande samarbetet för sjukhusets uppförande och drift mellan staten, Stockholms stad och Stockholms läns landsting i enlighet med av chefen för ecklesiastikdepartementet i statsrådsprotokollet förordade samt av staden och landstinget godtagna bestämmelser;

att de av chefen för ecklesiastikdepartementet omförmälda åtgärderna för Norrbackaområdet ianspråktagande, för markutbyte och för reglering av tomtgränsen skulle vidtagas; samt

att byggnadsföretaget skulle finansieras i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för ecklesiastikdepartementet i statsrådsprotokollet förordade grunder;

dels ock i enlighet härmed till ifrågavarande byggnadsarbeten i första etappen anvisa ett extra reservationsanslag av 14,213,505 kronor, varav för budgetåret 1930/1931 300,000 kronor att användas till förberedande arbeten, uppgörande av definitiva ritningar m. m., av vilket sistnämnda belopp högst 30,000 kronor finge disponeras för förberedande arbeten för en ny vanförestalt å Norrbackaområdet.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels en inom första kammaren av herrar *Olof Olsson* och *K. G. Westman* väckt motion, nr 333, vari hemställts, att riksdagen, med förklarande att den icke funne sig beredd att nu taga slutgiltig ställning till det föreliggande förslaget, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att skyndsamt utredning måtte verkställas, huruvida och under vilka villkor överenskommelse kunde träffas med Stockholms stad om förläggande av den kliniska undervisningen inom Karolinska institutet till stadens sjukvårdsinrättningar, och att denna utredning och därav föranledda förslag måtte föreläggas riksdagen till omprövning antingen tillsammans med det nu föreliggande eller, därest utredningen skulle visa, att den i motionen förordade lösningen bleve för statsverket förmånligare, ensamt, samt att de teoretiska institutionernas byggnadsfråga måtte så utredas, att riksdagen kunde bilda sig en mening såväl om denna frågas samband med det kliniska sjukhuset som ock om de anslagskrav, vilka under den närmaste tiden för nämnda institutioner vore att förvänta från Karolinska institutet;

dels en inom första kammaren av herr *I. Holmgren* väckt motion, nr 341, vari hemställts, att riksdagen, under utalande att det föreliggande förslaget till kliniskt sjukhus icke kunnat godtagas, ville besluta hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt framläggande av nytt förslag till sådant sjukhus med beaktande av de synpunkter och önskemål, som i motionen framhållits för vinnande av en mera ändamålsenlig och ekonomisk planläggning av byggnader och organisation;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *O. Carlström* och *A. Pehrsson* i Bramstorp väckt motion, nr 520, vari hemställts, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 232 måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om förnyad utredning rörande det Karolinska sjukhuset.

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.

(Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr Holmgrens berörda motion (I:341) samt med avslag å herrar Olssons och Westmans samt Carlströms och Pehrssons motioner (I:333 och II:520),

I. besluta

1) att ett nytt kliniskt sjukhus, benämnt Karolinska sjukhuset, samt nya lokaler för Karolinska institutets teoretiska institutioner skulle uppföras å det så kallade Norrbackaområdet, vilket av 1927 års riksdag för ändamålet upplåtits;

2) att det nuvarande garnisonssjukhuset i Stockholm skulle sammanslås med Karolinska sjukhuset i huvudsaklig överensstämmelse med de allmänna grunder, som av chefen för försvarsdepartementet i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 mars 1930 förordats;

3) att de av chefen för ecklesiastikdepartementet i samma statsrådsprotokoll omförmälda åtgärderna för Norrbackaområdets ianspråktagande för markutbyte och för reglering av tomtgränsen skulle vidtagas;

II. till förberedande arbeten för Karolinska sjukhuset anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor, av vilket belopp högst 30,000 kronor finge disponeras för förberedande arbeten för en ny vanförestalt å Norrbackaområdet;

III. i anledning av herr I. Holmgrens motion, I: 341, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes dels låta verkställa och till 1931 års riksdag framlägga en överarbetning av föreliggande förslag till byggnader för Karolinska sjukhuset, i syfte att kostnaderna för byggnaderna måtte avsevärt nedbringas,

dels ock låta upptaga nya förhandlingar med Stockholms stad rörande samarbete för sjukhusets uppförande och drift i syfte att staden måtte å sjukhuset belägga ett större antal platser än enligt det nu förevarande avtalsförslaget samt för 1931 års riksdag framlägga det förslag, vartill dessa förhandlingar kunde giva anledning.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Lindblad, Olof Olsson, Nilsson* i Malmö, *Nilsson* i Gränebo, *Rosén, Rydén, Olsson* i Kullenbergstorp och *Jonsson* i Eskilstuna, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar Holmgrens, Olof Olssons och Westmans samt Carlströms och Pehrssons i Bramstorp motioner (I:341, I:333 och II:520), i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta skyndsamt verkställa och om möjligt till 1931 års riksdag framlägga *dels* en överarbetning av det nu framlagda förslaget till nya byggnader för ett kliniskt sjukhus i Stockholm i syfte att kostnaderna för de nya byggnaderna måtte avsevärt nedbringas och dessas planläggning eventuellt göras mera ändamålsenlig, *dels ock* en utredning rörande möjligheterna att lösa förevarande byggnadsfråga genom samarbete med Stockholms stad på annat sätt än enligt föreliggande förslag;

2) av herr *Hammar skjöld, Carl Gustaf*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Olsson, Olof**: Herr talman! Frågan om det nya kliniska sjukhuset är egentligen ett komplex av frågor, som i det mesta mera lämpa sig för experterna än för oss här. Jag tror därför, att det säkerligen är praktiskt att det, som bör överlämnas åt experterna, inte drages in i diskussionen i dag, utan att vi begränsa oss till sådant, som vi själva begripa och kunna bedöma.

Det råder inte några delade meningar om, huruvida det skall bli ett nytt

kliniskt sjukhus. Det var annorlunda år 1926, när ärendet förra gången diskuterades här i kammaren. Då hade statsutskottet den uppfattningen, att det kanske kunde dragas i tvivelsmål, huruvida man behövde ett så stort sjukhus, och man tänkte sig också, att för den händelse Serafimerlasarettet å ena sidan ändrades och å andra sidan tillbyggdes, skulle detta kanske kunna räcka. I år ligger saken annorlunda. I år har det gått en bänkagitation för att man borde taga det hela utan några som helst invändningar.

Men eftersom det finns reservationer vid utskottets utlåtande, tyder ju detta på, att det finns delade meningar och att tvist föreligger. Skalar man bort de onödiga talesätten, finner man, att tvisten egentligen rör kostnaderna. Gör man en jämförelse mellan åren 1926 och 1930, inställa sig ju också omedelbart vissa reflexioner och tvivelsmål, huruvida det är nödvändigt att offra så mycket pengar, som det här är fråga om. År 1926 gällde det 1,154 sängar, och i pengar gällde det 13 miljoner kronor. Meningen var då, att sjukhuset skulle byggas i två etapper, och man ansåg sig därför inte behöva föreslå mer än en mindre summa att hjälpa upp de värsta brister, som vidlådde Serafimerlasarettet. Nu i år gäller det 843 sängar och i pengar ungefär 14 miljoner kronor. Sjukhuset skall dessutom byggas i tre etapper, och under tiden har man — för ett par år sedan — anslagit 3,200,000 kronor till Serafimerlasarettets förbättring. Men år 1926 var såväl departementschefen som statsutskottet och riksdagen på det klara med, att man måste syna de då föreslagna 12 miljonerna lite närmare och se till, huruvida inte besparingar kunde göras. I dag ligger det litet annorlunda till. Nu vill man egentligen att allting skall tagas utan muck. I stort betyder detta, att den åttonde huvudtiteln under de närmaste åren kommer att belastas med en summa för detta sjukhus på 1½ å 2 miljoner kronor årligen. Och då man betänker, huru många ärenden som trängas under denna huvudtitel, huru vi sitta och diskutera under timmar några hundratals kronor och ännu längre, om det gäller några tusentals kronor, så förstår man, att alla besparingar äro tacknämliga, om det inte skall bli torka och missväxt på denna huvudtitel. Om det därför är på det sättet, att det av personer, som förstå dessa ting, framföres anmärkningar, som vi alla något så när kunna bedöma, är det väl inte mer än riktigt, att ärendet går till ny omprövning. Det föreligger ju ett helt knippe av detaljanmärkningar i en motion som väckts i denna kammare. Varken utskottet eller reservanterna anse sig kunna bemästrera de där detaljanmärkningarna men ha ändå funnit dem så pass vägande, att man gått in för en överarbetning. Men även på den punkten har utskottet och reservanterna varit oense. Reservanterna anse, att husesynen bör sträcka sig över hela byggnadsföretaget, då däremot utskottet vill, att man skall stanna inför den radioterapeutiska kliniken — ty där har ängelen satt sitt kors.

Emellertid är inte detta kärnpunkten. Den, som har läst utskottets utlåtande, har säkerligen lagt märke till, att egentligen är allting för utskottet ganska gott. Enhetstanken, säger man, är auktoritativt klarlagd, skälen för att man omedelbart skall avgöra frågan äro starka, anmärkningarna, som rikta sig mot byggnadsföretaget, äro utan värde. Samarbetet med Stockholms stad kunde ju visserligen ha varit litet bättre; men bevars, då hade man ju eventuellt måst släppa den där enhetstanken. Och alla de farhågor, som framställts för att sjukmaterialet inte skulle bli tillräckligt — alla dessa farhågor äro ogrundade. På det sättet vandrar utskottet sin väg fram med käck och spänstiga steg. Men så med ens hejdar man sig och håller handen för ögonen — det är alldeles, som om man såge en syn. Och så håller utskottet ett litet tal. Det är onekligen så, säger utskottet, att det ur statens synpunkt hade varit önskvärt, om Stockholms stad velat taga i anspråk litet flera vårdplatser, än staden gjort. Och man kan då inte gärna frigöra sig från den tanken, att nya överväganden kunna ge nya resultat. Ja, det är kanske rent av inte uteslutet, att

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.

(Forts.)

staden skulle kunna finna med sin fördel förenligt att belägga ytterligare vårdplatser. Och när man nu i alla fall skall gå till en överarbetning, så finns det kanske skäl för att gå till nya förhandlingar med staden.

Detta är egentligen rätt underligt. Och man frågar sig, vad som kan vara orsaken till denna utskottets självbesinning. Personligen misstänker jag, att det sammanhänger med en liten misstanke om just sjukmaterialet. Det är nu nämligen så, att den medicinska undervisningen måste bygga på ett sjukmaterial, som är bättre ju rikhaltigare det är. Jag tänker mig till och med, att för den händelse man tekniskt skulle kunna ordna det på det sättet, att den medicinska undervisningen hade hela Stockholms sjukväsen till sitt förfogande, skulle detta vara idealet. På denna punkt är det emellertid två intressen, som ligga nära varandra. Staten har intresse av ett sjukhus för läkarutbildningen, och staden har intresse av ett sjukhus för sina sjuka. Om dessa båda intressen kunna knytas samman, är det klart, att det bör bli billigare och bättre för båda parterna. Det är egentligen här, som kärnpunkten ligger i den tvist, som råder mellan utskottet och reservanterna.

Men innan jag går litet vidlyftigare in på detta, vill jag liksom lyfta ur vägen en sten, som ligger och hindrar, nämligen den s. k. enhetstanken. Man säger, att det är den springande punkten. Om inte denna genomföres, då är hela företaget värdelöst eller förfelat. Egentligen visar sig denna enhetsanke i två skepnader. Å ena sidan säger man, att de olika undervisningsklinikerna inte kunna ligga spridda, såsom nu en lång tid varit fallet, utan att de måste sammanföras för att kunna hjälpa varandra, och å andra sidan säger man, att de teoretiska institutionerna spela en bestämd roll i samarbetet och följaktligen också måste ligga i närheten av de praktiska klinikerna. Det är uppenbart, att enhetstankens räckvidd i detta fall har en stor betydelse. Om det nämligen är på det sättet, att allt, som kan räknas till Karolinska institutet — rubb och stubb —, behöver vara på ett och samma ställe, då är det klart, att byggnadsfrågan inte bara måste försvåras utan också fördyras.

Som lekman har jag ingen mening om detta, i varje fall ingen rotfästad mening, men jag gör ett par reflexioner. Jag förstår mycket väl, att man behöver ett komplex av kliniker, att de medicinska och kirurgiska klinikerna behöva varandra och att de och specialklinikerna kunna ha gagn av varandra. Men jag förstår däremot inte, att två medicinska och två kirurgiska kliniker nödvändigt skola ligga vid sidan av varandra, och jag förstår det så mycket mindre som Karolinska institutets lärarkollegium har förklarat, att den obstetrisk-gynekologiska kliniken, som ligger å Allmänna barnbördshuset, inte behöver flyttas, därför att den ju har moderna och bra lokaler. Jag förstår också, att vissa av de teoretiska institutionerna kunna spela en roll i samarbetet, men jag tvivlar på, att alla spela den rollen, och jag tvivlar på detta så mycket mera, som många läkare, som jag har talat med, inte bara svävat på målet utan också ställt sig rätt skeptiska.

Men jag gör också en annan reflexion. Om det är på det sättet, att denna enhetstanke spelar en avgörande roll vid den svenska läkarutbildningen, hur är det då egentligen ställt nu med denna utbildning, och hur blir det ställt inom den närmaste framtiden? Det är nämligen rätt länge sedan enhetstanken kunde göra sig gällande, och det blir åtminstone ett 20- eller 30-tal år framåt i tiden, som den heller inte kommer att spela någon synnerligen stor roll. Jag menar också, att enhetstanken är en mänsklig företeelse. Den kan inte vara heligare den än annat världsligt. Man bör väl ha rätt att tvivla, om ett samarbete är nödvändigt mellan allt som man räknar till Karolinska institutet och huruvida det också är nödvändigt, att allt detta skall ligga på samma tomtområde. Man kan ha rätt att tvivla, och man kan ha rätt att begära en undersökning. Om det visar sig, att det är nödvändigt, så måste man ju böja

sig. Men om det skulle visa sig, att det inte är *absolut* nödvändigt, att det i visst avseende skulle vara bra eller dylikt, då tycker jag, att det är oriktigt, att denna enhetstanke — driven till det yttersta — skall stå i vägen för en praktisk lösning av det spörsmål, som nu föreligger.

Men efter denna utvikning skall jag be att få återvända till själva ärendet. År 1926 föreslogs de allmänna sängarnas antal till 1,019 stycken. Av dessa skulle Stockholms stad och Stockholms län ta i bruk 700 stycken. I år äro de allmänna sängarna inte mer än 729, och av dessa ha Stockholms stad och län endast velat ta i bruk 425. Det är inte mycket. Men genom att bygga dyra sängplatser för riket, om jag så får säga, och lika dyra för garnisonen, har man i alla fall fått ett något så när stort sjukhus. Men detta är bara den första etappen med de sex klinikerna och några andra anstalter. En gång skall Serafimerlasarettets kliniker också flytta hit. Vem skall då belägga platserna? Att det blir sjuka behöva vi inte frukta, men vem skall betala sängarna? Tänker man sig, att staden skall göra det? I det fallet har man inte mycket att hoppas, ty stadskollegiet och med detta stadsfullmäktige ha förklarat, att de inte vilja göra någon som helst utfästelse på denna punkt. De ha tagit på sig de 315 sängar, som det gäller nu i första etappen, men de förbinda sig inte att deltaga i en framtida utbyggnad. Och jag förmodar, att det är just detta, som gjort, att utskottet slagit sig pannan och hållit det lilla talet om de fortsatta förhandlingarna. Ty när Karolinska sjukhusets första etapp står klar, har staden ett stort sjukhus på Söder och kanske också ett stort sjukhus på Norr. Ungefär 600 meter söder om Norrbacka ligger nämligen Sabbatsbergs sjukhus. Det är bekant för utskottet, att man tänker bygga ut detta till en kapacitet på över 1,000 sängar — jag vågar inte säga mera, men det är möjligt, att det blir halvtannat tusen. Är det verkligen rimligt, frågar jag mig, att staten skall bygga ett sjukhus på Norrbacka, och 600 meter söder om Norrbacka skall det byggas ut ett nytt, stort stadens sjukhus på Sabbatsbergsområdet? Det är detta, som egentligen är problemet för oss här i dag, och det är detta problem, som gjort, att även utskottet har glidit in på de tankegångar, som utskottsreservanterna representera.

Vad är det nämligen, som reservanterna vilja? Jo, reservanterna säga ungefär så här: Det bör inte få hända, om det kan förhindras, att staten och staden bygga var sitt sjukhus så nära intill varandra. När vi veta, hur det ligger till, så skola vi inte handla, som om vi ingenting visste. Det är därför inte rätt att bestämma sig nu. Tvärt. Ty då är allting förkylt. Det är väl bättre att i stället se efter, huruvida inte ett samarbete kan äga rum i den trakten. Det kan ju hända, att staten kan ha nytta av Sabbatsberg, och det kan ju också hända, att staden kan ha nytta av Norrbacka — antingen på det sättet, att staden bygger och staten hyr eller så, att staten bygger och staden hyr. Man kan väl åtminstone pröva den saken. Förslaget, som ligger på bordet, har ju inte fallit ifrån himmelen. Det är ju vanliga dödliga människor, som framlagt det, och man bör väl då kunna ha lov att pröva det.

På detta svarar utskottet, att staten aldrig någonsin kan ha någon nytta av Sabbatsberg. Det är uteslutet. Utskottet har undersökt möjligheterna att inom staden få tag i någon stadens sjukhustomt, som skulle kunna vara tillräckligt stor. Men inte ens om man låte de teoretiska institutionerna ligga för sig, skulle man kunna finna någon tomt, som skulle räcka för klinikerna jämte de byggnader, som höra tillsammans med dessa. Men Norrbacka, däremot, säger man, det kan väl passa. Skulle inte möjligen Sabbatsberg kunna flytta till Norrbacka? Skulle inte staden kunna finna det ekonomiskt att göra på det sättet? Och när nu saken i alla fall skall gå till omprövning, kanske det är skäl att inbjuda Stockholm till förhandling. Men bara till förhandling om detta, ty utskottet är fullt på det klara

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.

(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

med, att vi måste ha ett oryggligt beslut i år om att Norrbackaområdet skall användas.

Det där, som utskottet säger om »undersökningarna», är en lustig omskrivning. Ett par stycken av statsutskottets representanter och ett par stycken av reservanterna ha nämligen traskat omkring på Sabbatsbergstomtens område. Det är alltsammans. Och jag får ju säga, att det är att ge det ett väl vackert namn, att kalla detta för »undersökning». Nej, om Sabbatsberg veta vi faktiskt ingenting, lika litet som vi veta någonting om de andra tomterna. Men jag kan inte förstå, varför man inte skulle kunna undersöka saken. Om det är så, att det visar sig omöjligt, då vet man ju det. Skulle det finnas möjlighet till ett samarbete, då är det väl oriktigt att avböja detta av den rena okunnigheten, som det ju blir i detta fall. Men för övrigt finns det en bestämd skillnad emellan utskottets förslag och reservanternas. Reservanterna vilja, att man skall pröva alla möjligheter utan några som helst förutfattade meningar. Går det, så går det. Går det inte, så kan ju ingen människa hjälpa det. Man har då i alla fall gjort ett försök. Utskottet vill däremot, att man vid denna undersökning bara skall sysselsätta sig med en enda sak. Stockholms stad skall få tillfälle att ångra sig. Staden har förut förklarat, att man inte har några intressen på Norrbackaområdet, men nu skall Stockholm få tillfälle att säga, att man har det. Jag måste ju säga mig, att inte är detta något vidare försynt förslag, och inte kan man heller säga, att det har några hoppfulla perspektiv. Men det är en sak, som jag tycker är värre i det förslaget, och det är, att det ger sken av förhandlingar utan att egentligen vara det. Man vill liksom kunna säga, att man har gjort allting, som kan göras, och skulle det inte gå — nå bevars, då är det i varje fall inte *statens* fel. I grund och botten är utskottets förslag inte någonting annat än ett bifall till Kungl. Maj:ts med ett litet kuriöst teaterspel, som tycks ha lurat utskottet men som säkerligen inte lurar någon annan.

Emellertid har det bedrivits en — man kan säga — ganska ordentlig agitation i detta ärende. Jag tänker mig, att kammarens olika ledamöter har haft mer än kännning av den. Den journalistiska agitationen driver den satsen, att utskottets förslag *löser* frågan i år, då däremot reservanternas förslag — ja, det är egentligen ingenting annat än ett avslag, som kastar ut frågan i nya vidlyftigheter. Saken är ju den, att både reservanterna och utskottet gå på uppskovslinjen, fastän utskottet binder framtiden. Ty vad är egentligen skillnaden mellan utskottets s. k. omedelbara lösning av frågan nu jämte förhandlingar och reservanternas uppskovsyrkande? Om vi gå reservanternas väg, vad är det då som händer? Jo, antingen kommer man underfund med att något samarbete inte är möjligt. Då går man fram med Kungl. Maj:ts förslag. Det förefaller mig, som om den saken skulle kunna avgöras jämförelsevis snabbt. Eller också kommer man underfund med att ett samarbete är möjligt. Då blir det nya ritningar o. s. v., och då måste man ånyo gå till stadsfullmäktige och till riksdagen. Vad är det som händer, om man går utskottets väg? Jo, antingen blir det så, att staden säger nej, och då går man i det fallet också fram med Kungl. Maj:ts förslag. Eller också blir det på det viset, att staden svarar ja. Då blir det nya ritningar o. s. v., och så blir det att på nytt gå till stadsfullmäktige och till riksdagen. Jag kan inte se, att det finns någon större skillnad emellan dessa båda olika ståndpunkter, när de gå till aktion. Men jag tycker ju, och med mig de övriga reservanterna, att när förhandlingar i alla fall skola ske, då kan man likasåväl reservera åt sig så många möjligheter, som äro tänkbara. Blir det avslag, bör det kunna gå lika raskt i det ena fallet som i det andra. Blir det bifall — då är väl detta värt dröjsmålet.

Men det har bedrivits en annan agitation, som gått fram med större trum-

mor — om jag så får säga — och som sökt samla de mera sentimentala. Det är ju så, att vi ha någonting, som kallas för radiologi. Den måste knytas till ett större kliniskt sjukhus, har man sagt, det är dess livsvillkor. Det viktigaste och det allra viktigaste medlet, då det gäller kräftsjukdomarnas bekämpande, är den tidiga diagnosen, säger man vidare, och radioterapeuten måste därför vara i ständig förbindelse med de andra medicinmännen, med fackspecialisterna i kirurgi, gynekologi o. s. v. Tänk därför — tänk därför på de kräftsjuka! Tänk på hela landets kräftsjuka och dröj inte med detta rikssjukhus!

Detta är en rätt försåtlig agitation, som naturligtvis fångar en hel del. Om det varit på det sättet, att frågan gällt sjukhus eller inte sjukhus, då kunde jag finna den agitationen förståelig, men det gäller inte detta i närvarande stund. Vad det gäller är en liten frist att tänka över, hur man bäst och billigast skall kunna ordna denna sak. Ty det är visserligen sant, att tiden är dyrbar, men pengar äro också dyra, och vad som inte går åt för att möta det ena lidandet, kan kanhända behövas för att möta det andra. Radioterapien har sin begränsning, men lidandet tycks inte ha det, om man får döma av vad man ser och hör här i världen.

Jag tror för min del, att om man inte blundar och inte fantiserar utan ser saken rätt i ögonen, finns det ingenting av värde, som kommer att äventyras, för den händelse man går reservanternas väg. Ingen kan säga med rätta, att reservanternas förslag är att kasta ut ärendet i nya äventyrligheter. Men går man utskottets väg, då skär man av den möjlighet — som kanske finnes, kanske också inte finnes men som bör undersökas — den möjligheten nämligen att skapa mellan staden och staten ett samarbete, som kan vara båda parterna till båtnad.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bergqvist: Herr talman! Man behöver i denna diskussion icke upptaga frågan om behovet av nybyggnader för Karolinska institutet, ty detta är så klart ådagalagt, att ingen förnekar detsamma. Den föregående ärade talaren har också för sin del bekräftat, att ett oavvisligt behov i detta avseende föreligger. Man måste sålunda utgå ifrån den förutsättningen, att det är nödvändigt, att åtgärder vidtagas för att bereda detta institut tidsenligare lokaler, som det behöver för sitt arbete. Men när man tänker över detta problem, måste man givetvis göra klart för sig vad som bör vara det framför allt bestämmande i byggnadsfrågan. Det är visserligen sant, att frågan om kostnaderna därvidlag spelar en betydande roll, men man får dock icke göra kostnadsfrågan till den primära och ensamt avgörande, utan vad man framför allt måste se på, det är ändamålsenligheten, att sålunda den nya anstalt, som man grundlägger, kommer att motsvara det ändamål, den är avsedd att tjäna, och detta för en lång tid framåt.

Till denna ändamålsenlighet har räknats såsom en viktig faktor, att alla kliniker jämte de teoretiska institutionerna kunna sammanföras till en och samma plats, där de kunna utan tidsutdräkt och andra hinder samarbeta på bästa sätt med varandra. Denna s. k. enhetstanke är enhälligt förordad av alla representanter för Karolinska institutet. Även de, som i ett eller annat avseende intagit en särställning i vissa frågor, äro dock av den uppfattningen, att det är önskvärt, att denna enhet mellan klinikerna och de teoretiska institutionerna kan genomföras, och de allra flesta äro av den uppfattningen, att det är nödvändigt. Riksdagen har också själv godtagit denna uppfattning. Vid de beslut, som förut här äro fattade, har riksdagen utgått ifrån att det skall bli en enhetlig komplex av byggnader för den medicinska undervisningen

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

här i Stockholm. När 1927 års riksdag beslöt att upplåta Norrbackatomten för institutet, låg just denna enhetstanke bakom detta.

Nu ha emellertid reservanterna dragit i tvivelsmål, huruvida denna tanke i själva verket är så oantastlig. Man har menat, att det med nutida kommunikationer nog skulle låta sig göra att på ett ändamålsenligt sätt anordna undervisningen vid institutet, utan att man behövde ha alla kliniker och teoretiska institutioner på samma plats. Den föregående ärade talaren har ägnat en stor del av sitt anförande just åt att bevisa detta, och han har sagt, att det bör vara tillåtet för en lekman att tvivla på nödvändigheten av enhets-tanken. Jag undrar, om inte herr Olsson genom dessa uttalanden kom något litet i strid med själva utgångspunkten i sitt anförande, där han sade, att vi skola lämna å sido allt, som experterna böra få avgöra, och endast sys-selsätta oss med det tekniska. Här tror jag just är en punkt, där experterna böra ha ett avgörande ord, ty det är de, som bäst inse, vilken betydelse det har, att de olika grenarna av undervisningen kunna lätt samarbeta med varandra.

Jag för min del måste sålunda utgå ifrån att det finns fullt fog för den från sakkunnigt håll nästan enhälligt uttalade tanken, att institutionerna böra ligga på samma plats. Jag utgår ifrån att detta är riktigt och att det skulle inskränka ändamålsenligheten av anstalterna, därest de icke vore förlagda till samma ställe. Men om nu denna tanke verkligen är riktig, bör man vid frågans lösning fästa avseende vid densamma, och då tror jag knappast, att man kan gå den väg, som reservanterna förordat. Det är nog nödvändigt, att institutet med kliniker förblir en statsinstitution framdeles såsom hittills. Att tänka sig, att Stockholms stad skulle övertaga byggandet av klinikerna och bli byggherre, tror jag knappast kan vara en väg, som är framkomlig. Först och främst vore det, om man tänkte sig möjligheten av att staten så att säga skulle hyra in sig på något av Stockholms nuvarande sjukhus, t. ex. Sabbatsberg, alldeles avgjort, att icke den enhet kunde genomföras, om vilken här talats. Den tomt, som Sabbatsberg förfogar över, är för liten, något som t. o. m. herr Olof Olsson erkände. Det har visserligen sagts, att om man bygger sjukhuspaviljonger på nio eller tio våningar och låter de teoretiska institutionerna växa ännu mer i höjden, man möjligen skulle kunna få plats på Sabbatsberg för det Karolinska institutet med kliniker. Men mot ett sådant byggnadssätt reser hinder från brandsäkerhetssynpunkt; särskilt klinikerna kan man icke inrymma i så höga byggnader. Därför har nog den tanken övergivits även av reservanterna, att det skulle vara möjligt att genomföra någon enhetlig institution på Sabbatsberg.

Men så har man kommit på en annan tanke, nämligen att staden helt enkelt skulle nedlägga Sabbatsberg och i stället bygga ett stort sjukhus på Norrbacka, där då Karolinska institutet skulle få bedriva sin kliniska undervisning. Denna tanke förefaller onekligen något äventyrlig. Norrbacka ligger, om jag icke misstager mig, utanför Stockholms hank och stör, och det är väl inte troligt, att Stockholms stad vill bygga en stor sjukvårdsanstalt utanför sitt eget område. Men om man i alla fall skulle kunna tänka sig, att detta kunde ske, skulle det kräva långa förhandlingar och dra ut i det oändliga på tiden. Man skulle nödgas träffa nya uppgörelser, som måste underställas stadsfullmäktige och andra stadens myndigheter, och det skulle utarbetas nya ritningar, beträffande vilka Stockholms stad givetvis ensam måste få bestämma. Sjukhuset komme förmodligen också att få mycket större dimensioner, än vad nu är avsett. Allt detta skulle sedermera behandlas i olika instanser genom remisser hit och dit, och innan ärendet kunde komma tillbaks till riksdagen, skulle många år ha förflutit. Jag har mottagit en promemoria, däri det i detalj bevisats, att en förhandling i sådan riktning skulle åtminstone

räcka fyra år framåt innan allt vore färdigt att föreläggas riksdagen. När vi veta, hur det Karolinska institutet för närvarande har det ställt, bör man icke vidtaga åtgärder, varigenom lösningen av frågan om nybyggnaderna skjutes långt fram i tiden. Nu äro ju klinikerna spridda här och var i otidsenliga lokaler, och föreläsningarna få hållas i korridorer på sina ställen, eller åtminstone i mycket provisoriska lokaler, så trånga, att studenterna knappast ens få rum. Detta förhållande kan ju icke få fortgå så synnerligen länge, utan det blir nödvändigt, att riksdagen vidtager åtgärder för att så snart som möjligt avhjälpa dessa brister.

Jag tror för min del icke heller, att den påtänkta underhandlingen om att staden skulle bli byggherre komme att leda till något resultat. Men om så skedde, komme det i allt fall, som sagt, att skjuta frågans lösning långt framåt i tiden. Beträffande däremot underhandlingar med staden om att den eventuellt ville övertaga ett större antal sjukvårdsplatser på Norrbacka, finnes den tanken även i utskottets förslag. I detta avseende står utskottet på samma linje som ett av reservanternas alternativ. Det är en underhandling, som kan göras under året, och som inte behöver på något sätt förhindra arbetets fortgång. Förberedelserna kunna ostört ske, ty om staden tar flera eller färre av sjukvårdsplatserna för sin del, innebär detta icke någon rubbning i själva programmet för byggnaderna. Dessa förhandlingar kunna slutföras under det år, som nu kommer, och nästa riksdag kan ge det anslag, som behövs för byggnadernas påbörjande.

Vad som sagts om sjukmaterialet, d. v. s. den uttalade farhågan att det icke skulle finnas några säkra utsikter att få ett rikhaltigt sjukmaterial i ett sjukhus på Norrbacka, särskilt om Sabbatsberg, som ligger i dess närhet, fortfarande är i verksamhet, tror jag inte mycket på. Det är i varje fall ett antagande, och det torde kunna anses tämligen säkert, att erfarenheten kommer att fullständigt jäva detta antagande. Sjuka finns det alltid, och till ett sjukhus av den kvalitet som Norrbackasjukhuset skulle utan tvivel patienter med största förtroende söka sig. Jag tror följaktligen icke, att denna farhåga bör tagas på något större allvar.

Så är det då frågan om kostnaderna. Det är klart, att man ryggar tillbaka för en kostnad på 24 miljoner kronor, av vilka staten skall betala 14 miljoner, och detta för endast den första etappen. Men vi skola icke tro, att staten undkommer kostnaderna genom att göra ett uppskov. Det kan måhända bli någon mindre väsentlig modifikation i kostnaderna, det vill jag inte förneka, men i så fall blir det utan tvivel på bekostnad av ändamålsenligheten. Den första etappen av byggnadsarbetet skulle utföras på 8 byggnadsår; de 14 miljonerna i anslag från statens sida skulle portioneras ut på 8 byggnadsår på så sätt, att anslaget skulle bli något över 2 miljoner kronor de flesta åren — första året mindre och sista året också mindre. Det blir sålunda icke en utgift på en gång, utan den får som sagt göras efter hand under dessa 8 byggnadsår.

Så ha vi de två återstående byggnadsetapperna, och man måste ju även tänka på de kostnader, som dessa komma att medföra. Någon utredning om vad det kommer att kosta att överflytta de kliniker, som icke komma med i första etappen, samt Karolinska institutets teoretiska institutioner till Norrbacka, föreligger icke. Jag har emellertid mottagit en beräkning av en sakkunnig person, och enligt denna skulle kostnaderna för dessa båda etapper gå till ungefär 18 miljoner kronor. Emellertid har man beräknat, att staten skulle få sälja tomterna nere vid Serafimerlasarettet och Karolinska institutet m. m., och värdet av dessa tomter är beräknat till ett belopp av mellan 17 och 18 miljoner kronor. Skillnaden mellan vad det kostar att bygga i de båda övriga etapperna och vad man kan beräkna att få för de tomter, som man får till disposition, är följaktligen ytterst ringa.

Ang.
uppförande
av nytt kl-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Jag tror därför, att man icke behöver synnerligen mycket befatta sig med farhågorna för de två senare etapperna — den största bördan blir naturligtvis den första.

Beträffande våra statsutgifter undrar jag, om man inte med skäl kan fråga sig, huruvida det överhuvud taget finns några viktigare och angelägnare än de, som avse att vårda folkets hälsa, däri inberäknade utgifter, som avse att utbilda skickliga läkare. Om en enskild person blir sjuk, så att han riskerar sin hälsa eller sitt liv, då frågar han inte i första hand efter vad det kostar, utan han frågar, var han skall finna hjälpen, och sedan kommer kostnadsfrågan i andra hand. Det förefaller mig, som om riksdagen hade anledning att tänka ungefär på samma sätt, när det gäller det ärende, som vi nu diskutera. Naturligtvis måste staten alltid se till, att den inte tar på sig större bördor än den kan bära. Men ingen kan väl påstå att, om än detta sjukhus kommer att kosta stora summor, denna utgift likväl överstiger den svenska statens förmåga att bära. Få vi här i Stockholm en ändamålsenlig anstalt för utbildning av läkare, har detta en oändligt stor betydelse för vår folkhälsa. Jag tänker därför, att även om den ekonomiska bördan blir tung vi dock alla måste finna, att detta är ett ändamål, för vilket vi böra offra, vad vi kunna.

Jag skall nu icke längre upptaga kammarens tid, utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Herr talman! Då jag fogat en blank reservation till statsutskottets betänkande, anhåller jag att få yttra några ord i frågan.

Statsutskottet hemställer, att riksdagen måtte i princip godkänna det i propositionen framställda förslaget, d. v. s. att till Norrbackaområdet skall förläggas icke blott det nya Karolinska sjukhuset utan även nya lokaler för det Karolinska institutets teoretiska institutioner, och att för dessa ändamål vissa förberedelser omedelbart skola vidtagas. Utskottet anhåller likväl om utredning i tvenne punkter. Utskottet hemställer sålunda om en överarbetning av det i princip godkända förslaget för att om möjligt nedbringa kostnaderna, samt att om nya förhandlingar med Stockholms stad rörande samarbete för sjukhusets uppförande och drift i syfte att staden må å sjukhuset belägga ett större antal platser än enligt det nu förevarande avtalsförslaget, och att nytt förslag härutinnan måtte framläggas till nästkommande riksdag. I sammanhang härmed har emellertid utskottet hemställt, att det nuvarande garnisonssjukhuset i Stockholm »skall sammanslås med Karolinska sjukhuset i huvudsaklig överensstämmelse med de allmänna grunder, som av chefen för försvarsdepartementet i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 mars 1930 förordats».

Det är om denna sista punkt jag anhåller att få yttra några ord.

Det föreslagna Karolinska sjukhuset företer vissa principiella skiljaktigheter från flertalet övriga sjukhus. När man skall bygga ett sjukhus, beräknar man i allmänhet antalet allmänna vårdplatser med hänsyn till det sjukområde, för vilket sjukhuset är avsett, och det antal vårdplatser, som med hänsyn härtill kan behövas. När det gäller det Karolinska sjukhuset återigen, uppställer man ett minimiantal av allmänna vårdplatser, men detta är beräknat *icke* med hänsyn till ett visst förut givet sjukklintel, utan med hänsyn till det sjukklintel, vilket anses erforderligt med hänsyn till den medicinska högskolans undervisning.

Då i förra veckan statsutskottets utlåtande angående flickskolorna var före här i kammaren, yttrade samme talare, som i dag inledde debatten, att flickorna icke voro till för flickskolornas skull utan att dessa skolor voro till för flickornas skull. På samma sätt kan man nog i regel säga, att de sjuka icke äro till

för sjukhusens skull, utan sjukhusen för de sjukas skull. Men när det gäller Karolinska sjukhuset, kan man måhända icke med samma rätt fälla detta yttrande, ty detta sjukhus måste nämligen under alla förhållanden förfoga över ett minsta antal allmänna vårdplatser, för att den avsedda undervisningen skall kunna bedrivas. På sjukhusets storlek inverkar därför icke frågan om garnisonssjukhusets förläggning dit eller icke. Vare sig garnisonssjukhuset förlägges dit eller icke, måste nämligen sjukhuset ha samma storlek, som här är föreslaget, och om icke vissa av de angivna allmänna vårdplatserna fyllas från Stockholms garnison, måste helt enkelt patienter anskaffas på annat sätt.

Av vad jag nu anfört torde framgå, att frågan om garnisonssjukhuset i Stockholm i framtiden rätteligen icke bör sammankopplas med det Karolinska sjukhusets byggnadsfråga utan med den fråga, med vilken den verkligen har sammanhang, nämligen frågan om hur man skall anskaffa klientel till detta sjukhus. Då nu utskottet föreslår, att nya förhandlingar skola upptagas med Stockholms stad i syfte att belägga ett större antal platser på sjukhuset med patienter från Stockholms stad, följer härav, att man till nästa års riksdag skall lämna öppen frågan om garnisonssjukhusets ställning. Jag anser nämligen, att om man skall gå till en dylik underhandling med Stockholms stad, bör man inte vara bunden, utan det är en logisk nödvändighet, att man håller denna fråga öppen, så att man med Stockholms stad verkligen kan underhandla angående *samtliga* vårdplatser på det Karolinska sjukhuset.

Hittills har jag betraktat frågan uteslutande ur det Karolinska sjukhusets synpunkt. Jag anhåller emellertid att få i största allmänhet anföra några principer även ur garnisonssjukhusets synpunkt. Jag vill då först hänvisa till de svar, som avgivits på remissen från försvarsdepartementet och som finnas återgivna i den kungl. propositionen på sidan 126. Därav framgår, att alla de militära myndigheter, som yttrat sig i frågan, utom arméförvaltningen och chefen för östra arméfördelningen, yrkat avslag. Starka betänkligheter äro framförda av medicinalstyrelsen. Vad chefen för östra arméfördelningen beträffar, måste jag ett ögonblick dröja vid hans yttrande. Det har framställts tre förslag till ordnande av garnisonssjukhuset. Det ena var att anordna sjukhuset som ett fullt fristående sjukhus, antingen på den nuvarande tomten eller på någon annan plats. Det andra förslaget var att bygga en särskild paviljong på Norrbackaområdet för detta sjukhus, men i så måtto ansluta det till Karolinska sjukhuset, att det skulle ha gemensam förvaltning och gemensam värmecentral. Även i övriga avseenden borde ett visst samarbete förutsättas. Det tredje förslaget var att helt och hållet införliva garnisonssjukhuset med det Karolinska sjukhuset och att lägga in patienterna från garnisonen på det Karolinska sjukhusets kliniker. Vad säger nu chefen för östra arméfördelningen? Jo, han finner, att det första förslaget om ett fullständigt självständigt sjukhus är det lämpligaste, men han utmönstrar detta av ekonomiska skäl. Han övergår sålunda till att förorda samarbete med det Karolinska sjukhuset, men anser i det fallet, att det vore önskvärt, att detta kunde ske genom att för garnisonssjukhuset anordnades en fristående paviljong. När han sålunda förordar propositionens av sjukvårdssakkunniga framförda förslag, har han dock bland de olika möjligheterna att lösa denna fråga faktiskt ställt detta förslag i tredje rummet.

Vad arméförvaltningen beträffar, har denna helt tillstyrkt det föreliggande förslaget. Men arméförvaltningen har även påpekat, att ett antal frågor finnas av för fjärde huvudtiteln ekonomisk räckvidd, som i betänkandet lämnats öppna, och sedan dessa frågor angivits, yttrar arméförvaltningen: »Nu berörda frågor kunna säkerligen för försvarsväsendets vidkommande medföra konsekvenser, som svårligen låta sig för närvarande överskåda. Arméförvaltningen förutsätter emellertid, att dessa frågor komma att bli föremål för

*Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)*

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

fullständig och sakkunnig utredning i god tid, innan sjukhuset må komma att tagas i bruk.»

Detta är alldeles riktigt. Men det är en gammal god regel, att när man skall fatta beslut, särskilt i en organisationsfråga, är det åtminstone önskvärt, om icke nödvändigt, att man vid beslutets fattande vet vilka ekonomiska konsekvenser beslutet får. Om man nu uppskjuter beslutet till 1931 års riksdag, då efter statsutskottets utlåtande definitivt avgörande i denna fråga skall äga rum, torde det icke vara omöjligt att till dess verkställa den här äsyftade ekonomiska utredningen. Och vad särskilt den av riksdagens båda kamrar begärda utredningen i försvarsfrågan beträffar, torde det vara av vikt, att dessa ekonomiska spörsmål komma att bli utredda så hastigt som möjligt, ty såsom kammaren torde erinra sig, intogo i beslutet om skrivelse de ekonomiska synpunkterna en mycket framskjuten plats.

Jag skall slutligen anföra ett par yttranden angående de principiella synpunkterna beträffande den föreslagna anslutningen. Jag ber att först få anföra vad professorerna Hedrén, Forssell och Key yttrat till sjukhuskommissionen i vad det gäller frågan om institutets ändamål. De säga: »Det måste därför, med hänsyn till institutets ändamål, vara till institutets nackdel, därest med institutets verksamhet införlivas övriga uppgifter, som tillhöra garnisons-sjukhuset, men som icke hava samband med vetenskaplig forskning och undervisning. Motsvarande synpunkter torde, om ock i mindre grad, kunna anses giltiga, därest garnisonssjukhusets sammanslagning med det kliniska sjukhuset betraktas från uteslutande militär synpunkt, ur vilken ett eget självständigt sjukhus torde bäst tillgodose militära krav.»

Jag skall i den ganska rikhaltiga samling av yttranden endast anföra ytterligare ett, nämligen det, som är avgivet av Karolinska institutets lärarkollegium. Lärarkollegiet anför följande: »Det synes emellertid uppenbart, att en sammankoppling av civila och militära intressen, som här skulle bliva fallet, kan giva anledning till kollisioner, vilka kunna komma att inverka i hög grad störande på sjukhusets verksamhet. Med de anspråk på disciplinär myndighet över de sjuka, som från militär sida uppställas, synes det bliva svårt att uppdraga gränsen för befogenheterna emellan å ena sidan militärmyndigheterna och å andra sidan den civila sjukhusledningen.»

Av dessa båda yttranden torde framgå, att även ur medicinsk synpunkt ganska goda skäl kunna anföras för att, när ändå frågan i sin helhet skall uppskjutas ett år, taga dessa spörsmål under förnyat överbäggande. Omedelbart före sist anförda yttrande uttalar Karolinska institutets lärarkollegium följande märkliga ord: »Det militära klientelet är visserligen genom en viss ensidighet ej likvärdigt med övrigt klientel, men är dock användbart för den medicinska undervisningen.»

Sålunda har Karolinska institutets lärarkollegium förklarat, att det militära klientelet icke är likvärdigt med annat klientel. Kunde kollegiet till nästa år ställas inför valet att antingen taga hela klientelet från Stockholms stad och Stockholms län och riket i övrigt med uteslutande av garnisonen, eller att taga en del av klientelet från garnisonen, torde man icke behöva stanna i tvevelsmål om hur detta val skulle utfalla.

När nu fråga är att upptaga underhandling med Stockholms stad för att skaffa ett större klientel från staden, bör man väl icke, genom ett beslut i dag, avskära möjligheter, att fylla klientelet i dess helhet med ur Karolinska lärarkollegiets synpunkt fullgott material.

På grund av vad jag nu har yttrat skall jag framkomma med ett särskilt yrkande. Det ansluter sig i allt väsentligt till statsutskottets utlåtande, så att jag i fråga om statsutskottets hemställan endast i en enda punkt önskar en ändring. Jag hemställer nämligen, att punkten 2) under I. måtte utgå, och

att naturligtvis i samband därmed punkten 3) erhåller nr 2. I fråga om motiveringen nödgas jag påyrka två ändringar. Den ena gäller utskottets yttrande på sidorna 35 och 36, där jag anhåller, att det stycke, som börjar längst ned på sidan 35: »En ytterligare omständighet, som synes utesluta möjligheten av» o. s. v., och som slutar överst på nästa sida med orden: »D. v. s. de speciellt militära och undervisningens, som ock samtidigt kommunens intressen kunde i tillbörlig grad tillgodoses», måtte helt utgå. Slutligen hemställer jag, att i utskottets motivering i sista stycket på sidan 38, på sjunde raden nedifrån, efter den mening, som slutar med orden »så att bägge dessa frågor kunde samtidigt på nytt föreläggas 1931 års riksdag», måtte tillkomma en ny mening av följande lydelse: »I sammanhang härmed bör av naturliga skäl garnisons-sjukhusfrågan upptagas till nytt övervägande.»

Detta av mig framställda förslag är sålunda icke revolutionerande, utan det äsyftar endast att få statsutskottets förslag bättre anpassat såväl med hänsyn till det Karolinska sjukhusets som garnisonssjukhusets verkliga behov. Skulle jag icke vinna gehör för detta mitt yrkande, nödgas jag, med den syn jag har på denna fråga, förena mig med den reservation, som är avgiven av herr Lindblad m. fl.

Hans excellens herr statsministern **Lindman**: Herr talman! Då min kollega statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet är upptagen i andra kammaren, vill jag begagna tillfället att nu taga till orda i denna fråga. Han får ju sedan själv ytterligare och utförligare än vad jag kan göra, utveckla de skäl, som hava talat för det förslag, som av regeringen blivit framlagt i den kungl. propositionen.

En bland de viktigaste synpunkterna i denna fråga är, herr talman, att man nu har hållit på så länge med utredningen av denna sak, att man även i ett land sådant som Sverige, som är utredningarnas land par préférence, borde kunna efter snart 26 år vara färdig att fatta beslut, åtminstone ett principbeslut, i denna fråga. Det kan inte förnekas, att frågan blir mer och mer brännande för varje år, som går. Den är så utomordentligt viktig efter min uppfattning, att man inte är försvarad med att låta dess avgörande uppskjutas längre, allra minst med den motiveringen, att när man har hållit på så länge, kan man gärna hålla på ett eller ett par år till. Utskottet förklarar i sitt betänkande, att det är ostridigt, att institutet är i trängande behov av bättre, rymligare och mera modernt inrättade och utrustade lokaler för att kunna meddela en fullgod läkarutbildning, och reservanterna emot utskottets betänkande förklara också, att det är otvivelaktigt, att institutet är i behov av bättre, rymligare och mera modernt inrättade lokaler. Reservanterna tillägga, att det är av nöden, att detta behov snarast möjligt blir tillgodosett. Genom dessa uttalanden är sålunda fastslaget, att behovet är trängande. Man gör sig väl därför inte skyldig till någon överdrift, förmodar jag, om man säger, att ett verkligt nödläge föreligger för institutet, ett nödläge, som inte på ett tillfredsställande sätt kan avhjälpas med de nuvarande lokala resurserna. Det gäller ju i alla fall en så viktig sak som utbildningen av våra läkare. Det går inte längre att upprätthålla den metod, som nu tillämpas med avseende å läkarutbildningen, i det att man genom avtal på kortare tid har överenskommit med vissa sjukhus i Stockholm, som dels tillhöra staden och dels äro privata, om undervisningens förläggande dit. Dessa sjukhus äro inte utrustade för meddelande av dylik undervisning, och denna blir därför inte nöjaktig.

Nu kan jag naturligtvis inte säga, att jag på grund av egen erfarenhet kan ha bildat mig en personlig uppfattning om att det nuvarande tillståndet är så otillfredsställande. Men genom föredragningar i statsrådsberedningen,

*Ang.
uppförande
av nytt klä-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)*

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

dels av professorer vid Karolinska institutet, dels av de sakkunniga, liksom också genom föredrag, som dessa sakkunniga eljest hava hållit, har jag fått mig bibringad den bestämda uppfattningen, att så, som det nu är, kan och bör det inte fortgå ett år längre än vad som är oundgängligen nödvändigt. Herr Olsson framhöll, att det kommer att draga mycket länge, innan man får det nya sjukhuset färdigt. Detta måste eller borde väl då vara ett skäl för att inte ytterligare ett år förhåla avgörandet.

Emellertid är det sålunda inte *behovet*, som man tvistar om, utan man tvistar om, *hur* man skall lösa frågan. Vid åhörandet av alla dessa redogörelser, som jag nyss talade om, har jag inte kunnat undgå att bli mycket starkt övertygad om att vad man gått in för och vad väl även riksdagen gått in för är enhetstanken, d. v. s. att undervisningen och läkarutbildningen böra förläggas på ett enda ställe. Detta är innebörden av enhetstanken, som här har blivit åberopad. Nu invände herr Olsson i sitt yttrande, att det finns många läkare, som sväva på målet, när man talar om att enhetstanken är den lämpligaste. Man uttalar ett tvivel om att det hela bör förläggas på ett enda område och icke på olika platser. Herr Olsson sade, att en förnyad undersökning kanske kommer att visa, att det är nödvändigt att lägga det på ett område, men denna sak vill man ha ytterligare utredd. Det är ju alldeles klart, herr talman, att olika uppfattningar kunna föreligga i vilken fråga som helst. Jag begriper, att det kan finnas de, som äro motståndare till enhetstanken och med ganska stor energi bekämpa densamma och säga, att det inte är nödvändigt att realisera den; det kan gå i alla fall, vi kunna reda oss den förutan. Men jag menar i alla fall, att man genom tidigare beslut torde ha klarlagt, att enhetstanken är den riktiga, och det är min bestämda uppfattning, att den är riktig.

Reservanterna vilja nu göra ytterligare ett försök med att utreda det s. k. Malmöhuslänssystemet. De mena, att det skulle kunna bli fördelaktigare att ordna saken i enlighet med detta. Även utskottet vill ju ha till stånd en närmare utredning om samarbete med Stockholms stad. Men om man skall utreda Malmöhuslänssystemet, menar jag liksom en föregående talare — jag tror, att det var biskop Bergqvist — att man inte kan ha så stora förhoppningar på ytterligare undersökningar och utredningar om samarbete med Stockholms stad. Utskottet förnekar inte, att det kan vara möjligt, men finner inte på något sätt ådagalagt, att man bör uppgiva enhetstanken och att man, som jag nyss sade, skulle kunna för statens vidkommande uppnå några egentligen fördelaktiga villkor, genom att upptaga nya förhandlingar — något som ju föresvävar mången vid tanken på den stora kostnadssumman. Jag tror, alldeles som biskop Bergqvist, att man har föga utsikt att vinna något resultat på denna väg. Vi hava ju redan fört underhandlingar i denna fråga. Vi hava ju därvid såsom statens representanter haft sådana på detta område erfarna män som t. ex. statsutskottets ordförande, landshövding Kvarnzelius, och ordföranden på statsutskottets tredje avdelning, herr Jansson i Falun, ledamot av andra kammaren. Redan detta tycker jag borgar för att man här har gjort vad som har kunnat göras.

Det torde väl vara otivelaktigt, att det för undervisningen, om man har denna främst i ögonsikte, skall vara det fördelaktigaste att få allt sammanfört till ett ställe, både lokaler för den teoretiska undervisningen och kliniska institutioner. Detta synes mig vara ganska uppenbart. Detta vinner man, om man nu principiellt fastslår, att sjukhuset skall förläggas på Norrbackaområdet, såsom riksdagen förut har sagt. Man vinner därmed också — därvidlag står jag ju i en viss motsättning mot den siste ärade talaren, herr Hammarskjöld — att man till samma ställe får förlagt även garnisonssjukhuset. Till samma område får man även förlagda den storartade institution, som vi

kalla Konung Gustaf V:s jubileumsklinik, liksom också vanförestalten. Om man har besökt den sistnämnda anstalten och sett, hurdana förhållandena där äro, måste man säga, att det inte är en dag för tidigt, att man åstadkommer bättre lokaler och bättre förhållanden i övrigt för just denna anstalt.

Jag skall inte här gå in på att bemöta herr Hammarskjöld; jag förmodar, att de, som äro mera sakkunniga än jag, komma att göra detta. Jag tänker, att statsutskottets ärade ordförande har ett ord att säga om den saken. Men denna fråga har icke varit förbisedd av Kungl. Maj:t, när vi haft att bedöma detta ärende. Vi ha ansett, att — såsom den högsta sjukvårdsmyndigheten på arméns område, generalfärtläkaren, har uttalat — frågan måste anses ekonomiskt sett bättre löst enligt de här föreslagna riktlinjerna än genom uppförande av en nybyggnad för garnisonssjukhusets räkning eller genom sjukhusets fortsatta förläggning till dess hittillsvarande byggnad. Generalfärtläkaren har yttrat, att kraftiga skäl hava anförts för den föreslagna anordningen. När man sedermera har från vissa militära myndigheter gjort gällande, att detta skulle kunna medföra konsekvenser, som svårigen låta sig för närvarande överskådas, kan jag inte tillmäta dessa betänkligheter så stor betydelse. Jag förstår, att man vill ha kvar ett särskilt garnisonssjukhus — en gammal institution, som har funnits i många år — såsom ett rent militärt sjukhus. Men det är mig omöjligt att förstå, att inte de militära sjuklingarna skulle bli lika bra, ja bättre vårdade på det här föreslagna sjukhuset än om man bibehölle ett särskilt militärt sjukhus.

Vad beträffar frågan om avstånden mellan de olika sjukvårdsinrättningarna, där man gjort gällande, att det skulle vara för långt att flytta patienterna exempelvis från flottans sjukhus på Skeppsholmen till Norrbacka, får jag säga, att det måtte väl göra detsamma, om de skola flyttas till Norrbacka eller om de skola flyttas till Kungsholmen. Skillnaden är ju uppenbarligen ingen.

Jag kan således inte anse, att de omständigheter, som herr Hammarskjöld anförde, kunna utgöra anledning till att man skulle uppskjuta frågans lösning ännu ett år. Att få allt detta sammanfört till ett område låter sig enligt min mening inte göra, utan att staten, såsom här är föreslaget, övertager sjukhusbygget. Ett uppskov med frågan blir i varje fall otvivelaktigt liktydigt med ökad tidsutdräkt, utan att det finnes någon, som verkligen kan göra troligt, att man därmed skulle kunna vinna något, ty de upprepade utredningar, som hava verkställts både av Karolinska institutets lärarkollegium och av sjukhuskommissionen, utmynna i att alla uttryckligen betona, att undervisningen bör sammanknytas med sjukhuset och att allt bör samlas på en plats.

Nu framhålles det ju i propositionen, och det bekräftas av utskottets majoritet i betänkandet, att 1927 års riksdag beaktade just denna synpunkt, då riksdagen beslöt, att Norrbackaområdet skulle avses för detta ändamål. Vi veta, att olika platser hava varit föreslagna. Jag har rest omkring tillsammans med ledamöter av sjukhuskommissionen och sett på alla de olika platserna. Naturligtvis säger jag härvidlag, som jag sade nyss, att jag inte tilltror mig att förstå detta lika bra som läkarna själva. Men i denna del av frågan, då det gäller platsen för sjukhuset, tillåter jag mig att ha ett eget personligt omdöme. Riksdagen har ju också redan fattat beslut om att sjukhuset skall förläggas till Norrbacka. Det är detta beslut, som reservanterna nu vilja riva upp, under det att Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten vilja, att detta principbeslut skall stå fast och icke nu upphävas av riksdagen. Vad utrymmet beträffar, räcker detta område till. I fråga om läget kan man inte klaga på området. Det går inte an att säga, att det ligger för långt bort, ty med våra kommunikationsmedel — med bilar o. s. v. — spelar det ingen roll, om detta sjukhus ligger någon liten bit längre bort eller inte. Då riksdagen år 1927 valde Norrbackaområdet, har riks-

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.

(Forts.)

dagen, menar jag, faktiskt beslutat, att sjukhuset skall ligga där och att Karolinska institutet med tiden skall förläggas dit. Därmed har också, såsom utskottet säger, enhetstanken blivit fastslagen.

Det är klart, att många av oss kunna baxna inför de höga siffror på kostnaderna, som vi här se. Men jag vågar tro, att dessa siffror inte komma att bli något väsentligt lägre, om vi vänta med saken. Naturligtvis skall man, i enlighet med vad utskottet föreslår, söka se till, i vad mån man kan nedbringa kostnaderna och kanske genom några särskilda anordningar göra det hela något billigare, men jag tror, att riksdagen gör klokt i att inte räkna med några stora kostnadsminskningar. Sjukhus kosta pengar i våra dagar och särskilt sådana sjukhus, som skola vara förenade med en sådan viktig undervisningsuppgift som detta sjukhus. Ty det är icke ett sjukhus i vanlig mening detta — det måste vi göra klart för oss. Det är därjämte en medicinsk undervisningsanstalt, som kräver allt vad därtill hörer; det skall vara föreläsningssalar, vetenskapliga laboratorier o. s. v. förbundna med detta sjukhus. Man får inte, synes det mig, från början liksom förfuska riktlinjerna för framtiden genom att gå in på något blandat system, utan det är mycket bättre och klarare att slå fast på en gång, att enhetstanken här skall genomföras. Detta är en stor statsangelägenhet. Det är en angelägenhet av den allra yttersta betydelse, att vi skapa möjligheter att tillse, att vår läkarutbildning — i vilket hänseende Sverige väl med rätta anses stå på en mycket hög ståndpunkt, om inte kanske högst bland alla länder — inte kommer att gå tillbaka genom försummelser från statens sida. Vid Karolinska institutet undervisas i det allra närmaste hälften av alla de läkare, som sedan gå ut i vårt land som provinsialläkare, som stadsläkare, som lasarettsläkare, och man behöver ju inte yttra många ord, för att man skall kunna tänka sig, av vilken betydelse det är, att vi alltjämt, såsom vi hittills ha gjort, hålla vår läkarundervisning uppe på den högsta möjliga ståndpunkt. För att detta skall kunna ske kräves, att Karolinska institutet har lika goda möjligheter som motsvarande institutioner vid universiteten i Uppsala och i Lund.

Med dessa ord har jag, herr talman, endast velat uttala, att Kungl. Maj:t efter en verkligt noggrann och grundlig prövning av frågan och efter hörande även av personer, som äro motståndare till denna tanke — dessa äro likväl ett fåtal — har kommit till den uppfattningen, att vi ansett oss böra framlägga denna proposition. Statsutskottets majoritet har tillstyrkt den, och jag skulle på det allra livligaste vilja uttala den förhoppningen, att riksdagen nu inte uppskjuter denna viktiga fråga utan går den väg, som statsutskottet har anvisat. Det innebär i själva verket endast, att man fattar ett principbeslut, eller kanske rättare, att man vidhåller ett principbeslut, som man tidigare har fattat här i riksdagen. Det kommer i alla fall att finnas tid för att undersöka, huruvida omarbetningar böra göras i olika delar av förslaget, i enlighet med vad utskottsmajoriteten har uttalat.

Herr Pauli: Herr talman! Jag befinner mig i den för mig såsom socialdemokrat ganska ovanliga situationen att kunna till alla delar instämma i vad som här har yttrats av hans excellens herr statsministern och av hans eminens biskop Bergqvist — ja, jag skulle kunna tillägga även i vad som yttrats av herr försvarsministern i dennes i propositionen gjorda uttalande angående garnisonssjukhuset.

Att personer ur så skilda läger här kunna ha samstämmiga meningar visar, tycker jag, att vi här ha en fråga, som lyckligt nog saknar all partipolitisk anstrykning, som uteslutande är en saklig fråga och därför också bör lösas uteslutande i saklighetens tecken.

När jag hörde min ärade vän och utskottskamrat herr Olof Olsson öppna

denna debatt, hade jag en rätt egendomlig känsla. Jag erinrade mig, hur det var år 1926, när han var ecklesiastikminister och hade framlagt ett förslag om lösande av denna samma fråga. Jag hade då tillfälle att i statsutskottet medverka vid behandlingen av frågan, och jag gick med entusiasm in för det förslag, som han hade framlagt, medan jag å andra sidan hade till motståndare herr Kvarnzelius. Nu ha tiderna ändrat sig. Jag står här i dag och vill tillstyrka ett förslag, i vilket herr Kvarnzelius har en mycket stor och förtjänstfull del, och jag befinner mig i opposition mot departementschefen från år 1926. Jag tror, att jag vågar säga, att denna förändrade situation inte beror på en ändring i de uppfattningar, som jag företräder, utan snarare i en omskiftning i herrar Olof Olssons och Kvarnzelius' uppfattningar. Såvitt jag förstod den förras ställning år 1926, var han nämligen då en ganska bestämd anhängare av ett stort sjukhuskomplex på Ladugårdsgärdet. Men det vill synas — jag har noga studerat hans uttalande — som om han då tänkte sig, att det *jämte* detta sjukhuskomplex även skulle fortfarande finnas möjligheter att fortsätta det samarbete med staden, som nu i många år har försiggått genom att den medicinska undervisningen har förlagts till stadens sjukhus. Jag förstår nu inte riktigt denna dubbla tanke, ty jag har den uppfattningen, att hade det dåvarande Ladugårdsgärdesförslaget — alternativ II — gått igenom, skulle den medicinska undervisningen ha fått sina behov fullt ut tillgodosedda. Nu gick det emellertid, som kammaren minnes, så, att riksdagen fattade en rad beslut som gingo i helt annan riktning. År 1926 bestämde riksdagen, att platsen på Ladugårdsgärdet icke finge användas såsom tomt för ett nytt sjukhusbygge, därför att denna tomtmark vore alldeles för dyrbar och staten kunde förtjäna alldeles för mycket på att sälja den. Dessutom beslöt riksdagen samma år, att det nuvarande Serafimerlasarettet icke skulle infogas i det nya sjukhusbygget utan tills vidare bibehållas, och sedan beviljades också ett ordentligt tilltaget anslag till reparationer och istandsättande av Serafimerlasarettet. Och så beslöt år 1927 års riksdag, att det nya sjukhuset skulle läggas på Norrbackatomten.

När vi alltså här befinna oss i ett annat läge än år 1926, när man kan anmärka, att platskostnaden vid det nya sjukhuset har blivit rätt hög, trots den önskan riksdagen då uttryckte om att den skulle sänkas, och när man vidare kan säga, att Stockholms stad icke har deltagit i beläggningen av platserna å sjukhuset i den utsträckning, som man skulle ha önskat — vad beror då allt detta på? Ja, det beror på beslut som riksdagen själv har fattat. Platskostnaden måste ju givetvis bli högre i ett sjukhus, där platsantalet är mindre, ty den kostnad, som den medicinska undervisningen i och för sig betingar och som enligt det nu föreliggande förslaget är beräknad till omkring 6 miljoner kronor, måste bli mindre per säng, om den slås ut på ett större antal platser. När riksdagen alltså beslöt, att Serafimerlasarettet tills vidare skulle bibehållas, blev detta en faktor, som bidrog att i viss mån höja kostnaden per plats. Och när riksdagen beslöt, att sjukhuset skulle förläggas till Norrbacka, så bidrog riksdagen med öppna ögon till att skapa en situation, i vilken Stockholms stad inte kunde känna sig lika intresserad av att belägga platser, som om sjukhuset förlagts till Ladugårdsgärdet. Ladugårdsgärdet låg ju på ett helt annat sätt gynnsamt till för stadens sjukvård, än Norrbacka gör. Den saken behöva vi här inte närmare utveckla. Jag har med detta alltså velat understryka, att den kritik, som från olika håll riktats mot nu berörda punkter i sjukhuskommissionens förslag, i själva verket drabbar den svenska riksdagen på grund av de beslut den själv har fattat. Och i närvarande situation kan jag inte finna annat än att riksdagen har att taga konsekvenserna av sina egna beslut och göra det bästa möjliga av den föreliggande situationen.

Jag måste säga, att den uppfattning i tomtfrågan jag hade 1926 och en-

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

ligt vilken Norrbackatomten icke lämpade sig för detta sjukhusbygge, den har jag helt och hållet ändrat, sedan jag själv haft tillfälle att studera Norrbackatomten. Jag har, för att använda herr Olof Olssons flärdlösa uttryck, »traskat omkring» på Norrbackaområdet. Jag har i likhet med honom såsom lekman bildat mig en uppfattning om denna tomt, och jag har fått den lekmanuppfattningen, att den är alldeles utmärkt. Den är tillräckligt stor även med tanke på framtiden, och den är även i övrigt så beskaffad, att man knappast kan tänka sig något bättre för ett sådant sjukhusbygge som det här gäller. Jag kan därför inte förstå deras ståndpunkt, som på sin tid energiskt gingo in för det s. k. Gärdesförslaget och nu lika energiskt gå emot Norrbackaförslaget. I bägge fallen gäller det ju dock samma sak — att lägga det behövliga sjukhuskomplexet på en stor och välbelägen tomt. Att sedan Norrbackatomtens nordliga belägenhet har vållat vissa olägenheter i fråga om stadens beläggning av sjukplatser, vill jag inte förneka, men den saken har ju redan berörts. När man nu kritiserar kostnaden och sjukmaterialet enligt detta förslag, så går man, förefaller det mig, till stora överdrifter. Det kan se ut, som om kostnaderna hade stegrats i jämförelse med förslaget av år 1926. Emellertid är det ju så, som vi minnas, att det år 1926 förelåg tvenne alternativ, det ena innefattande ungefär samma antal sjukplatser som det nuvarande förslaget och det andra ett större antal platser, beroende därpå, att Serafimerlasarettet infogats i detsamma. Det var detta senare förslag som huvudsakligen diskuterades och som riksdagen då tog ställning till. Det riktiga och rättvisa är naturligtvis, att man här jämför det nuvarande förslaget med alternativ I av år 1926. Platsantalet är i bägge fallen ungefär detsamma, och i bägge fallen gäller det en första etapp i ett framtidsbygge. Gör man detta, så blir skillnaden i platskostnad mycket obetydlig. Men man bör dessutom betänka ett par andra omständigheter. Norrbackatomten kräver ganska stora kostnader för att iordningställas. Den är, om jag så får säga, en råtomt, till vilken det saknas infartsvägar, där det måste nedläggas ledningar o. s. v. Detta drar en betydande kostnad, som inte i motsvarande grad krävdes för Gärdesförslaget. Vidare inrymmer det nu föreliggande förslaget byggnader, som inte voro med år 1926. Den viktigaste är den fristående patologiska institutionen, som här har infogats. Det är ju klart, att när man lägger till en sådan stor byggnad, en hel institution, så ökar detta totalkostnaden; men man kan ju dock inte säga, att det gör någon skada, eftersom det endast betyder en överflyttning från en senare etapp till en tidigare av en institution, som ändå skulle komma med. Läger man nu ihop kostnaderna för tomtens iordningsställande och för de ny- och ombyggnader, som inte funnos med i Gärdesförslaget, så kommer man, lågt räknat, till en siffra på 3 miljoner kronor. Drar man denna summa från de 24 miljoner, som det här föreliggande förslaget skulle kosta, så kommer man till 21 miljoner och till en platskostnad, som med ungefär 3,000 kronor understiger den, som fanns i Gärdesförslaget, alternativ I.

Det förefaller mig alltså, som om man, när man gör en rättvis uppskattning av kostnaderna, kan konstatera, att kostnadssiffran i själva verket inte har ökats, utan tvärtom sänkts. Dessutom intygar ju byggnadsstyrelsen, att man vid byggnadsförslagets uppgörande verkligen har försökt att på allt sätt iakttaga den anbefallda sparsamheten. Man har t. ex. sammanslagit föreläsnings-salarna till en och även på andra sätt reducerat kostnaderna. Detta hindrar inte, att det kan tänkas, att man skulle kunna finna detaljer i ritningarna, där ytterligare besparingar kunde göras, och detta är ju något, som utskottet också velat få undersökt.

Beträffande sjukmaterialet måste man komma ihåg, att det nuvarande förslaget bör ses i samband med det bibehållna Serafimerlasarettet. Läger man ihop sängantalet i det nya sjukhuset och på det nuvarande Serafimerlasarettet,

så kommer man till en sammanlagd siffra, som åtskilligt överstiger Gärdesförslagets alternativ II, där Serafimerlasarettet var inberäknat. Även i det avseendet är alltså detta förslag bättre. Det erbjuder faktiskt ett rikare sjukmaterial än det, som då erbjöds.

Nu har från vissa håll, särskilt av general Hammarskjöld, invänts, att om man infogade garnisonssjukhuset i detta förslag, så skulle man få ett sjukmaterial, som inte vore riktigt så bra som det övriga. Herr Olof Olsson yttrade sig inte speciellt om den saken, men han kastade fram något ord om att man byggt »dyra» platser åt garnisonen. Det lät i alla fall som ett ogillande. Då ber jag att få erinra om, att departementschefen av 1926 i varje fall mycket varmt gillade tanken att slå ihop garnisonssjukhuset och ett nytt kliniskt sjukhus, och jag förmodar, att han inte kan i nämnvärd mån ha ändrat mening sedan dess i denna fråga. Jag skall för övrigt inte närmare gå in på frågan om garnisonssjukhuset, ty jag tror, liksom hans excellens herr statsministern, att den kommer att utförligt behandlas av senare talare. Men jag vill dock framhålla, att de tre herrar, professorerna Hedrén, Forssell och Key, som general Hammarskjöld citerade, ingalunda ställt sig avvisande, även om de sagt, att garnisonssjukhusets material kanske kan förete en viss ensidighet. De anse det dock ur olika synpunkter nyttigt, att detta klientel ingår i det nya sjukhusets studiematerial.

Vidare talade herr Olof Olsson om enhetstanken. Han liknade denna tanke vid en sten, som låg hindrande i vägen och måste flyttas undan. Ja, det kan kanske vara finurligt att välja en sådan bild, men påståendet är i sig självt i högsta grad oriktigt. Enhetstanken kan kanske i det här fallet sägas vara en sten, men då är den en *grundsten* och inte en stötesten. Den är grundstenen för hela den rad av förslag, som har framlagts sedan många år tillbaka. Det är nu aderton år, som utredningen av denna fråga har pågått, och såvitt jag kan finna, efter att ha studerat handlingarna, har denna enhetstanke varit genomgående hela tiden. Icke minst betonades den mycket kraftigt av den sakkunnigkommission, som framlade det år 1926 behandlade förslaget och i vilken bl. a. professor Forssner var ledamot. Jag skall här inte närmare diskutera enhetstanken. Jag vill bara i korthet påpeka, att den icke bara äger de tekniska, vetenskapliga och organisatoriska fördelar, som Karolinska institutets lärarkollegium för kort tid sedan ånyo understrukt i sitt yttrande, utan den har också ekonomiska fördelar. Det säger sig självt, att det blir billigare att samla byggnaderna på en plats för att på så sätt tillgodogöra sig gemensamma undervisningslokaler, laboratorier o. d., än att bygga flera sådana lokaler, spridda på olika ställen. Det är en sak, som inte behöver utredas, eftersom den är ett s. k. axiom.

Herr Olof Olsson menade, att även om enhetstanken kunde vara bra, så har det dock visat sig, att den inte vore nödvändig, eftersom Karolinska institutets kliniker och institutioner nu under rätt många år ha rett sig utan den och eftersom det kan taga rätt många år, innan den blir fullständigt förverkligad. Det där är verkligen ett föga övertygande argument. Jag kommer att tänka på ett par rader av Heinrich Heine, där han säger:

»Und ich hab' es doch getragen, —
Aber frag't mich nur nicht, wie?»

»Ja, nog har jag uthärdlat det, men frågan är bara *hur?*» Det är en sak, att man kan konstatera, att en stor medicinsk högskola kunnat släpa sig fram under ogynnsamma förhållanden och likväl, tack vare de arbetandes energi, initiativkraft och trohet mot sin uppgift, klarat sig ganska bra. En annan sak är, om man verkligen med öppna ögon skall neka dem att få en förbättring i dessa förhållanden. Det är något, som jag tycker vi inte gärna kunna vara

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

med om. Och när det säges, att, om man talar med läkarna man och man emellan, så finner man folk, som skakar på huvudet åt enhetstanken, så har jag svårt att fästa något större avseende vid den sortens argument. Vad vi ha att taga hänsyn till är väl dock, vad vederbörande — i detta fall närmast Karolinska institutets lärarkollegium — offentligt förklarat vara sin under ämbetsansvar avgivna åsikt. Det finnes, som bekant, inte mer än en ledamot i detta kollegium, som har i någon mån avvikit i det fallet, och denne ledamot har, när han satt i en tidigare sjukhuskommission, energiskt gått in för samma enhetstanke.

Herr Olof Olsson talade också i förbigående om, att man i det föreliggande förslaget hade kompletterat sjukmaterialet genom att »bygga dyra platser för riket». Ja, de där »riksplatserna» ha spelat en mycket viktig roll i diskussionen. Jag har hört personer säga, att det där är ju fullkomligt onödigt, ja, rent av skadligt med hänsyn till den utveckling, som länslasarettens genomgått och fortfarande genomgå ute i landsorten. Man menar, att där kunna landsortsborna få all den specialvård, som erfordras, och de behöva inte komma till Stockholm. Jag är mycket glad att kunna instämma i konstaterandet av, att våra länslasarett ha genomgått en rik och vacker utveckling, men jag tror absolut inte, att denna utveckling på något sätt kommer att stävjas genom att dessa 204 platser framdeles finnas att tillgå för utomlänspatienter. Jag tror också, att de fortfarande komma att väl behövas, i synnerhet den hälft av dem, som rör specialvården. Man behöver endast fråga Stockholms läkare, särskilt professorer, för att få höra, att det trots länslasarettens utveckling fortfarande går en mycket stor ström av hjälpsökande hit till Stockholm för att rådfråga härvarande specialister. Dessutom vill jag fråga dem, som säga, att vi inte behöva bygga detta sjukhus, därför att vi ha så bra specialavdelningar i landsorten: Varifrån skola länslasarettens specialavdelningar få sina specialläkare, om vi inte laga, att denna medicinska högskola, liksom övriga högskolor, får möjlighet att utbilda goda specialister? Det är ungefär, som om man skulle säga, att eftersom vi ha bra folkskolor ute i landet, behöva vi inte längre ha bra folkskollärarseminarier. Seminarierna skola ju utbilda lärare för skolorna. Universiteten och deras kliniker skola utbilda läkare för hela landets sjukvård.

Jag skall sedan med några ord beröra de utvägar, som reservanternas pekat på. Reservanternas vilja, att vi skola välta det hela i år och gå in på en ny utredning, och de peka på två linjer för denna utredning. Dessa båda linjer kunna korteligen sammanfattas så som herr Olof Olsson själv gjort det i utskottet: antingen skulle man kunna flytta Norrbacka till Sabbatsberg eller också Sabbatsberg till Norrbacka. Att flytta Norrbacka till Sabbatsberg skulle innebära, att man inrymde alla de ifrågasatta klinikerna och teoretiska institutionerna på Sabbatsbergs område. Herr Olof Olsson yttrade sig, vad skola vi säga, föga komplimenterande om de utskottsledamöter, som ha »traskat omkring» på Sabbatsberg för att söka bilda sig en mening om denna sak, och han förklarade, att den uppfattning de där bildat sig om Sabbatsberg och om hela denna fråga var detsamma som »rena okunnigheten». Jag kan inte tala på dessa utskottsledamöters vägnar, ty jag var själv inte med. Men jag har mig bekant, att de inte traskade omkring alldeles på egen hand, utan de hade sakkunnigt sällskap, både medicinskt och arkitektoniskt sakkunniga, och jag tror, att de däruppe skaffade sig en uppfattning, som alls icke var ogrundad. Jag skall för min del bara be att få påpeka en enda sak, och det är arealen på Sabbatsberg. Även med den utvidgning av Sabbatsbergs område, som har ifrågasatts, går arealen inte upp till mer än omkring 160,000 kvadratmeter, kanske något däröver. Om vi därmed jämföra Norrbackaområdet, som är över 500,000 kvadratmeter, varav ungefär 245,000 kvadratmeter skulle bebyggas i

första etappen, så frågar man sig, hur det egentligen skall gå till att på Sabbatsberg få in ens denna första etapp. Ja, man kan ju alltid bygga i höjden — den nya arkitekturen går ju i skyskrapans tecken — men jag undrar, om själva sjukhussynpunkterna bäst tillgodosåges på det sättet. Brandfaran t. ex. är här en mycket allvarlig synpunkt. Och dessutom, mina herrar, vill jag fråga, om det kan finnas någon rim och reson i att bygga ett sjukhus för framtiden, för åtminstone ett århundrade, på ett område, som saknar utvidgningsmöjligheter, mitt inne i staden som detta Sabbatsberg ligger. Vad sedan beträffar frågan att flytta Sabbatsberg till Norrbacka, så skulle det innebära, att staden helt eller delvis nedlade Sabbatsberg och i stället bleve byggherre och sjukhusägare på Norrbacka. På Sabbatsberg är det på det viset, att ungefär hälften av de nuvarande vårdplatserna äro inrymda i tämligen moderna byggnader, medan den andra hälften är inrymd i byggnader, som man tänkt sig skola om- och tillbygga. Jag undrar, om Stockholms stad verkligen ett ögonblick kan reflektera på att nedlägga dessa moderna kliniker, som man där har, exempelvis ögon- och öronavdelningarna med deras 100 sängar, som äro fullkomligt up to date. Det finns dessutom en annan omständighet, som är en svår hake i detta fall. Man talar om att Stockholms stad skulle kunna vara frestad att nedlägga Sabbatsberg för att därigenom frigöra betydande och värdefulla tomtområden för annat ändamål. Jag har fått den upplysningen, att Sabbatsberg vilar på donationsjord, på en mark, som är donerad för sjukvårds- och välgörande ändamål, och det förefaller mig därför alldeles otänkbart, att man skulle kunna använda denna mark för annat ändamål.

Redan dessa förhållanden synas vara av sådan beskaffenhet, att de göra den påyrkade utredningen om Sabbatsbergs flyttning till Norrbacka alldeles överflödig. Skall man utreda en sak, måste det väl vara så, att man på förhand kan tänka sig, att det skall bli något resultat av utredningen. Har man redan på förhand en ganska bestämd uppfattning, att en sådan utredning är lönlös, så förefaller det mig, som utskottet också säger, icke försvarligt att nu kasta ut frågan i en ny utredning av denna luftiga beskaffenhet.

Jag skall inte, som herr Olof Olsson gjorde, orda något vidare om den agitation, som bedrivits i denna sak. Jag vill bara helt kort konstatera, att har man från ena sidan sökt göra sin mening gällande, så ha sådana ansträngningar visst inte fattats på den andra sidan heller, varken i pressen eller på annat sätt.

Så sade herr Olof Olsson slutligen, att om man går på reservanternas linje och tar uppskov och utredning, så är ingenting förlorat. Jag är alls inte säker på den saken. Det är ju så, att de andra byggnadsfrågor det här rör sig om — de som gälla vanförestalten, radiumhemmet m. fl. institutioner — äro synnerligen trängande och icke tåla långt uppskov, och det har redan av herr Bergqvist påvisats, att den utredning, som reservanterna begärt, inte kan så där hastigt och lustigt stökas undan på ett år, som de tänkt sig. Man kan visserligen här i riksdagen uttala önskemål om detta, men vi kunna inte tvinga Stockholms stad att inom en viss tidsfrist verkställa vidlyftiga utredningar och avge svaromål på våra frågor, i varje fall inte när de äro av denna mera invecklade natur, som reservanterna ifrågasätta. Om vi alltså gå in för ett sådant uppskov, som de begära, då gå vi in för uppskov på en tid, som vi icke kunna överblicka. Ingen vet, hur långt detta uppskov kommer att bli. Och jag tycker inte det är riktigt, när man stämplar t. ex. tanken på de kräftssjuka och önskemålet att deras sjukhusfråga icke skall i onödan uppskjutas, såsom sentimentalitet och otillåten agitation. Varför skulle vi inte tänka på de kräftssjuka, mina herrar? Och jag frågar: varför skulle vi inte tänka på alla de andra sjuka, som på detta

*Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)*

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.

(Forts.)

sätt få sin svåra belägenhet förlängd? Det finns säkerligen i denna kammare medlemmar, som varit ute för att antingen själva ligga på något privat eller kommunalt sjukhus i Stockholm eller haft någon anförvant liggande där och fått betala de mycket höga avgifter, som för närvarande utkrävas av utomlänspatienter. Är inte detta ett tillstånd, som det vore skäl att snarast möjligt få slut på? Man svarar, att detta kan ordnas genom överenskommelse med de kommunala sjukhusen. Men även det är ju en sådan där utredningsfråga, om vilken man alls inte vet, hur lång tid den kan taga och inte heller vad den kan resultera i. Jag vill också erinra om, att det för närvarande är sådan trängsel på Stockholms sjukhus, att läkarna här i staden många gånger ha stora svårigheter att remittera in allvarliga sjukdomsfall. Det finns ofta helt enkelt inte plats att ta emot lungblödningar och andra svåra akuta fall i våra sjukhus. Dessa sjukhus äro så hårt belagda, att folk får ligga och dö bakom skärmar i korridorerna, och det kan också inträffa, att sjukhusen tvingas att skicka hem patienter, innan de äro återställda. Allt detta är en följd av att Stockholms stads sjukhusfråga hållits svävande i många år. Och varför? Jo, i främsta rummet därför att man väntat på, att staten äntligen skulle bestämma sig och ta ett krafttag i denna sak. Jag ser, att borgarrådet Karlsson är här närvarande, och jag erinrar mig, att han i Stockholms stadsfullmäktige vid behandlingen av detta ärende träffande liknade denna sjukhusfråga vid en dyrk, med vilken man skulle kunna få upp det baklås, i vilket Stockholms stads egen sjukhusfråga kommit genom den långa väntetiden.

När det här alltså gäller en sak, som så nära angår hela den svenska statens intresse, nämligen att få till stånd en god läkarutbildning, och när vi dessutom kunna hjälpa Stockholms stad att få någon rätsida på sin egen sjukhusfråga, så tycker jag, att vi inte på grundval av de — jag vågar säga det — ganska dimmiga utredningslinjer, som reservanterna framlagt, nu kunna välta denna så länge och så grundligt förberedda fråga och kasta den ut i en oviss framtid. Jag anser, att detta inte överensstämmer med en ansvarsmedveten politik. Jag är övertygad om, att vi skulle göra en både klok och god gärning genom att bifalla utskottets förslag, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Häri instämde herrar *Wallés, Thelin* och *Enhörning*.

Herr Holmgren: Herr talman! Eftersom det här av den förste talaren framhölls, att det drivits en intensiv agitation inom riksdagens kamrar i denna sak, ber jag till en början att få framhålla, att jag för min del har avhållit mig från varje slag av propaganda inom riksdagen i den här saken.

Det har av föregående talare framhållits mycket kraftigt, att det nu föreliggande förslaget avser att förverkliga enhetstanken, tanken på ett sammanförande av alla Karolinska institutets kliniker och övriga institutioner till en helhet, till en enhet. Den tanken — det ber jag att få fästa uppmärksamheten på, eftersom ingen har gjort det förut här i dag — förverkligas emellertid i mycket ringa mån genom det nu framlagda förslaget. Det är nämligen så, om man ser på vad som är föreslaget, att av de fem kliniker, som man kan säga flyttas till det nu projekterade sjukhuset, är det bara tre, om vilka man kan säga, att deras förflyttning medför en realisation av enhetstanken, under det att de två andra redan förut ligga vid det nuvarande Serafimerlasarettet, således i anslutning till Karolinska institutets övriga där förlagda kliniker. I stället är det garnisonssjukhuset, vanförestalten och radiumhemmet, vilka i mindre grad ha att göra med den medicinska högskolan, som nu skulle sammanföras till detta Karolinska sjukhus. Till den andra etappen kvarstå i själ-

va verket ytterligare tio av Karolinska institutets kliniker. Jag anför detta såsom en brist hos förslaget, därför att jag själv är vän av enhetstanken.

Det har sagts i dag, att de teoretiska institutionernas företrädare äro enhälligt för denna enhetstanke, men det är verkligen knappast förhållandet, fastän det kan se ut så i papperen. Jag nämner detta därför, att utskottet på sidan 37 i utlåtandet säger: »Då de, som vid institutet bära ansvaret för den teoretiska utbildningen, samfällt förordat frågans lösning på föreslaget sätt, måste det förutsättas, att de också gjort klart för sig, att de teoretiska institutionerna tills vidare kunna hjälpa sig fram utan omfattande nybyggnader.» Jag ber att få framhålla, att jag för min del icke är säker på, att de teoretiska professorerna se saken så, utan de anse nog att, om icke den tredje etappen med de teoretiska institutionerna kommer snart, nybyggnader bliva alldeles oundgängliga och ganska omfattande sådana på den plats, där institutionerna nu ligga.

När denna fråga var före vid 1926 års riksdag beslöts det en förnyad skyndsamt utredning, därvid i främsta rummet skulle beaktas synpunkten att söka nedbringa kostnaderna till skäligen proportioner. Den dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet framhöll detsamma i den kungl. propositionen och att denna förnyade utredning borde ske med aktgivande å den i ärendet förebragta kritiken.

Om man ser på det förslag, som nu framlagts, så kan man icke säga, att det tager hänsyn till riksdagens uttalande och icke heller till statsrådets uttalande om aktgivande på den i ärendet förebragta kritiken. Ty det förslag, som nu framlagts, är i själva verket i huvudsak samma förslag, som år 1926 kom under riksdagens prövning. Om man jämför ritningarna, kan man se, att det i huvudsak är detsamma. Naturligtvis har man måst vidtaga en hel del ändringar och tillägg på grund av att vanförelanstalten och den radioterapeutiska kliniken m. m. tillkommit, men i huvudsak är förslaget detsamma, och jag måste alltså i huvudsak mot detta förslag framföra samma anmärkningar som jag framställde gentemot 1926 års förslag. Man kunde veta på förhand, att detta förslag skulle bli detsamma, som det som framlades år 1926, så snart man fann vilka sakkunniga sjukhuskommissionen tillkallat och vilken arkitekt den hade tillkallat. Det var samma arkitekt, och de sakkunniga voro de, som voro särskilt starkt bundna att icke göra några ändringar i det förra förslaget. Därav har följden blivit, att man fått ett förslag, som icke i någon synnerlig grad realiserar riksdagens förut uttalade önskemål. De anmärkningar som jag framställde då och som jag nu i min motion framställt mot förslaget äro dels att det mycket väl, utan att ändamålsenligheten behövt tillbakasettas, kunde gjorts betydligt billigare — man hade säkert kunnat spara några miljoner för statsverket — och dels att man kunnat göra förslaget ändamålsenligare i en hel del viktiga avseenden, som det nu icke kan falla mig in att närmare gå in på. Anledningarna till dessa enligt min mening betydande bristfälligheter i förslaget ligga däruti till väsentlig del, att de som utarbetat förslaget icke tagit tillbörlig hänsyn till de moderna strömningar inom sjukhusbyggnadskonsten som för närvarande göra sig gällande och vilket kunnat medföra ett betydligt förbilligande av kostnaderna. Skall detta sjukhus byggas enligt det föreliggande förslaget kommer det därför att redan vid sin invigning vara ett föråldrat sjukhus i viktiga avseenden. Jag hyser en stor beundran för den arkitekt som uppgjort förslaget, jag beundrar honom såsom en framstående konstnär och såsom en fin kulturpersonlighet. Han har byggt en stor mängd sjukhus förut, men jag anser, att man i en så viktig sak som denna är, måste säga vad man tycker. Jag anser — hur tråkigt det än är att behöva säga det — att han icke är så inne i de moderna strävandena beträffande sjukhusbyggnadskonsten att han

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.

(Forts.)

varit uppdraget vuxen. Det är icke endast kvantitativa, utan även kvalitativa olikheter av betydande vikt att taga hänsyn till vid denna sjukhusbyggnad i jämförelse med andra sjukhus i vårt land.

Således menar jag, att resultatet av denna »omarbetning» av 1926 års förslag var på förhand givet och att det finnes många brister i det föreliggande förslaget. Detta har utskottet liksom även reservanternas erkänt, och utskottet anser, att det av detta skäl är nödvändigt att överarbeta förslaget för att få kostnaderna *väsentligt* nedsätta, såsom utskottet säger i motiveringen, och *avsevärt* nedsätta, såsom utskottet säger i sitt yrkande, och att samtidigt om möjligt få ett ändamålsenligare förslag, där det kan finnas vara önskvärt.

Jag är mycket tacksam mot utskottet för att det tagit denna hänsyn till den motion, som jag har framlagt. Emellertid, när man läser utskottets motivering närmare, börjar man på att bli betänksam och att undra, om utskottet verkligen menar allvar med den överarbetning av förslaget till åstadkommande av en betydande nedsättning av kostnaderna som utskottet föreslår. Den betänksamheten uppstår, när man läser på sidan 37 i utskottets utlåtande, nedersta stycket, där det står på följande sätt: »Utskottet kan visserligen icke i allo dela de av herr Holmgren framförda synpunkterna — sålunda synes utskottet den av honom mot den radioterapeutiska kliniken riktade kritiken icke befogad, om hänsyn tages till utvecklingen på detta område av medicinen och nödvändigheten att planera denna del av sjukhusanläggningen så, att den motsvarar behovet för en avsevärd tid framåt.»

När man läser detta, undrar man, om utskottet icke blandat ihop den röntgendiagnostiska avdelningen och den radioterapeutiska kliniken. Det är framför allt i fråga om den röntgendiagnostiska avdelningen vid sjukhuset som jag uttalat mig om den överdrivna storleken. Den är tilltagen i sådana proportioner, att man icke kan anse dem vara skäliga. Den är 16 gånger så stor som motsvarande utrymme vid det nuvarande Serafimerlasarettet är. Jag är glad över, att utskottet icke undantagit denna avdelning från den blivande utredningen. Vad jag har sagt i fråga om den radioterapeutiska kliniken baserar sig mera på andra saker. Den radioterapeutiska kliniken innehåller vårdavdelningar, vilka äro konstruerade på samma sätt som sjukhusets övriga avdelningar. Det är då ganska egendomligt, att man, om man avser att granska och överarbeta planen till sjukhusets vårdavdelningar, om man avser att nedbringa kostnaden avsevärt, undantager från granskningen de vårdavdelningar, som äro belägna inom den radioterapeutiska kliniken. Det är mycket svårt, tycks det mig, att finna skälen därtill.

I min kritik av den radioterapeutiska kliniken har jag därjämte talat om organisationen. Det vidrör utskottet icke. Jag har framhållit, att ett skäl till att denna klinik blir onödigt dyr är, att den skulle organiseras på det sätt, att det skulle bli autonomi för denna klinik i större utsträckning än som är nödvändigt, med därav följande ökad personal, ökade utrymmen och så vidare. Professor Gösta Forssell har i en artikel i Socialmedicinsk tidskrift, som utkommit för några dagar sedan och som jag förmodar att en stor del av kammarens ledamöter har läst, bemött denna min kritik av den radioterapeutiska klinikens organisation. Jag skall icke ingå i några detaljer, utan jag skall endast påpeka, att den utförliga framställning, som finnes där och som säkerligen är sakligt fullkomligt riktig, dock icke tager bort udden av den kritik, som jag riktat mot den ifrågavarande organisationen. Jag ber bara att få taga ett exempel. Där framhålles på en hel spalt vilket oerhört stort arbete som skulle komma att påvila den sociala kurator, som man tänkt skulle anställas vid den radioterapeutiska kliniken. Det är alldeles riktigt. Kuratorn skulle säkerli-

gen komma att få ett omfattande och mycket betydelsefullt arbete, men jag har aldrig anmärkt på att denne kurator skulle anställas, utan jag har anmärkt på, att man skulle anställa en social kurator enkom för den radioterapeutiska kliniken. Jag har tänkt mig, att det vore billigare och riktigare att denna del av klinikens verksamhet tillsammans med alla de andra klinikernas verksamhet av samma art vore centraliserad på ett ställe inom sjukhuset. Jag nämner detta bara i förbigående för att visa huru liten saklig betydelse Forssells försvar har.

Jag kan således icke anse annat än, att det är oberättigat och olämpligt, och det har förvånat mig, att utskottet velat helt och hållet undantaga den radioterapeutiska kliniken från den granskning ur ekonomiska synpunkter, som sjukhuset i övrigt skulle undergå. Jag säger rent ut, att man måste komma till den uppfattningen, att det är professor Gösta Forssells imponerande personlighet, hans övertalningsförmåga och tjuvningskraft som här gjort sig gällande, men icke så mycket några motsvarande sakskaäl. För min del är jag fullständigt övertygad att, om icke detta förslag till den radioterapeutiska kliniken och till den röntgendiagnostiska avdelningen haft en så utomordentlig förespråkare som professor Forssell med hans berömda namn och hans personliga tjuvningsförmåga skulle ingen människa ha reflekterat på att taga ett så oerhört stort och vidlyftigt förslag. Detta är min bestämda övertygelse, och jag anser det också vara min plikt att uttala det vid detta tillfälle.

Utskottet säger, att man med god vilja skall kunna väsentligt nedbringa kostnadssumman. Ser man emellertid på att utskottet från denna granskning vill undantaga den del, som uppenbarligen framför allt annat är i behov av granskning, så tycker man, att det icke just visats något god vilja från utskottets sida. Jag frågar, vem som skall göra denna granskning av det föreliggande förslaget, som utskottet yrkar på? Skall det vara samma personer som gjort upp förslaget? Då blir hela den nya granskningen endast en fars, ty det blir precis samma resultat, och det kommer icke att vidtagas någon nämnvärd ändring i 1926 års förslag. Tänker man att jag skulle medverka till en sådan granskning? Det kan jag inte göra, det vill jag icke åtaga mig, en granskning så begränsad som utskottet här förutsatt.

Jag övergår nu till frågan om garnisonssjukhuset, som här åtskilligt varit på tal. Jag måste säga, att jag tycker, att general Hammarssköld har rätt uti, att det vore önskligt, att denna fråga hölles svävande, när man vill gå in för en ny förhandling med Stockholms stad om ett ökat antal platser. Han redogjorde för anledningarna till att detta måste anses vara viktigt, och jag kan icke finna annat än att han har rätt i detta. Dessutom skulle jag vilja säga, att även om man vill gå in för att garnisonens sjuka skola vårdas å det karolinska sjukhuset, det icke därför är nödvändigt, att man tycker att det sätt som här föreslås skulle vara det bästa. Jag kan icke förstå, varför man icke, om förslaget ändå skall granskas under ett år, skulle ha tillfälle att tänka på andra sätt för ordnande av vården av garnisonens sjuka å det karolinska sjukhuset än just det sätt som här är föreslaget. Detta sätt har nämligen, herr talman, mött ganska mycket motstånd från Karolinska institutets sida, såsom herr Hammarssköld för en stund sedan genom citat ur tillgängliga handlingar har belyst. Det har varit med den största tveksamhet, som man givit med sig inom Karolinska institutet. Det är tydligt, att det för ett universitetssjukhus måste vara ganska besynnerligt och olämpligt att i sin mitt ha en avdelning med militär organisation som skall ha manliga sjukvårdare — under det att de andra sjuka å hela sjukhuset för övrigt, såsom övriga sjukhus skola ha kvinnliga sjukvårdare — en avdelning där den biträdande överläkaren icke tillsättes av universitetsmyndigheterna, liksom alla andra läkare, utan han

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.

(Forts.)

skall tillsättas av arméns sjukvårdsstyrelse. Den biträdande överläkaren är närmaste man under professorn, och det är icke alls underligt att man känner sig mycket betänksam inför någonting sådant.

Vidare har generalfältläkaren rättighet att deltaga i sjukhusdirektionens alla sammanträden, och han har rösträtt i alla frågor, som ha något att göra med de sjuka, som vårdas där från garnisonen. Det där är många omständigheter som jag liksom mina kolleger inom institutet måste finna vara ganska otrevliga och innebära möjlighet till slitningar och konsekvenser, som icke äro så lätta att överblicka.

Vad sedan angår sjukmaterialet på garnisonssjukhuset, som det talats om här i dag, har det anförts, hurusom Karolinska institutets lärare framhållit, att det kan gå för sig, men att det icke är av samma värde för undervisningen som det övriga sjukhusmaterialet. Generalfältläkare Bauer har för att belysa det nuvarande materialets värde för undervisningen gjort upp en tablå, som jag har här i min hand. Om man ser på den tablån, så finner man av siffrorna, att de sjukdomar som förekommit mest bland dem som skulle ha värde för undervisningen äro t. ex. halsfluss och tuberkulos i olika former. Jag ser för sista året siffran 129 för halsfluss och siffran 91 för fall av tuberkulos. Det är alldeles riktigt, som generalfältläkaren säger, att sådana sjukdomsfall äro av betydelse för undervisningen. Men man frågar sig: kan det vara riktigt, att dessa smittosamma sjukdomsfall skola läggas in på garnisonsavdelningen liksom andra sjuka? Skulle det icke vara mycket bättre och riktigare, om dessa smittosamma sjuka intoges på sjukhusavdelningar särskilt avsedda för den sjukdom de ha, att de tuberkulösa sjuka vårdades tillsammans med sjukhusets övriga tuberkulospatienter och att halsflusspatienterna vårdades på sjukhusets infektionsavdelning? Det lider inte minsta tvivel att ur modern sjukvårdssynpunkt skulle det vara lämpligare. Det innebär naturligtvis en risk för sjukhuset, om sådana sjuka vårdas där utan vederbörlig hänsyn tagen till sin smittande karaktär. Det kan man visserligen ta hänsyn till i en viss grad också på garnisonsavdelningen, men det blir naturligtvis icke lika praktiskt som om man sammanför dem på en avdelning särskilt avsedd för ändamålet. Och när det är så, att just själva avsikten med att inkorporera garnisonssjukhuset med det stora nya kliniska sjukhuset är att därigenom tillförsäkra de värnpliktiga den bästa möjliga vård — det är en så vacker tanke, denna generalfältläkare Bauers tanke, att de värnpliktiga skola få den bästa möjliga sjukhusvård, att de skola vårdas på ett sjukhus, utrustat med alla moderna resurser och där det finnes alla slags specialister som kunna ägna de värnpliktiga den mest förstklassiga vård — frågar man sig, varför kan icke den tanken nås på annat sätt än på detta sätt med en särskild militäriskt ordnad garnisonsavdelning? Om man tänker på sjukvården, kan ett gott resultat nås mycket bättre, om man lägger in dem som vanliga dödliga människor på sjukhuset, utan att göra någon särskild avdelning; då skulle man vara av med alla obehag på en gång. Jag vill citera ett yttrande, som hans excellens herr statsministern för en stund sedan fällde, då han hemställde, om de militära sjuklingarna icke skulle bli lika bra eller bättre tillgodosedda, om de inlades på ett vanligt sjukhus än om de skulle inläggas på ett militärt sjukhus. Jo, det är just vad de kunna bli, och de kunna också bli bättre vårdade, om de icke vårdas under den form, som här föreslås, utan de vårdas på sjukhuset precis som andra, utan att sammanföras till särskilda garnisonsavdelningar med sämre sjukvårdsförhållanden. Om man icke gör det, skulle man kunna giva dem en förstklassig vård.

Således, herr talman, jag finner att utskottets yrkande lider av vissa fel, och jag önskar framställa ett par särskilda yrkanden. Först vill jag då förena

mig i det yrkande, som framställt av herr Hammarskjöld, att punkten I 2 i utskottets yrkande skulle utgå, således den punkt som rör garnisonssjukhuset. Vidare yrkar jag, att ur utskottets motivering på sidan 37 nedersta stycket skall utgå den passus — som jag nyss läste upp och som vill förhindra den blivande utredningen att sysselsätta sig med den radioterapeutiska kliniken — som börjar med ordet »sålunda» och slutar med ordet »framåt». Jag föreslår, att första delen av nämnda stycke i stället skall få följande lydelse: »Utskottet kan visserligen icke i allo dela de av herr Holmgren framförda synpunkterna, men åtskilligt av vad i herr Holmgrens motion anförts torde vara värt beaktande», varefter det skulle fortsätta på samma sätt som utskottet gjort.

Till sist vill jag, herr talman, säga, att jag i valet mellan utskottets förslag oförändrat och reservationen kommer att rösta för den senare, då jag anser att ingenting är att förlora, men mycket att vinna genom att en rejäl och allvarlig överarbetning av förslaget kommer till stånd.

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Herr Rydén: Herr talman! Det ärende, som här föreligger, har varit nästan ett av de besvärligaste som jag varit med om att behandla, ur den synpunkten, att det varit så ytterligt svårt för en lekman att komma till en bestämd uppfattning och övertygelse. Här har stått emot varandra de yppersta män inom den svenska läkarvetenskapen, personer, som man vill tro, när man hör den ene tala för sin sak, och också när man hör den andre tala för sin motsatta uppfattning. Till slut har man måst ställa sig på det sättet, att man måst söka arbeta sig fram till en uppfattning oberoende av de auktoriteter, som i detta avseende stått bestämt mot varandra.

Hans excellens herr statsministern sökte att, såsom skäl för att man borde taga utskottets förslag, anförda att man därmed endast fattade ett principbeslut och icke bunde sig för framtiden. Detta uttalande är fullständigt oriktigt. Jag framlade i statsutskottet vid detta ärendes behandling ett förslag, som jag tänkte mig, att man skulle vilja vara med om, och detta förslag gick ut på, att man bara skulle fatta ett principbeslut och icke gå längre i år. Jag vill skissera hurudant förslaget var. Jag föreslog, att man skulle gå på den linjen, att man definitivt accepterade enhetstanken, således sammanförande av de teoretiska och kliniska institutionerna, och att man skulle fatta ett bestämt beslut i den principfrågan. Vidare att man definitivt skulle bestämma sig för Norrbackaområdet såsom varande den enda tomt, som vore så stor, att man med säkerhet å densamma kunde förverkliga enhetstanken, och att man i övrigt skulle uppskjuta avgörandet av byggnadsfrågan till ett kommande år. Jag föreslog, att man skulle undersöka ett alternativ, som kommit fram vid slutet av utskottets handläggning av ärendet och som föreföll mig vara av mycken stor betydelse. Det är den tanke, som finnes i reservationen, att man skulle förhandla med Stockholms stad om att kronan och staden skulle tillsammans skapa ett stort kommunalt sjukhus i Norrbacka, ett sjukhus, som genom sin storlek och sin karaktär av kommunalt sjukhus skulle kunna tillförsäkra ett klientel åt den medicinska undervisningen, som vore allsidigt och bra. Naturligtvis skulle därtill läggas ett antal riksplatser, om jag får använda det uttrycket.

Den linjen hade icke vållat något som helst uppskov, ifall man velat vara med om den, men den hade lämnat erforderligt rådrum. Ett sådant rådrum hade varit önskvärt med avseende å att alla varit överens om att man icke kan taga de nuvarande ritningarna såsom grundval för byggnadsplanen. Alla erkänna, att det enligt dessa ritningar skulle bli på tok för dyrt. Det dröjer i varje fall ett år, till nästa riksdag, innan riksdagen kan fatta positivt beslut beträffande själva byggnadernas struktur. Då menar jag, att man under tiden kunnat från statens sida parallellt med över- och omarbetningen av rit-

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

ningarna föra förhandlingar med Stockholms stad beträffande vilken tomt man skulle välja och få klart för sig, huruvida ett principavtal skulle kunna träffas i denna punkt, och det skulle då bli och kunna bli klart till nästa riksdag. Jag kan nämna, att det mycket svårare ladugårdsgärdesavtalet icke tog mycket längre tid att göra upp, ehuru det var vida mera omfattande än detta principavtal skulle behöva bli. Nästa riksdag skulle då kunna stå på den linjen, att den haft omarbetade ritningar och en principutredning, huruvida Stockholms stad och kronan skulle gå tillsammans för att skapa ett nytt stort sjukhus.

Men, mina herrar, det ville majoriteten inom statsutskottet icke vara med om. För denna var huvudsaken, att de fingo trehundratusen kronor, så att spaden kunde sättas i jorden på Norrbackaområdet och kronan bindas på den punkten. Man skall aldrig försöka intala dem, som ha någon erfarenhet på området, annat än att med ett bifall till utskottets förslag om anvisande av trehundratusen kronor för planerandet därute är frågan avgjord, icke bara i princip, utan så att det är kronan som kommer att bygga sjukhuset. Det ligger då fullständigt i vida fältet, huruvida ett samarbete skall kunna ske med Stockholms stad under de former och de förutsättningar som föreslagits eller icke.

Således, som sagt, majoriteten i utskottet har tydligen under påverkan av den starka agitation, som bedrivits, över huvud inte velat resonera om den linje, som går ut på att nu bara träffa ett principavgörande, men att däremot inte sätta spaden i marken genast, då man genom att börja arbetet tydligen velat göra gällande, att även sakfrågan är avgjord.

När jag inte fick understöd för det förslaget inom utskottet, har jag inte fullföljt detta inför riksdagen, därför att det är ju tillräckligt många linjer ändå, det se vi redan under den pågående debatten. Jag skall därför i dag nöja mig med att framföra några allmänna synpunkter beträffande mitt ställningstagande till denna fråga.

Jag har aldrig sett ett sjukhusbyggnadsförslag, som varit så oerhört dyrt som detta. Man skall betänka, att för 843 vårdplatser uppgår byggnadssumman till 24 miljoner kronor, det vill säga kostnaden för varje sjukplats utgör 28,500 kronor. Stockholms stad planerar för närvarande ett stort sjukhus på söder, lika modernt som detta, och för det sjukhuset lär kostnaden ha beräknats till 15,500 kronor per vårdplats. I Norrbackaförslaget 28,500 kronor ingår inte tomten, men i fråga om det nya Stockholmssjukhuset ingår även tomtpriset i detta belopp, 15,500 kronor. Man kan därför säga, att denna kostnad för Norrbackasjukhuset är dubbelt så stor som kostnaden för det modernaste sjukhuset i huvudstaden, ehuru uppfört på annat ställe än detta, skulle beräknas komma att gå till. Det måste vara något fel, när man räknar så. I denna summa ingår givetvis inte heller kostnaden för de teoretiska institutionerna, utan det är endast de anordningar, som krävas för själva sjukvården tillika med utgiften för de relativt begränsade utrymmen, som sammanhånga med undervisningen, som fört till denna kostnad. Jag vädjar till dem av herrarna, som äro eller varit landstingsmän, och som varit med om att skapa moderna sjukhus ute i orterna: Ni veta, att det skulle vara fullständigt otänkbart, att där tala om kostnader, som tillnärmelsevis komme upp mot dessa. Jag är nu inte fackman, och jag kan inte säga, varpå det beror, att Norrbackasjukhuset blir så vanvettigt dyrt, men att det måste vara något fel i fråga om planläggningen eller i något annat avseende synes mig uppenbart.

Men, säger man, utskottet har ju föreslagit, att förslaget skall överarbetas. Jag frågar: tror någon människa, att om riksdagen nu beviljar pengar för att börja arbetet, den kommitté, som sitter och arbetar med frågan, och den arkitekt, som ritat sjukhuset, skola låta tala med sig och gå med på billigare

anordningar annat än i fråga om rena bagateller? Tror man verkligen, att de skulle gå med på att pruta ned kostnaderna något nämnvärt? Ja, då skall man tro, att människorna äro annorlunda konstruerade än de äro! Nej, ha de fått ett principbeslut och arbetet med planeringen satts i gång, så tror jag att det bara blir i fråga om rena bagatellbelopp, som man kan pruta ned kostnaderna. Vi ha för övrigt aldrig gått den vägen här i riksdagen, att vi beslutat uppföra en stor institution, utan att veta vad kostnaden blir. Här skulle vi avvika från den regeln. Vi skulle fatta beslut om uppförandet och börjandet av sjukhuset utan att få se, om det över huvud är möjligt att kunna nedbringa kostnaderna.

Sålunda måste jag säga, att första skälet för att jag inte kan vara med om att godkänna det föreliggande förslaget är dess enorma dyrhet. Jag kan inte komma ifrån, att det är ett verkligt slöseri med allmänna medel, om man går in för en sådan byggnadskostnad, som det här är fråga om. Anspråken måste kunna prutas ned här.

Men det stannar inte med detta första byggnadsstadium. Jag har försökt, herr talman, att bilda mig en uppfattning om, var den största nöden för Karolinska institutet ligger, och jag vågar säga, att sedan Serafimerlasarettet numera blivit ombyggt på sätt som skett, ligger den största nöden för Karolinska institutet inte i de kliniska institutionernas mindre goda beskaffenhet i allmänhet, utan däri att det är så dåligt ordnat i fråga om åtminstone vissa av de teoretiska institutionerna. Man får detta bekräftat, om man har någon anförvant, som studerar på någon av dessa teoretiska institutioner. Om herrarna skulle gå dit och se, under vilka förhållanden berömda och framstående vetenskapsmän arbeta vid Karolinska institutet och hur underhaltiga anordningarna äro vid somliga av de teoretiska institutionerna, skulle ni baxna. För att nämna ett enda exempel — en av mina söner har nyligen gått på den kemiska institutionen — så är det alldeles bedröfligt där. Och skall man taga hänsyn till, att den teoretiska delen av utbildningen och de teoretiska studierna äro för läkarvården och sjukvården av samma stora betydelse, som man också numera tillmäter de praktiskt-medicinska kliniska professorernas undervisning, så måste jag bestämt understryka, att vi inte kunna lämna våra professorer i de teoretiska ämnena vid Karolinska institutet att arbeta under så enormt ogynnsamma förhållanden som flera av dem göra. Och jag är så säker på som jag står i denna talarstol, att om riksdagen i dag fattar beslut enligt utskottets hemställan — så kommer inte första spadtaget att ha satts i Norrbacka jord förrän professorerna i de teoretiska ämnena med all rätt och med större saklig styrka än somliga av de kliniska professorerna kunna begära att få sina institutioner mänskligt och ordentligt inredda.

Och det andra skälet, som gör, att jag ställer mig betänksam mot detta förslag, är att, såvitt jag kan bedöma saken, måste det komma att skjuta undan byggandet av de teoretiska institutionerna. De äro inte medtagna i första byggnadsetappen, i 24-miljonersetappen. De kanske äro avsedda att tagas upp i tredje etappen, om 30 år eller så. Vi veta för resten inte, vilka kostnaderna äro för andra eller tredje etappen. Jag har hört en person, som förstår sig på detta, säga, att det stoppar inte med 50 miljoner, om man skall bygga detta sjukhus. Vi hade skisser tillgängliga i statsutskottet, som visade, att inte mindre än 52 byggnader voro inritade i en plan, som skulle representera ett slutligt utbyggande. Men de teoretiska institutionerna skola enligt denna plan lämnas åsido i årtionden framåt och inte kunna komma med. Det blir i sådant fall, som herr Olof Olsson sade, på det sättet, att enhetstanken för långa tider undanskjutes, eller också måste vi bygga för de teoretiska institutionerna samtidigt med att vi bygga för de kliniska institutionerna. Och då är det klart, att det blir mycket svårt för de teoretiska institutionerna att göra

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

sig gällande. Mer än ett par tre miljoner om året i byggnadskostnader torde det vara svårt att avse för detta ändamål, och de komma på det sättet att bli ställda åt sidan för de andra.

Hade man gått den andra vägen och sökt få till stånd en överenskommelse med Stockholms stad om gemensamt byggande av detta stora sjukhus, så hade det enligt min övertygelse aldrig behövt bli så dyrt för staten, som det nu blir. Och möjligheten för staten att avsätta en del pengar för att höja det Karolinska institutet jämväl med avseende å dess yttre, höja upp det till den rangplats, som det efter allas vår uppfattning bör ha, den möjligheten hade stått öppen i högre grad därigenom, att man fått beräkna en mindre kostnad för byggandet av de kliniska institutionerna.

Mitt andra huvudskäl för motstånd mot det föreliggande förslaget är sålunda, att här skipas genom detta förslag inte rättvisa mot de rent teoretisktvetenskapliga institutionerna för deras anläggningar vid Karolinska institutet, utan de komma att bli skjutna i bakgrunden på ett sätt, som inte är riktigt. Ni skall få se, att det blir på det sättet, att dessa teoretiska institutioner få kämpa en mycket hård och svår kamp i sin strid med de institutioner, som ha direkt sjukvårdande verksamhet.

Jag har den uppfattningen, herr talman, att det vore klokt av riksdagen att inte fatta ett positivt beslut i år. Jag är för min del beredd att taga principen. Jag tror, att vi komma inte ifrån den. Jag tror, att jag var själv såsom medlem av regeringen för några år sedan den förste, som gick in för enhets-tanken, och jag tror, att denna tanke har ganska starka och bärande skäl för sig. Jag tror, att de teoretiska professorerna ha rätt i sin uppfattning, att de böra vara knutna vid de kliniska institutionerna med avseende på sin placering. Men skall man komma fram på linjer, som bliva ekonomiskt möjliga för oss, så att vi verkligen kunna få det igenom, så tror jag, att samarbetslinjen med Stockholms stad är nödvändig att använda sig av, därest denna nybyggnad inte bara skall avse de kliniska institutionerna. Man säger då, att Stockholms stad vill inte detta. Ja, det är ju svårt att avgöra! Men varför frågar man inte Stockholms stad om den saken? Jag har haft många underhandlingar med Stockholms stads förtroendemän, och jag har varit den av statens representanter, som många gånger blivit på allt sätt påpälsad för att jag inte varit till pass för stadens intressen. Men så mycket måste jag säga, att Stockholms stad möter alltid upp med underhandlare, som äro synnerligen kloka och förståndiga människor. De representera ett annat intresse än jag och mina kamrater representera vid underhandlingarna, men de äro klokt och sakligt folk. Jag menar, att samarbetstanken är i och för sig så stark, att om man för stadsfullmäktige lade fram ett förslag med denna tanke som grundprincip — inte lade fram det med armbågen på sätt som den förra kommittén gjorde. då den sade: här är Norrbacka bestämt som förläggningssort för det nya sjukhuset och här ha ni 315 vårdplatser, vill ni taga dem eller vill ni inte? — tror jag, att utsikter finnas att lösa frågan efter de linjer, som jag skisserat. Men man skall inte förhandla med staden på samma sätt som den kommittén gjorde, om man överhuvud taget skall tänka sig några förhandlingar med Stockholms stad. Man säger nu, att om det blir ett riksdagsbeslut efter de linjer, som jag skisserat i utskottet och som statsutskottets reservanter ha uppdragit, nämligen med tanke på att man bygger ett gemensamt stort sjukhus för staten och Stockholms stad ute på Norrbacka, så är det inte säkert, att staden accepterar denna tanke. Men jag har vissa skäl att antaga, att Stockholms stad inte skulle betrakta den saken som otänkbar. Se ni, Stockholms stad måste bygga om Sabbatsberg eller måste bygga till Sabbatsberg för en kostnad av omkring 10 miljoner under den närmaste tiden. Stockholms stad går nu efter det avtal, som här föreslås, in i Norrbackaförslaget med 6 eller 7 miljoner kronor.

Stockholms stad står sålunda inför möjligheten att snart få lägga ned 17 miljoner på sina sjukhusbyggnader enbart för de norra stadsdelarna. Skulle det då vara otänkbart, att, då man har med kloka och förståndiga människor att göra, de resonera på det sättet: det kan vara lika bra för Stockholms stad att i stället för att lägga ned 10 miljoner på Sabbatsberg och 7 miljoner på Norrbacka, lägga ned en ungefär lika stor summa som dessa två ensamt på Norrbacka och få Sabbatsberg fritt. Jag kan inte säga, om det är möjligt, men jag har hittills vid mina försök att komma till tals med ledande personer från Stockholms stad på detta område, aldrig på någon punkt mött något annat uttalande än det: det är klart, att skulle riksdagen gå in för den linjen, så kommer Stockholms stad att med synnerlig omsorg pröva ett sådant uppslag, och den ställer sig icke avvisande till tanken att gå in i förhandlingar om den saken. Det svaret har jag fått på flera olika håll av ledande kommunalmän i Stockholm. Då kan jag inte se, att det i det stora hela skulle ske någon olycka, om man bestämmer sig för ett års uppskov för att undersöka denna sak. Här är ingenting, som egentligen ligger i sjön, annat än de människor, som agitera för en sådan här lösning av frågan. Men på det året kunde man bli i tillfälle att verkligen undersöka saken. Faller förslaget, visar det sig, att Stockholms stad eller kronan inte anser samarbetstanken vara värd att tagas upp, eller visar det sig, att man inte kan komma överens, så har ingenting annat inträffat, än att vi nästa år stå med precis samma möjligheter att fatta beslut som vi i dag ha. Det avtal, som träffats mellan sjukhuskommissionen och Stockholms stad, är nämligen sådant, att det faller inte, om man går reservanternas väg, utan detta avtal är, såvitt jag kan läsa det, bindande för Stockholms stad tills riksdagen formligen avslagit det. Sålunda, den olycka, som skedde, vore ingen annan än att man finge vänta ett år och undersöka den möjlighet, som skulle kunna leda till vad jag skulle vilja kalla för den rationella lösningen av hela sjukhusfrågan.

Jag vet ju inte, om det ligger något i vad en av Karolinska institutets professorer och en Uppsalaprofessor med synnerlig styrka framhållit, eller att det finns viss risk för att rikssjukhuset på Norrbacka inte skulle få ett tillräckligt, allsidigt och omfattande klientel, om man uppehåller både Norrbackasjukhuset och Sabbatsberg. Jag har försökt förhöra mig på andra håll om hur det gått i liknande avseenden. Då jag 1919 tillsatte den första sjukhuskommittén, levde jag under ganska starkt intryck av de erfarenheter, som gjorts i Köpenhamn, där man uppfört sitt stora Rigshospital efter samma principer som man nu sätter i fråga för detta rikssjukhus. Såsom gammal kommunalman i Malmö och med det livliga utbyte av erfarenheter, som förekom mellan kommunalrepresentanterna i Malmö och i Köpenhamn, kom jag mera ingående att få se Köpenhamns sjukhusanläggningar, och jag måste säga, att den tanke, som man realiserat i Köpenhamn i Rigshospitalet, kanske inte minst bidrog till, att den första sjukhusutredningen gick på enhetstankens linje. Men jag har nu från flera håll fått bestämda uppgifter om, att Rigshospitalstanken, som var den bärande tanken i Köpenhamn ungefär 1910 och åren närmast därefter, nu slagit slint, och att i och med att den danska landsorten byggt moderna lasarett på samma sätt som vi göra här i Sverige, har det klientel, som varit av särskilt värde för undervisningen vid Köpenhamns universitet, till den grad minskats, att köpenhamnarna nu måst gå ifrån tanken på att ha sin läkarundervisning förlagd ensamt vid Rigshospitalet och de ha måst träffa avtal med Köpenhamns kommun om att även få förlägga denna undervisning till stadens sjukhus. Sedan något år tillbaka är den medicinska undervisningen därför förlagd dels till statens Rigshospital och dels till Kommunehospitalet i Köpenhamn. Där har enhetstanken sprängts genom att landsortslasaretten förbättrats, och klientelet som kommer från landsorten till Rigshospitalet, förminskats. Jag har beträff-

Ang.
upplörande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

fande Lund hört, att sedan Hälsingborg fick sitt stora av landstinget byggda nya lasarett och Kristianstad även fått sitt lasarett utvidgat och man dessutom fått mycket framstående och i provinsen utomordentligt betrodda läkare vid dessa, så har det kommit att gestalta sig på det sättet, att medan Lunds lasarett förut upptog flertalet svårare fall från hela Malmöhus och Kristianstads län och långt utanför, har klientelet vid Lunds lasarett undergått samma förändring som jag omnämnde beträffande Köpenhamn. Lunds lasarett har blivit i stort sett ett vanligt länslasarett, och de svåra fallen från respektive områden tagas upp i Hälsingborg och Kristianstad därför att man skapat moderna lasarett där.

Jag kan naturligtvis inte tillmäta försöken att skaffa mig underrättelser från opartiskt folk på detta område någon avgörande betydelse, men klart är, mina herrar, att skulle denna enhetstanke kunna förverkligas på det sättet, att man finge ett kommunalt sjukhus byggt på Norrbacka, som upptager hela det kommunala klientelet här från Stockholms norra stadsdelar, och som därutöver disponerade ett antal riksplatser — 200 eller vilken siffra man vill, det kan bero på ett eventuellt förnyat bedömande av frågan — så har Karolinska institutet åt sig för alla tider säkrat ett klientel, som blir både av ordinär beskaffenhet, och som kommer att inrymma de mera speciella fall, som man behöver tillgodogöra sig för den kliniska och medicinska undervisningen.

Av dessa skäl, herr talman, har jag kommit till den uppfattningen, att man inte borde träffa ett positivt avgörande i år, utan borde ge frågan uppskov. Jag hade, och det vill jag säga allra mest med tanke på den mindre goda behandling som efter min uppfattning de teoretiska institutionerna vid Karolinska institutet blivit utsatta för, för min del helst önskat, att man kunnat gå en mellanlinje, som tillätit oss att taga ett positivt steg framåt även i år. Men då man från andra håll avvisat den utvägen, nödgas jag, herr talman, ge min röst för reservationen.

Herr Widell: Herr talman! För att inte förlänga debatten skall jag avstå från att gå in på själva sjukhusfrågan. I den kan jag i allt väsentligt instämma med de talare, som redan fört utskottsmajoritetens talan. Jag skall heller inte ingå på bemötande av vad de två sista talarna anfört mot utskottets majoritet, då jag förutsätter, att deras argument komma att upptagas till bemötande av mera kompetent person än jag. Jag skall sålunda endast närmare beröra den fråga, som först herr Hammarskjöld tagit upp, nämligen frågan om garnisonssjukhusets inkorporering i det stora kliniska sjukhuset.

Då jag för min del haft att taga ståndpunkt till denna fråga först i arméförvaltningen, sedan i statsutskottet och nu i dag i riksdagen, har det för mig framstått som den allt övervägande synpunkten, som man måste beakta, att man i varje fall måste garantera de sjuka bland garnisonen samma goda sjukvård, som kommer den civila befolkningen i Stockholm till del. Vi få inte bjuda våra militärer sämre sjukvård än vi bjuda de civila. Från den utgångspunkten har jag för min del inte ett ögonblick tvekat om, att företräde här måste givas åt förslaget att inkorporera garnisonssjukhuset i det stora lasarettet framför att bibehålla ett litet särskilt garnisonssjukhus. Det förefaller mig vara nästan ett axiom, att sjukvården vid ett stort sjukhus alltid måste bli bättre än vid ett litet, detta på grund av de begränsade resurser, det lilla sjukhuset kan utrustas med av ekonomiska och andra skäl. Redan nu är förhållandet vid det nuvarande garnisonssjukhuset det, att man där icke kunnat få en något så när tillfredsställande beläggning av vårdplatserna, utan att man måst i stor utsträckning taga in även civila sjuka. Jag har verkligen svårt att inse, att någon större fördel kan ligga i att man har ett militärt sjukhus med civila sjuka än att man har ett civilt sjukhus med militära sjuka. Från den utgångspunkt, som för mig varit den dominerande, är det självklart, att jag inte kan anse den möjlig-

heten ens vara tänkbar, som herr Holmgren ifrågasatte, nämligen, att man på den militära avdelningen i det stora sjukhuset skulle tillsammans med patienter, som lida av vanliga sjukdomar, även förlägga sådana, som lida av smittsamma sjukdomar. Den möjligheten måste jag anse inte kunna komma i fråga, utan dessa senare måste förläggas för sig. Men jag är övertygad om, att detta låter sig med fördel realiseras även med den organisation av rikssjukhuset, som av Kungl. Maj:t föreslagits och av statsutskottets majoritet tillstyrkts.

Om jag sedan något skulle ingå på de skäl, som anförts mot garnisonssjukhusets inkorporering i det stora sjukhuset, har herr C. G. Hammarskjöld som första skäl däremot anført, och däri har herr Holmgren sedermera instämt, att ett sådant beslut skulle komma att föregripa underhandlingarna med Stockholms stad. Statsutskottet har tillstyrkt underhandlingar med Stockholms stad för att undersöka om staden skulle kunna få ett större antal vårdplatser än som i det träffade avtalet förutses. Jag har mycket svårt att förstå, att ett beslut om garnisonssjukhusets inkorporering i det stora kliniska sjukhuset skulle på något sätt kunna skada dessa underhandlingar, ty även med garnisonssjukhusets vårdplatser finns det ändå tillräckligt stort antal platser vid sjukhuset för att bereda Stockholms stad ett betydligt ökat antal platser, därest staden så önskar.

Herr Hammarskjöld anförde vidare, att de militära myndigheterna allmänt avstyrkt detta förslag, men herr Hammarskjöld omnämnde inte, att den i främsta rummet här ansvariga myndigheten, nämligen generalfältläkaren, på det allra livligaste tillstyrkt förslaget. Det är då uppenbart, att det ur den militära sjukvårdens synpunkt inte kan vara något att anmärka häremot. Herr Hammarskjöld erinrade om det förbehåll, som arméförvaltningen gjort beträffande en del frågor, som arméförvaltningen ansåg böra underkastas närmare undersökning. Ja, men arméförvaltningen har själv sagt, att detta endast bör ske, *innan* rikssjukhuset tages i bruk, men det är många år till dess, och man har därför rundlig tid att underkasta dessa frågor en närmare undersökning. Arméförvaltningen har inte ansett, att dessa frågor på något sätt skulle hindra att man nu tar ståndpunkt till själva huvudfrågan, nämligen frågan om garnisonssjukhusets inkorporering i det stora sjukhuset. Några andra vägande skäl mot denna åtgärd har jag omöjligen kunnat finna, att herr Hammarskjöld anförde. Herr Holmgren anförde vissa andra skäl. Han ansåg, att det ur Karolinska institutets synpunkt skulle vara olägligt, att man inkorporerar garnisonssjukhuset med det andra. Jag kunde verkligen inte finna, att de skäl, han därvid förebragte, kunna anses på något sätt vägande. Att generalfältläkaren får sitta med i direktionen, och att man har manliga sjukskötare i stället för sjuksköterskor, det är väl inte något, som i och för sig bör hindra en sådan inkorporering.

Då enligt min mening garnisonssjukhusets inkorporering i det stora föreslagna sjukhuset kommer att tillförsäkra garnisonens sjuka den bästa tänkbara vård och en lika god vård som den, som kommer de civila sjuka till del, och då jag inte kan finna, att några olägenheter ur militär synpunkt äro förenade härmed, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, även vad beträffar punkten om garnisonssjukhuset.

Herr statsrådet **Lindskog**: Herr talman, mina herrar! Jag skall först be att få uttala den stora tacksamhet jag känner mot utskottet för den behandling, som utskottet låtit denna kungl. proposition undergå. Om jag också finner, att de anmärkningar, som riktas mot propositionen från utskottsmajoritetens sida, knappast varit i allo befogade, så kan jag utan någon särskild erinran med tacksamhet förorda utskottets hemställan till antagande av riksdag-

*Ang,
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.*

(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

gen, just därför att genom riksdagens antagande av densamma denna för vår läkareutbildning så betydelsefulla fråga åtminstone i princip blir löst.

Jag skall så tillåta mig att gentemot reservanterna i utskottet och med anledning av vad som här sagts framhålla vissa saker och särskilt uppta till behandling reservanternas påpekande av de brister, som skulle vidlåda den kungl. propositionen.

Reservanterna lägga särskild vikt vid, att en överenskommelse med Stockholms stad enligt det s. k. Lundasystemet eller Malmöhuslänssystemet dels skulle göra en lösning av Karolinska institutets byggnadsfråga för staten ekonomiskt fördelaktigare och dels bättre tillförsäkra Karolinska institutet ett tillräckligt och även fullgott sjukmaterial. I likhet med utskottets majoritet kan jag emellertid inte finna ådagalagt, att en tillämpning av Malmöhuslänssystemet är framkomlig utan att uppge enhetstanken, och denna enhetstanke finner jag vara av Karolinska institutets lärarkollegium så starkt motiverad, att man inte utan de mest tvingande skäl torde böra överge densamma. Till en början vill jag här framhålla, att vid planläggning av Karolinska sjukhuset föreligga vida mer invecklade uppgifter än som någonsin förelegat i fråga om det åberopade sjukhuskomplexet i Lund. Sedan 1927 års riksdag beslutit att till byggnadsplats för Karolinska institutets såväl teoretiska som kliniska institutioner upplåta det staten tillhöriga Norrbackaområdet — det enda för ändamålet tillgängliga område, som kunde lämna tillräcklig plats för framtiden — och då delegerade för Stockholms stadsfullmäktige förklarat sig inte vilja för närvarande disponera mer än högst 350 vårdplatser å ett sjukhus på denna tomt, saknades huvudförutsättningen för ett avtal enligt Malmöhuslänssystemet. Därmed anser jag egentligen att jag har besvarat de invändningar som gjorts, och som gått ut på, att man inte undersökt möjligheterna för Lundaprincipens tillämpning. Att Stockholms län, som för närvarande anser sig behöva endast 110 vårdplatser, skulle komma i fråga såsom ägare för det nya kliniska sjukhuset måste anses uteslutet. Härtill kommer den stora skillnaden från förhållandena beträffande sjukhuset i Lund, att vid upprättande av Karolinska sjukhuset — förutom Stockholms stad och Stockholms län — ytterligare trenne sjukvårdsanstalter av statligt eller allmänt riksintresse skola erhålla byggnadsplats å Norrbackaområdet samt intimt samarbeta med Karolinska sjukhuset och sålunda även upplåtas för undervisning. Dessa sjukvårdsanstalter äro garnisonssjukhuset, vanföreanstalten i Stockholm samt Konung Gustaf V:s jubileumsklinik i Stockholm. Då dessutom minst 200 vårdplatser ansetts böra reserveras för sjuka från andra delar av riket än Stockholms stad och Stockholms län, och då vidare hela det disponerade området tillhör staten, synes det mig ofrånkomligt, att staten bör bli ägare av Karolinska sjukhuset.

Karolinska institutets lärarkollegium uttalade redan i sitt utlåtande över det s. k. Gärdesförslaget önskvärdheten av, att institutets nya kliniska sjukhus bleve en statlig inrättning, och Garnisonssjukhuskommittén framhöll rent av såsom en betydande olägenhet, att Karolinska institutet inte hade till sitt förfogande sjukhus, över vilka institutet kunde äga fri bestämmanderätt. De särskilda sakkunniga för ordnandet av statens byggnadsverksamhet i Stockholm ha också i sitt yttrande över Gärdesförslaget starkt betonat önskvärdheten av, att staten helt övertog både byggandet och driften av Karolinska institutets undervisningssjukhus, under framhållande av vikten att tomtägare och byggnadsägare vore en och densamma.

Då både flera och var för sig så betydande statsintressen skola tillgodoses i föreliggande sjukhusnybyggnad och enas i gemensamma arbetsuppgifter av huvudsakligen statlig natur, synes det mig ganska ofrånkomligt, att ledningen av det hela ligger i statens hand. Sjukhuskommissionen har även i sitt förslag

utan tvekan gått in för principen, att Karolinska institutets samtliga institutioner skola vara statens egendom samt uppföras och drivas genom statens försorg.

Nu har man i dag från olika håll, liksom också skett i reservationen, med skärpa framhållit, att det blir ett så dyrt förslag, och man har sagt att det skulle bli mycket billigare, om man tillämpade Malmöhuslänssystemet på det Karolinska sjukhuset. För min del har jag inte kunnat finna annat än att den fördel, som man anser ligga i Malmöhuslänssystemets tillämpning, är ganska skenbar. Hur skulle det nämligen ställa sig, om Karolinska institutets undervisningssjukhus skulle uppföras enligt Malmöhuslänssystemet? Det kan vara rätt intressant att visa fram siffrorna därvidlag. Det är uppenbarligen utslutet, att Stockholms stad skulle deltaga i kostnaderna för garnisonssjukhuset och lika litet för den patologisk-anatomiska institutionen, och därför böra från den totala byggnadskostnaden, c:a 24 miljoner kronor, avdragas byggnadskostnaderna för dessa båda eller c:a 3 miljoner, innan halvering äger rum. Hälften av 21 miljoner kronor är 10.5 miljoner, vilket belopp enligt denna beräkning skulle utgöra statens andel i byggnadskostnaden för ett Stockholms stad tillhörigt sjukhus. Till sistnämnda belopp måste läggas byggnadskostnaderna för de statliga inrättningarna — garnisonssjukhuset och patologiska institutionen — c:a 3 miljoner, som vi hörde. Statens sammanlagda utgift för Karolinska sjukhuset skulle med tillämpning av Malmöhuslänssystemet sålunda utgöra c:a 13.5 miljoner mot c:a 14 miljoner enligt Norrbackaförslaget. Men med tillämpning av Malmöhuslänssystemet går staten miste om den fria dispositionsrätten över de i Norrbackaförslaget ingående för hela riket tillgängliga 204 vårdplatserna. För den nämnda summan, 10.5 miljoner, skulle staten alltså allenast ha förvärvat rätt att ha den medicinska undervisningen förlagd till det av Stockholms stad ägda sjukhuset, men inte ha någon äganderätt.

Nu mena reservanterna, att Karolinska institutet skulle bättre tillförsäkras ett tillräckligt och fullgott sjukmaterial genom tillämpning av Malmöhuslänssystemet, och särskilt herr Rydén var i sitt anförande inne på detta. Men denna anmärkning synes mig alldeles ogrundad. Angående otillräckligheten av sjukmaterialet återopa reservanterna bland annat de siffror, som äro framlagda i herrar Olssons och Westmans motion. Det säges i denna motion, att det material, som genom avtalen tillförsäkrats undervisningen på det föreslagna Karolinska sjukhuset, är avsevärt mindre än det som enligt alternativ II i 1926 års förslag till kliniskt sjukhus skulle ha kommit undervisningen till del, och i motionen anføres såsom stöd härför, att i Ladugårdsgärdesförslaget »de allmänna sängarna voro 1,019 mot endast 729 vid Karolinska sjukhuset». Detta påstående i motionen är, vågar jag säga, fullständigt felaktigt. I antalet 1,019 vårdplatser, som enligt Ladugårdsgärdesförslaget alternativ II stodo till undervisningens förfogande, ingingo jämväl Serafimerlasarettets vårdplatser, enär enligt detta förslag Serafimerlasarettet skulle överflyttas till Gärdessjukhuset. Förutsättningen för sjukhuskommissionens förslag, vilket nu är framlagt för riksdagen, är emellertid riksdagens beslut, att Serafimerlasarettet under åtminstone trettio år framåt skall kvarligga å sin plats. Enligt Norrbackaförslaget kommer alltså ett väsentligt större antal allmänna sjukvårdsplatser att ställas till undervisningens förfogande, nämligen 787 platser vid Karolinska sjukhuset samt därjämte minst 405 allmänna vårdplatser vid det kvarliggande Serafimerlasarettet, tillsammans 1,192 vårdplatser, sålunda ett större antal än enligt 1926 års förslag.

Reservanternas uttalande att anläggningen av Karolinska sjukhuset enligt det framlagda förslaget inte väsentligen grundas på det egna sjukvårdsområdets behov är inte riktigt, enär enligt Norrbackaförslaget utav 729 allmänna

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

vårdsplatser ej mindre än 525 äro beräknade för det lokala behovet, nämligen 315 för Stockholms stad, 110 för Stockholms län och 100 för garnisonen i Stockholm. Med avseende på de 204 platserna för riket i övrigt, så ha dessa vårdplatser beräknats med hänsyn till erfarenheten angående tillströmning av sjuka från övriga delar av riket till sjukhus i Stockholm.

Jag kommer så till de anmärkningar, som riktats mot sjukmaterialets ej fullgoda, alltså kvalitativt undermåliga beskaffenhet, därest sjukhuset anlägges enligt Norrbackaförslaget. Jag vill därvid blott anföra vad Karolinska institutets lärarkollegium säger därom i sitt den 8 maj 1930 ingivna yttrande till statsutskottet. Lärarkollegiet vänder sig emot den uppfattning, som uttalats i herrar Carlströms och Perssons i Bramstorp samt Olof Olssons och Westmans motioner, nämligen att Norrbackaförslaget skulle tillföra undervisningen ett kvalitativt sämre sjukmaterial, och uttalar att kollegiet ej kan finna detta påstående vara i motionen motiverat. Med den erfarenhet, över vilken lärarkollegiet förfogar, anser sig lärarkollegiet icke kunna dela denna uppfattning, och beträffande beskaffenheten av det sjukmaterial, som i senare byggnadsetapper skulle tillföras Karolinska sjukhuset, vill lärarkollegiet blott framhålla, att det därvid gäller förflyttning av redan nu befintliga kliniker och deras sjukmaterial.

Reservanterna finna det nödvändigt, att innan riksdagen tar definitiv ståndpunkt till frågan om ett nytt kliniskt sjukhus i Stockholm, en undersökning kommer till stånd rörande möjligheterna till ett samarbete med Stockholms stad efter andra linjer än Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag erbjuder, och framhålla därvid olika vägar, som reservanterna finna förtjänta att närmare utredas. Det är en sak, som särskilt herr Rydén men även andra utförligt gått in på. Den ena av de utvägar, som reservanterna ange, vore att den kliniska undervisningen vid Karolinska institutet även hädanefter inrymdes i någon av Stockholms stads sjukvårdsinrättningar. Jag finner detta reservanternas förslag redan vara av statsutskottets majoritet tillfyllest bemött, så jag finner knappast anledning att gå in på det. Jag vill blott anföra följande: Från Stockholms stads sida har något förslag till sjukhusfrågans lösning enligt den linjen, att den kliniska undervisningen förlägges till några sjukhus tillhörande staden, inte framkommit. Staden har inte gjort några som helst utfästelser här om, och hade det funnits några sympatier från stadens sida i detta hänseende, så kan man anta, att de hade kommit till uttryck under de förhandlingar, som ägt rum mellan sjukhuskommissionen och delegerade från staden, eller i de yttranden, som stadens myndigheter avgivit över sjukhuskommissionens betänkande. Så har emellertid inte skett, och därtill kommer att Stockholms stad för närvarande inte har något sjukhus, som är lämpat för den medicinska undervisningen. Stadens ansvariga sjukhusmyndigheter ha uppenbarligen inte heller åstundat en sådan sammankoppling. Jag kan nämna att det borgarråd, som har hälso- och sjukvården om hand, framhöll i stadsfullmäktige, när frågan om Karolinska sjukhuset behandlades, att sjukhuskommissionens förslag gäve staden möjlighet att komma till klarhet i dess egen sjukhusfråga.

Den av reservanterna ifrågasatta tillämpningen av enhetstanken, nämligen sålunda att den endast delvis genomföres, kan inte anses motsvara de synpunkter, som ligga till grund för denna tanke. Dessa synpunkter kunna inte äga giltighet för blott vissa vetenskapsgrenar och deras respektive institutioner. Jag vill härvidlag anföra vad lärarkollegiet vid Karolinska institutet uttalat i sitt till statsutskottet ingivna yttrande. Efter att först ha framhållit den medicinska vetenskapens betydande framsteg under senaste årtionden betonar lärarkollegiet, hurusom den nutida medicinska forskningen kräver intim samverkan mellan olika vetenskapsgrenar och att motsvarande samverkan är nödvändig även mellan nutidens läkare i deras verksamhet på specialiteternas skilda om-

råden. Dessa förhållanden, fortsätter lärarkollegiet, återverka på den medicinska undervisningen och nödvändiggöra intim samverkan även i undervisningshänseende mellan de olika institutioner, i vilka de studerande erhålla sin läkarutbildning. Den mångsidiga vetenskapliga sakkunskap, varöver lärarkollegiet förfogar, måste dock tillerkännas ett så stort värde, att man inte utan mycket vägande skäl kan underkänna densamma.

Den andra utvägen, som enligt reservanternas förmenande borde bli föremål för undersökning, tar sikte på att lösa frågan på det sättet, att staden helt eller delvis nedlägger sjukvårdsverksamheten vid någon av sina nuvarande sjukvårdsanstalter, till exempel Sabbatsberg, och förflyttar denna verksamhet till Norrbackaområdet, vilken anordning enligt reservanternas mening skulle erbjuda bestämda fördelar för staten. Det räcker kanske här att erinra om, att Stockholms stad har så kraftigt betonat Norrbackaområdets olämpliga läge för stadens sjukvårdsintressen, att det torde vara uteslutet, att staden skulle vilja nedlägga Sabbatsberg eller annat sjukhus för att överflytta detsamma till Norrbackaområdet. Därmed faller också, såvitt jag förstår, den tanke, som herr Rydén kastade fram, nämligen att staden skulle liksom engagera sig i högre grad än som skett för vårdplatser på Norrbacka. Sjukhuskommissionen har ock med all rätt ingått för den principen, att det vid ett nytt kliniskt sjukhus ej bör inrättas ett större antal vårdplatser än vad undervisningens intresse kräver. Förflyttning av Sabbatsberg eller annat större sjukhus till Norrbackaområdet för att det där skulle tjänstgöra som undervisningssjukhus, skulle innebära en helt annan princip, nämligen det kommunala sjukvårdsintressets princip. Härvid bör ihågkommas, att ett sjukhus inte fyller den kliniska undervisningens krav enbart på den grund, att det äger ett betydande antal vårdplatser, och det garanterar ej heller enbart därigenom ett kliniskt fullgott sjukmaterial.

Reservanterna anse, att riksdagens önskemål med avseende på begränsning särskilt i fråga om utrymmena å de olika klinikerna och i avseende å laboratorie- och andra för vetenskapliga undersökningar avsedda lokaler knappast blivit tillräckligt beaktade i det nu föreliggande förslaget. Detta är inte riktigt. Jag vill erinra om vad byggnadsstyrelsen sagt efter sin ingående granskning av förslaget. Byggnadsstyrelsen säger: »Det föreliggande förslaget har i största möjliga mån utarbetats med hänsyn till av riksdagen uttalade önskemål om begränsningar i utrymmena inom klinikerna och inskränkningar i avseende på anordnande av laboratorie- och andra lokaler.»

Reservanterna anmärka nu, att det föreliggande byggnadsförslaget synes i och för sig alltför dyrbart, och det är en sak, som man spelat mycket på på olika håll. Jag medger naturligtvis mycket gärna, att den föreslagna nybyggnaden för Karolinska sjukhuset blir dyrbar. Men det torde inte vara berättigat att säga, att det är *för* dyrt. Vid bedömandet av kostnaderna för sjukhuset måste man hålla i minnet, att det gäller att bygga icke ett vanligt sjukhus utan en klinisk undervisningsanstalt. Det är därför oberättigat att jämföra kostnaderna per vårdplats vid denna anstalt med samma kostnader vid ett vanligt sjukhus. Samtliga delar av sjukhusbyggnaden måste uppföras med tanke på undervisningen. Det är inte nog med, att man bara tar hänsyn till föreläsningssalar och laboratorielokaler för undervisning och forskning. Hela sjukhuset måste inrättas med tanke på, att undervisning skall äga rum å detsamma. Trappor och korridorer, operationsavdelningar, röntgenavdelning, undersöknings- och behandlingslokaler, vårdavdelningar, polikliniker och personalbostäder, allt måste tilltagas större än på ett vanligt sjukhus. Detta gäller vem som än uppför sjukhuset, staten eller staden. Det är således inte sant, att de stora belopp det här är frågan om, äro betingade av en oskäligen byggnadskostnad, utan merkostnaden betingas av sjukhusets karaktär av medicinsk undervisningsanstalt

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

med dess dyrbara men för undervisningen nödvändiga anläggningar. För att erhålla en exakt jämförelse med ett vanligt sjukhus i Stockholm av motsvarande omfattning är det därför nödvändigt att från den totala byggnadskostnaden för Karolinska sjukhuset draga dels de kostnader, som betingas av de särskilda lokalerna för undervisning och forskning, dels de kostnader som betingas av den utvidgning av själva sjukhuslokalerna, som är nödvändig för deras undervisningsändamål. Merkostnaden för särskilda undervisningslokaler har av sjukhuskommissionen uppskattats till c:a 3 miljoner kronor. Kostnaderna för själva sjukvårdslokalernas uppförande med hänsyn till undervisningens behov kan endast mera approximativt beräknas, men den är av sjukhuskommissionen beräknad till c:a 3 miljoner kronor, vilket tillsammans med den nyss nämnda summan blir 6 miljoner. Man kan således inte göra strikta jämförelser mellan detta sjukhus och andra. Därtill kommer slutligen att denna stora merkostnad i väsentlig mån kompenseras genom Norrbackaområdets låga markvärde. Man kan alltså inte här — det är det resultat, till vilket jag har kommit för min del — tala om några orimliga eller oskäligen kostnader. Kostnaden ligger i hela planläggningen, vilken riksdagen ändå själv tänkt sig för detta betydelsefulla sjukhus.

Jag vill sluta blott och bart med att framhålla, att alla, utan avseende på meningsskiljaktigheter i övrigt, äro eniga om, att här föreligger ett trängande behov för det Karolinska sjukhuset. Man kan visserligen säga, att man kan uppskjuta frågan och undersöka den ytterligare, men vi veta nog alla av erfarenhet, att ett sådant uppskov, om det blir allvar med undersökningarna, skulle bli inte bara ett år, utan två eller tre, ja, längre ändå. Om det verkligen gäller att få fram en ny linje, skulle riksdagen enligt min mening inte förrän om fyra år kunna ta befattning med saken. Man kan veta vad det skall betyda i det verkliga nödläge, som existerar för Karolinska institutet, enligt vad vi alla äro ense om. Man är vidare på alla håll enig om, att Norrbackaområdet är det enda möjliga, om enhetstanken skall kunna förverkligas. Det är sant att kostnaderna äro stora, men vi komma inte ifrån dem. Jag tror också att man kan gå ut ifrån, att om riksdagen om några år på nytt skall behöva ta befattning med denna fråga, så skulle riksdagen enligt min övertygelse stå inför lika stora eller ungefär samma kostnader, som det nu är fråga om, och en dyrbar tid skulle bli försutten för institutet. Jag tror verkligen, att för hela vår läkarutbildning är lösningen av denna fråga, som så många år stått på dagordningen, så viktig, att jag kan våga vädja till första kammaren att biträda det beslut, som andra kammaren nyss med en ganska öfverväldigande majoritet — jag tror åtminstone två tredjedelar — fattade, nämligen att bifalla statsutskottets förslag.

Herr Westman: Herr talman! Jag ber att helt kort få framlägga mina huvudsynpunkter på detta ärende, och jag skall därvid ta hänsyn till det läge, vari frågan kommit genom det beslut, som andra kammaren, på sätt som herr statsrådet nyss nämnde, har fattat. Det är givet, att efter andra kammarens beslut har statsutskottets förslag mera trätt i förgrunden och fått en starkare ställning än vad det förut hade.

Jag ber emellertid att få framhålla, att när man läser statsutskottets förslag, finner man, att detta ärende även enligt statsutskottets mening till stora och viktiga delar alltså är svävande. Statsutskottet anser ju, att ärendet inte är sluterett. Det behöver, säger utskottet, en öfverarbetning vad ritningarna beträffar, i syfte att få ner kostnaderna avsevärt. Vidare framhåller utskottet, att det är nödvändigt att inleda underhandlingar med Stockholms stad i syfte att förmå staden att i samband med en inskränkning av sjukvårdsverksamheten på stadens egna sjukhus belägga ett större antal platser på det

Karolinska sjukhuset. Det är ju tydligt, att båda dessa önskemål äro synnerligen viktiga, och det måste under sådana förhållanden förefalla en smula egendomligt, att utskottet föreslår riksdagen att först fatta beslut och sedan verkställa dessa utredningar. Det innebär naturligtvis, att riksdagen skulle lämna ifrån sig den fördel, som riksdagen annars brukar hålla så styvt på, nämligen att den skall stå obunden vid ärendenas avgörande. Vidare är det klart, att statens underhandlare vid ett sådant tillvägagångssätt få en mycket ofördelaktig ställning i förhållande till huvudstadens underhandlare. Det är givet, att de underhandlare, som Stockholms stad utser, äro skyldiga att tillvarata stadens intressen, och om de finna, att statens underhandlare ha en svag ställning, så måste de anse som sin plikt att göra så små eftergifter som möjligt för huvudstadens räkning.

Hans excellens statsministern och avdelningens ärade ordförande, biskop Bergqvist, ha förut sagt, att vi ha haft så goda underhandlare, att när vi nu se vad de lagt fram, kunna vi vara överens om, att det varit omöjligt att få något bättre. Jag vill gärna erkänna, att staten företrätt av mycket skickliga underhandlare, men då jag ser resultatet av dessa förhandlingar med Stockholms stad, måste jag dra den slutsatsen, att det är synnerligen viktigt, att staten ger sina underhandlare en fast basis att stå på, och att de kunna hänvisa till, att de verkligen ha riksdagen bakom sig. Det blir icke så, om vi bifalla statsutskottets förslag, men däremot om vi ta reservationen.

För mig ter det sig som en angelägen sak, att de underhandlingar som statsutskottet föreslår, måtte leda till betydelsefulla och påtagliga resultat, ty det är enligt min tanke mycket viktigt, att man får staden engagerad i detta sjukhus i den omfattning, att man får ett tillräckligt och lämpligt sjukmaterial ifrån Stockholms stad. Nu vill staden av sina omkring 2,000 vårdplatser i stadens sjukvårdsinrättningar enligt detta förslag upplåta endast 315 till undervisningsändamål. Det förefaller mig, att häruti framträder ett bristande tillmötesgående från stadens sida och att det bör ligga i statens intresse att se till, att undervisningen får ett större material från Stockholms stad av akuta fall till sitt förfogande.

Jag befarar, att om inte det förhållandet, varom jag nu sist talat, ändras, så kan enhetstanken, som utskottet och statsrådet sätter så stort värde på, råka i fara. Om det nämligen blir så, att de akuta sjuka från huvudstaden i regel gå till stadens sjukhus, så blir det till slut nödvändigt för Karolinska sjukhuset att gå in för samma linje, som jag hörde herr Rydén berätta, att man fått göra i Köpenhamn och, efter vad jag hört, också i Oslo. Man får nämligen då uppgiva enhetstanken, och i stället får rikssjukhuset gå på den linjen, att det får be staden om att få förlägga undervisningen till stadens olika sjukhus för att på det sättet få tillgång till de akuta fall, som äro av stort värde för undervisningen. Jag menar alltså, att då man enligt utskottets förslag på detta sätt skapar en alltför smal basis för sjukhuset, så sätter man enhetstanken i fara att bli övergiven. För min del är jag anhängare av enhetstanken, så länge den visar sig vara praktisk, d. v. s. så länge den icke leder till en alltför tung apparat. Den bör t. ex. ej få medföra, att man får ett sjukhus, som är alltför stort och svårhanterligt. Enligt moderna synpunkter bör ju ett sjukhus innehålla endast 600—700 vårdplatser.

Jag ber, med anledning särskilt av vad hans excellens statsministern yttrade, att få betona, att saken inte alls ligger på det sättet, som han antydde, nämligen att uti den här debatten stode mot varandra dels personer, som vilja följa statsutskottet, och som äro varma anhängare av att bereda den medicinska undervisningen de gynnsammaste villkor i vårt land, dels å andra sidan personer — de, som inte kunna följa statsutskottet i allt — vilka skulle vara mindre besjälade av insikten om värdet av att de medicinska studierna i vårt

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

land hölles på en utomordentligt hög nivå. Så är naturligtvis inte förhållandet. Vi äro ju alla ense därom, att Karolinska institutet befinner sig i ett nödläge, både för undervisningen och för sjukvården, som snarast möjligt bör avhjälpas. Nu vill jag å ena sidan säga, att jag tror, att om riksdagen hade beslutat en utredning enligt reservanternas förslag, så hade denna utredning, om den blivit klokt lagd, ej behövt taga så lång tid, som herr statsrådet ansåg, nämligen 4 år, utan jag tror, att den kunde skett på kortare tid. Men å andra sidan kan det ju efter andra kammarens beslut ej bli fråga om, att ett riksdagsbeslut skulle medföra en så vidlyftig utredning, som reservanterna ha påyrkat, utan utredningen komme naturligtvis att bli i hög grad begränsad, enär det, i fall denna kammare tar reservationen, kommer att bli en sammanjämkning, varvid naturligtvis mellanständpunkterna komma att framgå såsom segrande och på intet vis reservanternas yttersta utredningskrav. I själva verket vågar jag hemställa, huruvida ej statsutskottets ledamöter skulle med en viss tillfredsställelse se möjligheten av en sammanjämkning, ty genom en sammanjämkning skulle det ju finnas utsikt till att för de utredningskrav, som statsutskottet framfört i sitt betänkande, bereda större möjligheter att verkligen bli förda ut i verkligheten, och samtidigt skulle man ju också få möjligheten att vid en blivande utredning taga med en del av de moderata krav, som ligga inom ramen för reservationen, och som framförts i denna debatt av åtskilliga talare.

Jag är övertygad, herr talman, att det skulle vara av värde, om kammaren toge reservationen. Ur de synpunkter, som jag här har anfört — främst i syfte att stärka statens underhandlare vid de blivande underhandlingarna med Stockholms stad — ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Ja, eftersom jag har varit en av dem, som av Kungl. Maj:t tillkallats efter 1926 års beslut i denna fråga, så har jag ansett mig böra begära ordet här för att säga några ord och lämna skäl, varför jag slutligen har stannat för det förslag, som i allt väsentligt här föreligger till kammarens prövning.

Jag ber då att, innan jag går in på denna fråga, få fästa uppmärksamheten på den situation, som förelåg 1926. Det var då ett statsutskottsutlåtande, som gick emot den kungl. propositionen, med bl. a. en reservation, avgiven av herrar Bergqvist, Swartz m. fl. Man förordade visserligen inte ett direkt godkännande av den kungl. propositionen, men man var betydligt mera sympatiskt stämd mot ett bifall till den enhetstanke, som här så många gånger under diskussionen har framförts. Denna kammare följde då reservanterna, under det att andra kammaren med mycket betydande majoritet tog utskottets förslag. På grundvalen av detta skedde sedan en sammanjämkning, som gav till resultat en riksdags-skrivelse.

Efter vad vi nu ha hört, så har andra kammaren fullständigt ändrat mening. Nu har den med, som det säges, ungefär två tredjedels majoritet tagit utskottets förslag, som ju betydligt mera går enhetstanken till mötes än reservanternas förslag, och sålunda förkastat reservanternas förslag. Det skulle väl vara ganska egendomligt, i fall första kammaren i dag så fullständigt skulle sadla om, så att den nu skulle gå emot de grundlinjer, efter vilka den förra gången inriktade sig, när den godkände den reservation, som då var avgiven av herr Bergqvist m. fl. i denna kammare. Jag tror för min del inte, att det är möjligt, att så kan bli förhållandet, det säger jag uppriktigt. Någon mening och hållning skall det väl vara i en kammares allmänna uppfattning i en fråga som denna.

När jag 1926 blev tillkallad som sakkunnig, gick jag till detta arbete föredrädesvis med tanke på, att man skulle söka göra stora besparingar, stora nedskärningar i det kostnadsförslag, som tidigare varit framlagt och som låg till

grund för 1926 års proposition i ärendet. Vi valde de bästa sakkunniga, som stodo att få i detta land, det vågar jag påstå, nämligen professor Key, professor Forssell, professor Hedrén och generalfältläkaren Bauer. Alla dessa sakkunniga ådagalade under hela tiden, som utredningsarbetet pågick, ett uppoffrande arbete av det allra mest beundransvärda slag. De sutto för dessa 6 kronor om dagen, som staten lämnar kommittéledamöter, som äro bosatta där, varest arbetet pågår, och försakade sin praktik. De ägnade sig åt detta arbete nästan uteslutande under hela tiden, som kommissionen arbetade, och jag måste säga, att jag skänker min stora beundran och högaktning åt det arbete, som de därvidlag utförde.

Jag för min del, herr Jansson i Falun och ordföranden, landshövding Malmroth, vi hade endast en uppgift att fylla, och det var, att vi försökte pruta ned så mycket som möjligt och åstadkomma besparingar och begränsningar i de anspråk, som framställdes från de sakkunnigas sida. Och vi åstadkommo, det vill jag säga, rätt betydande besparingar i det förslag, som ifrån början förelåg, och när vi voro färdiga med vårt arbete, ansågo vi oss ej kunna gå längre. Vi måste böja oss för sakkunskapen, där vi ej kunde med sakliga skäl vederlägga den. Det måste, det förstodo vi, bli en betydligt dyrare kostnad för en undervisningsanstalt, som detta skulle vara, än för en vanlig sjukvårdsinrättning, en sådan som inrättas av våra städer och landsting i övrigt. Den saken voro vi på det klara med, och vi tyckte, att vi hade gjort det ganska bra.

Vi träffade en överenskommelse med Stockholms stad, som jag för min del måste anse vara den mest rättvisa, som överhuvud taget kan träffas, som icke lägger ett öre av de kostnader, som rättvisligen böra åligga Stockholms stad, på staten, men som icke heller lägger större bördor på staden, än vad den skulle få underkasta sig, i fall den vårdade de sjuka på sina egna sjukvårdsinrättningar. Staden skulle efter avdrag av legosängsavgiften betala vad som svarade emot medelkostnad per dag för de sjukas vård på stadens egna sjukhus plus 2 kronor 50 öre per dag för tomtkostnaden, en summa, som vi kommo till efter den värdesättning, som verkställdes beträffande tomten av byggnadsstyrelsen, vår sakkunniga myndighet i detta avseende. Vi gjorde samma uträkning beträffande de sjuka, som kommo från landet. Sedan legosängsavgiften frändragits, lade vi till tomtkostnaden 2 kronor 50 öre plus den självkostnad, som man hade i de olika sjukvårdsinrättningarna för de sjukas vård i hemorten. Vad som därutöver sedan uppstod, det blev statens kostnad.

Nu har Kungl. Maj:t i så måtto frångått detta förslag, att Kungl. Maj:t har avlyftat de kr. 2:50 per dag, som skulle påvila dem, som komma från landsorten, under det att Stockholm fortfarande skulle belastas med dessa kr. 2:50 för tomtplatsen, som överenskommelsen innebar.

Sedan vi hade kommit så långt och sedan vi gjort en fullständig inventering av alla tänkbara platser, som kunde ifrågakomma inom rimlig rayon inom Stockholms område, kommo vi slutligen till det resultat, att det fanns endast en plats, som vi vågade förorda, och det var Norrbackaområdet. Det godkändes av 1927 års riksdag, och i samband därmed framlades även fullständigt alla detaljer i fråga om den överenskommelse, som redan då var träffad med Stockholms stad angående kostnadsfördelningen. Detta förslag godkändes av riksdagen, och på grundval därav fingo vi bemyndigande att fullfölja vårt utredningsarbete och låta upprätta ritningar för byggnaderna i fråga.

Jag vill för min del säga, att även om jag från början var ganska främmande för detta område så blev jag dock under den tid, som jag sysslade med detta arbete, allt mer och mer intresserad för detsamma, och när vi voro färdiga med vårt arbete, så gjorde jag för min egen del den reflexionen, att vi hade ändå gjort ett mycket gott arbete, och jag vågar fortfarande påstå, att det är ett synnerligen gott förslag, som här föreligger. De är givetvis främst våra sakkun-

Ang.
uppförande
av nytt kl-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.

(Forts.)

nigas förtjänst, men det är i mycket hög grad även Kungl. Maj:ts förtjänst, som i allt väsentligt följt de sakkunnigas förslag i detta avseende. Jag har sällan tagit del av en proposition, som varit så lätt överskådlig och som har disponerat sitt ämne så väl som vad fallet är med denna proposition, och jag begagnar tillfället att giva en komplimang åt departementschefen och hans ämbets- och tjänstemän för det sätt, varpå de ha fullgjort sin del av detta uppdrag.

Nu får jag uppriktigt säga, att det skulle i hög grad smärta mig, i fall vi här i dag skulle bevitna, att denna kammare hade så fullständigt sadlat om, att när den förra gången sade håll, när den andra sade släpp, den i dag skulle säga släpp, då den andra säger håll.

Här har i dag en del talare haft åtskillig kritik att framföra mot detta förslag, mot statsutskottets majoritets förslag och mot de sakkunnigas förslag. Jag för min del får lov att säga, att sedan jag åhört denna debatt från början till slut och inte en minut försummat att följa med, så tycker jag, att bland dessa skäl eller s. k. skäl, som har anförts från deras sida, som nu ha förordat reservationen, har det icke funnits någonting av beskaffenhet att kunna inverka på mitt omdöme. Jag har försökt att följa med deras skäl så långt som möjligt, men när man får höra sådana överdrifter som t. ex. i herr Rydén's anförande, när han talade om dessa »alldeles på tok för höga» byggnadskostnader eller då han talar om det sätt, varpå vi ha förhandlat med Stockholms stad — att vi bara ha viftat med en armbåge och sagt: »Så skall det bli!» så måste man säga, att det är inga argument utan bara påståenden.

Herr Rydén räknar med en byggnadskostnad av 28,500 kronor för säng, då de verkliga byggnadskostnaderna för den del av sjukhuset, som motsvarar vad ett landsortslasarett i motsvarande grad representerar, gå till 19,500 kronor ungefär. Så är ju det verkliga förhållandet. Allt det övriga — det är för resten icke 28,500 kronor, utan det är, som herr statsrådet också anmärkte, någonting omkring 24,000 kronor för vårdplats, som det belöper sig till — allt det övriga, säger jag, utöver de 19,500 kronorna, hänför sig till sådant, som är ofrånkomligt, när man skall ordna en undervisningsanstalt.

Det har vidare sagts, att det blir ett för litet sjukmaterial, som kommer att stå till förfogande. Ja, mina herrar, finnes det någon i detta land, som har större förutsättningar för att kunna avgiva ett yttrande i saken än Karolinska institutets lärarkollegium? Finnes det några, som våga stiga upp och påstå, att de sitta inne med större sakkunskap än dem, som där sitta? Jag för min del tillmåter deras uttalanden större betydelse än de påståenden i motsatt riktning, som har gjorts här i dag, det får jag uppriktigt säga. Lärarkollegiet har, vågar jag säga, fullständigt enhälligt, med undantag för en eller högst två personer, som ha haft en avvikande mening att anföras, uttalat sitt fulla godkännande av, att det sjukmaterial räcker till, som här står till förfogande för den undervisning, som skall bedrivas i fråga om läkarutbildningen. Och det har för mig varit tillräckligt. Vi behöva ej större sjukhus, än att det har ett tillräckligt klientel, så att medicinarna kunna få erforderlig tillgång till sådana sjuka, som äro erforderliga för undervisningens bedrivande. Vad som däröver är, det är, som här också anmärkts, en angelägenhet för en kommunal sjukvårdsanstalt, och då kommer man vid sidan av det program, som vi uppställde. Vi skola ej ha mer från början än vad som erfordras för undervisningens rationella bedrivande.

Här nämndes, att man har sett en skiss med ritningar till 52 byggnader på Norrbackaområdet. Ja, denna skiss spelar ej någon som helst roll. Det beror på riksdagen själv, i vilken omfattning den vill bygga dessa byggnader. Riksdagen ger icke här någonting på hand i vidare mån, än att den utfäster sig för att så småningom, i den mån förhållandena det medgiva, det kan flyttas över den ena teoretiska institutionen efter den andra till Norrbackaområdet, så att detta till slut blir en sluten enhet för undervisningen vid denna vår förnäm-

sta undervisningsanstalt på det medicinska området. Här gäller det ändå en så pass viktig sak som utbildningen av goda läkare, och fråga är, om ej denna undervisningsgren är en bland de allra förnämsta av all undervisning. Då det gäller hälsan och när en person kommer i den situationen att han måste söka läkare, var gör han då? Jo, han offerar sin sista slant för att komma till den bästa läkare, som står att uppbringa. Det är just vad han gör. Jag skulle vilja i det avseende citera, vad en talare yttrade här 1926, när detta ärende då var före i denna kammare. Det var förresten vår nuvarande högt aktade talman. Han sade ej många ord, men de gjorde på mig och jag tror på alla, som hörde dem, ett synnerligen mäktigt intryck. Han yttrade: »Jag har i olikhet mot utskottets ärade ordförande» — det var mig han syftade på — »funnit, att det är av den allra största vikt, att man som det primära kravet vid lösningen av denna fråga bör uppställa tillgodoseende av läkareutbildningen här i landet. Gör man det, måste man också tillse, att frågan icke ryckes tillbaka i det ovissa, utan får en sådan lösning vid denna riksdag, att man kan säga, att den tagit ett gott steg fram mot den slutliga lösningen. — Herr ordföranden i statsutskottet anförde, att det viktigaste vid denna riksdag i den föreliggande frågan vore att få den ifrågasatta tomten å Ladugårdsgärdet avförd. Jag kan icke se saken så trångt, och jag vågar till och med använda herr ordförandens i statsutskottet motivering såsom stöd för den mening jag biträder, varvid jag påminner om, att den ärade talaren tycktes utgå ifrån att Stockholms stad och landet i övrigt skulle ha olika intressen i denna fråga. Detta är nu så långt ifrån fallet, att jag vill påstå, att intressena sammanfalla. Men om jag skulle vilja se saken så, att här stode ett landsbygdsintresse mot huvudstadsintresset, skulle jag närmast vilja säga, att den part som har mest att förlora på att läkarutbildningens behov av förbättring icke tillgodoses, det är just landsorten. Ty om läkarutbildningen skulle gå tillbaka — vi berömma ju oss och det med rätta av att ha en ovanligt god läkarkår här i landet — skulle en försämring i detta avseende inträda, så fruktar jag, att det kommer att bli landsorten, som i främsta rummet skulle bli lidande. Ty hit till huvudstaden söka sig de bästa som finnas på detta område, sådana som haft tillfälle till bästa möjliga utbildning eller i övrigt ha sådana förutsättningar, att de kunna bli de främsta i sitt fack. Under sådana förhållanden förefaller det mig vara det klokaste att se saken som en riksangelägenhet och i första rummet fråga sig: bör något göras för ett bättre tillgodoseende av den medicinska utbildningens behov, och bör det göras snart? Svarar man då ja på dessa frågor, förefaller det mig som om man utan tvekan måste gå med på reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.»

Ja, vi stodo på olika linjer den gången, herr talmannen och jag, men i ett avseende är jag nu ense med honom. Det står kanske klarare för mig nu, än vad det har gjort tidigare, vad det betyder, att vi ha en god läkareutbildning i detta land. Ett gott steg framåt i den riktningen komma vi att taga genom att bifalla vad statsutskottet här har föreslagit. Då har man löst frågan så långt, att det ej längre är några tvister om, huruvida det skall bli en enhetlig medicinsk undervisningsanstalt eller inte, utan den frågan är då avgjord. Vi ha löst den frågan, och det på ett tillfredsställande sätt.

Jag skäms icke alls för att jag då stod på andra linjen vid det ifrågavarande tillfället. Jag tror, att staten den gången gjorde klokt och att det var riktigt, att Ladugårdsgärdestomten blev avförd. Den tomten ligger kanske i dagarna i det läget, att den ger ett 30-tal miljoner kronor till statskassan, vilket mycket väl räcker till att bygga upp såväl den del av det kliniska sjukhuset, som det nu är fråga om, som också de andra institutioner, som därefter skola tillkomma. I det avseendet tror jag sålunda inte, att det är någon anledning att ångra det då fattade beslutet.

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Jag skulle vilja sluta med ett ord av dåvarande statsrådet Olsson, när han sade: »Men jag vill sluta med att säga, att därest riksdagen går in för ett *nytt* sjukhus inom en rätt så snar framtid, gör den inte bara en human gärning, utan den gör också en kulturgärning.» Ja, herr Olsson, vi göra den bäst genom att bifalla statsutskottets förslag, som jag ber att få yrka bifall till.

Herr talmannen: Jag tillåter mig fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på, att vi nödgas avbryta de pågående förhandlingarna klockan fyra med anledning av en valförrättning, som skall äga rum här i kammaren klockan halv fem, och som kräver en halv timmes överläggning dessförinnan. Jag anser mig böra säga detta, på det att herrarna må veta, att om vi inte strax före klockan fyra hinna sluta den nu pågående överläggningen, kommer densamma att fortsättas i afton klockan åtta.

Herr Vennerström: Herr talman! Under den fyra timmar långvariga debatten har före mig ordet haft uteslutande av ledamöter av regeringen, som nu gör en sista kraftinsats före det slutliga uppbrottets timme, och vidare av ledamöter av det mäktiga statsutskottet och slutligen av en eller annan motionär. Vi ha nu timme efter timme blivit formligen tvångsmatade med sakkunskap — verklig, i vissa fall inlärd — och det kan därför vara på tiden, att även någon röst från bygderna får blanda sig in i denna förnämliga samling, så att alltså även osakkunnigheten får komma med sin motivering, då vi osakkunniga tyvärr äro tvungna att avgiva våra vota på det ena eller andra sättet.

Det var en av de föregående ledamöterna, högeligen sakkunnig, som talade om denna frågas sammanhang med lasarettsvården i bygderna. Jag ber att där få knyta an ett litet ögonblick. Det är onekligen så, att de svenska landstingen gjort utomordentliga ting för den svenska sjukvården, och om jag ej tar fel, så lämnade Sveriges olika landsting 1929 en summa av 35 miljoner kronor, av en sammanlagd budget på 68 miljoner, till sjukvård i olika avseenden. Och nu märka vi, att denna sjukvård, i vad den gäller lasaretten, går allt mera in på de linjerna, att man i de olika landstingsområdena vill ha något centrallasarett med olika specialavdelningar — alltså, skulle jag kunna säga, »rikssjukhus» för de olika landstingsområdena.

I det landsting, som jag för min del har äran tillhöra och där jag ett femtontal år har tillhört sjukvårdsberedningen, har man gått in för ett principbeslut rörande förvandling av Sundsvallslasarettet till ett centrallasarett, och vi ha tillsatt en kommitté, som arbetar för att lägga fram en sjukvårdsplan för de kommande tio åren. I denna sjukvårdsplan ingår även att bygga ut Sundsvallslasarettet till ett fullständigt centrallasarett med avdelningar för ögon- och öronsjukdomar o. s. v. Det kommer nu inte att kosta några massor av miljoner och inte några 28,000 kronor per säng, men det kommer att kosta en eller annan miljon, och när samma utveckling försiggår i de olika landstingen, så att även de bygga sina centrallasarett, och vi alltså taga dessa stora bördor på oss, är det ganska naturligt, om vi ute i bygderna känna oss en smula tveksamma och vilja överväga byggandet till detta väldiga omfång och med dessa dyrbara kostnader av det s. k. rikssjukhuset i Stockholm.

På tal om kostnaderna hörde jag, att utskottets värderade ordförande, som tillika är landshövding i Kopparbergs län, ingenting hade att invända mot den höga kostnaden av 28,000 kronor per vårdplats, i vilken summa självfallet inbegripes den extra kostnaden för sjukhusets inredande för undervisningsändamål. Ja, jag förstår mycket väl, att herr landshövdingen i Kopparbergs län inte känner sig förvånad, då han i sitt eget län har Ludvika lilla lasarett, som, om jag inte misstar mig, har stått med de tills vidare dyrbaraste kost-

naderna för något svenskt lasarett. Men vi andra i bygderna hesitera inför den kostnaden, och vi minnas, att den nuvarande regeringen har genom sin socialminister Lübeck tillsatt en särskild kommitté med direktiv att se till att få ned kostnaderna för byggandet av lasaretten och inredningen, och då finner jag för min del, att regeringen själv, genom att lägga fram detta utomordentligt dyrbara förslag med en kostnad av 28,000 kronor per säng, har handlat fullständigt stick i stäv mot sina egna direktiv och ger ett synnerligen dåligt exempel för den sjukvårdskommitté, som till herr Lübecks eget beröm har blivit tillsatt med den för landstingen och skattedragarna säkerligen betydande uppgiften att nedbringa de i vissa fall onödigt höga sjukvårdskostnaderna.

Jag förstår, att i en situation, när vi befinna oss i en högkonjunktur, varunder pengarna formligen flöda in i statens kassa, spelar det inte någon roll med en miljon mer eller mindre, men det är ju ändå så, om jag inte misstär mig, att den ekonomiska krisens skugga börjar falla över vårt eget land; man börjar från ekonomiskt sakkunnigt håll tala om en ny kommande lågkonjunktur, en ny kommande ekonomisk kris, självklart med ekonomiska följder även för den svenska statens kassa. Jag anser, att i ett sådant ögonblick böra även de ekonomiska synpunkterna en liten smula komma fram och inte utan vidare, som här skett från olika håll, fullständigt skjutas åt sidan. För min del måste jag erkänna, att det inte är fullkomligt likgiltigt, om man går in för ett förslag, som kostar en 24, eventuellt 23, 22, 21 eller 20 miljoner o. s. v. Jag skulle för min del önska, att man hade det verkliga och slutliga förslaget föreliggande, innan man ginge till det avgörande beslutet.

Till sist vill jag säga, att talet om faran av ett uppskov genom att gå på reservationen innebär för mig inte någonting synnerligen avskräckande. Det är ju ändå så, herr utskottsordförande, att i utskottets eget förslag är formuleringen så vald, att även där föreslås onekligen ett uppskov med själva byggandet av det sjukhus, som det här är fråga om. Man begär för det första, att man skall överväga ett nedbringande av kostnaderna och sedan framlägga förslag för 1931 års riksdag, och för det andra begär man nya underhandlingar med Stockholms stad och ingående av ett nytt avtal, som även skall föreläggas 1931 års riksdag. I de båda fallen är det alltså kommande års riksdag, som skall fatta det avgörande beslutet i detta avseende. Man går nu i år bara in för en utgift av 300,000 kronor, och om dessa 300,000 kronor säger utskottet, att de äro väsentligen avsedda »för sådana förberedande arbeten — planering av tomten, väg- och ledningsarbeten m. m. — som kunna komma till utförande, oavsett hur det slutgiltiga byggnadsförslaget kommer att te sig». — Jag får för min del säga, att när utskottet självt säger på det sättet och sedan för övrigt skjuter frågan fram till 1931, då gör det just det samma, som man gör från reservanternas sida, då dessa begära frågans uppskjutande till 1931, varvid även de av reservanterna förordade linjerna böra komma fram till omprövning.

Jag tänker, herr talman, inte taga någon halvtimme eller timme på mig, i likhet med de sakkunniga i denna kammare. Jag nöjer mig med 6 à 7 minuter, och jag skall därför sluta mitt anförande med att konstatera, att även om man följer utskottets förslag, kommer inte en enda grundsten till detta sjukhus, för vilket herr utskottsordföranden har talat med sådan varm känslighet, att läggas i marken förrän efter 1931 års riksdags beslut, och inte en enda tegelsten kommer att förr inmuras. Jag vill därför för min del säga, att går man på reservanternas linje, hamnar man i fullkomligt samma situation, d. v. s. att man efter avgörandet år 1931 får gå fram till det slutliga byggandet av denna institution.

Därför, herr talman, ber jag med denna motivering — jag har inte anled-

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.

(Forts.)

ning att yttra mig längre — att få yrka bifall till reservanternas hemställan, och jag gör det, samtidigt som jag kraftigt understryker, att utredningen bör påskyndas, så att den föreligger fullt färdig till riksdagen år 1931.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort, detta av de skäl, som herr talmannen nyss framhöll. Jag kan inte taga åt mig äran av att hava satt i gång den utredning, varom herr Vennerström talade. Den hade påbörjats minst ett år, innan den nuvarande regeringen kom till, och resultatet av dess arbete i fråga om besparingsåtgärder har följaktligen i stor utsträckning kunnat komma den utredning till godo, vars resultat nu blivit framlagt. Jag är följaktligen fullkomligt övertygad om, att de besparingsåtgärder, som utskottet pekat på, med stöd bl. a. av den nämnda utredningen skola komma till sin rätt.

Varför jag egentligen begärde ordet var emellertid för att yttra mig i en detalj. Det gäller vanförestalten, som ju faller inom socialdepartementets område. Förra året voro redan mycket starka skäl framlagda för att man skulle taga upp frågan om vanförestalten i Stockholm till separat lösning. Jag ansåg mig då inte böra göra det, därför att frågan syntes böra komma fram i rätt sammanhang, nämligen tillsammans med frågan om rikssjukhuset, då den kliniska undervisningen på vanförestalten har stor betydelse för övriga avdelningar, eller de, rättare sagt, ömsesidigt ha den största betydelse för varandra. I Hälsingborg, Göteborg och Härnösand ha vi fått vanförefrågorna bragta till en lösning, som varit mycket lycklig, men den, som har sett vanförestalten i Stockholm — hans excellens statsministern torde nyss ha berört denna fråga — kan inte ha undgått det bestämda intrycket, att här föreligger en mycket stor olägenhet i ytterligare dröjsmål. Där råda fullkomligt olidliga förhållanden, det kan vem som helst övertyga sig om genom att gå upp till anstalten vid Grevturegatan och se, under vilka förhållanden man där arbetar, särskilt på den allmänna avdelningen. Ett ytterligare uppskov skulle enligt mitt förmenande vara en verklig orätt mot dessa stackars människor, som äro tvungna att söka skötsel och vård på denna vanförestalt.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Herr Kvarnzelius gav en varm eloge åt de sakkunniga, som sjukhuskommissionen tillkallat, för deras uppoftande arbete och duglighet, och ingen vill ju opponera sig mot dessa ord. Han sade också, att det hade lagts ned stora ansträngningar på att få förslaget billigare, men dessa ansträngningar ha inte på något sätt kunnat medföra något resultat, ty för att det skulle bliva något resultat fordrades, att det skulle göras en principiell omläggning av byggnadsplanerna. En sådan principiell omläggning ha de av kommissionen tillkallade sakkunniga icke kunnat göra, ty det är sitt eget förslag, som de haft att kritisera, och då gör man inte sådana principiella omläggningar, som här behövas för att få kostnaderna avsevärt lägre.

När man hör herr Kvarnzelius, får man en beklämande känsla av, att den överarbetning av det föreliggande förslaget för att avsevärt nedbringa kostnaderna, som statsutskottet påyrkar, inte är allvarligt menad, utan att det är meningen, att det skall gå till på samma sätt, som det har gått till sedan år 1926, och då blir det ju inte heller denna gång något ekonomiskt tillfredsställande resultat. Jag vill för min del framhålla den stora vikten av, att den överarbetning av förslaget, som kommer att göras, verkligen göres på allvar, så att vi inte här bara göra en gest, för att riksdagen skall känna sitt ekonomiska samvete lugnat.

Herr Widell anförde mot mig i garnisonssjukhusfrågan, att det inte förhöll sig så, som jag sade, att på garnisonsavdelningarna skulle läggas in tuberkulösa patienter, patienter med halsfluss o. s. v. Jag förstår inte, hur herr Widell

kan säga det, ty enligt det förslag, som föreligger, skall absolut så ske. De invärtes sjuka ha en särskild avdelning, där de skola läggas in.

Vidare framhöll herr Widell, att de betänkligheter, som Karolinska institutets lärarkollegium givit uttryck åt i fråga om organisationen av denna garnisonssjukhusavdelning, inte voro att fästa sig så mycket vid, och i det avseendet talade han bland annat om, att manliga sjukvårdare skulle där användas, och han tyckte inte, att detta skulle spela någon som helst roll eller vara till någon olägenhet. Kanske känner inte herr Widell till, att man förr i världen hade manliga sjukvårdare överallt vid sjukvårdsanstalterna, men att man nu överallt övergivit detta på den grund, att man aldrig kan få en tillfredsställande sjukvård med manliga sjukvårdare. Eftersom herr Widell liksom jag önskar, att garnisonspatienterna skola vårdas på det Karolinska sjukhuset, just för att de skola få en så god vård som möjligt, tycker jag, att herr Widell också borde önska den omläggning av organisationen, som jag framhållit såsom önskvärd, nämligen att den militära organisationen tages bort och att sjukvården göres lika god som för de civila patienterna.

Jag ber, herr talman, att på dessa grunder få vidhålla mitt yrkande, att punkten om garnisonssjukhuset utgår ur utskottets förslag.

Herr Petrén: Då jag inte varit i tillfälle att i utskottet vara med om behandlingen av detta ärende, ber jag att få säga några ord som motivering till det votum, jag kommer att avge i denna fråga. Efter mogen överläggning har jag kommit till den uppfattningen, att jag icke kan biträda reservationen, och anledningen härtill är framför allt den att ett bifall till denna skulle, som hans excellens herr statsministern Lindman redan framhållit, betyda ett upprivande av det beslut, som riksdagen tidigare fattat i denna fråga, ty en strikt tillämpning av Lundasystemet skulle ju innebära, att Stockholms stad skulle bygga och äga det kliniska sjukhuset, som nu skall uppföras åt den medicinska högskolan i Stockholm, *men till något sådant hava ju riksdagens föregående beslut i frågan alls icke syftat*. Visserligen anförde 1926 års riksdag i sin skrivelse i ärendet, att det bör i utredningen tagas i betraktande, huruvida icke — jag återger innehållet i all korthet — de villkor, som gällt och gälla i fråga om nybyggnader för och underhåll av Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund, i tillämpliga delar kunna tjäna till ledning, men vi veta ju också, att riksdagsbeslutet den gången gällde ett nytt Serafimerlasarett, alltså anslag till en enskild stiftelse, på villkor bl. a. att i direktionen för lasarettet skulle Kungl. Maj:t insätta hälften av antalet ledamöter, däribland ordföranden. Och när 1927 års riksdag därpå beslöt förlägga det kliniska sjukhuset till Norrbacka, innebar detta beslut, att detsamma skulle uppföras *genom statens försorg* och såsom ren statsinstitution anslutas till Karolinska institutet.

Ett bifall till reservationen skulle sålunda innebära en utredning *efter helt nya linjer*, nämligen med staden såsom ägare till sjukhuset, och man kan vara övertygad om att det skulle få till följd ett fullkomligt upprivande av enhets-tanken att samla alla kliniker och även de teoretiska institutionerna till ett organiskt helt, något som ju har förordats av alla kommittéer, som arbetat med denna fråga. Nu har en talare här sökt skrämma med att de teoretiska institutionerna komma att få dröja så länge, om man nu följer utskottets hemställan, men jag vill fästa uppmärksamheten på att kommissionen har tydligt uttalat, att det med dess förslag icke är definitivt fastställt, i vilken ordningsföljd det skall byggas i fortsättningen. Kommissionen framhåller nämligen, att det i framtiden kan bli nödvändigt att helt eller delvis omkasta byggnadsföljden i de båda senare etapperna. Det är alltså inte givet, att alla kliniker skola komma före de teoretiska institutionerna, och det finns väl så mycket mindre anledning härtill efter den modernisering av Serafimerlasaret-

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Ang.
uppsförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

tet, som nu utförts och som gör, att där befintliga kliniker icke förrän till allra sist behöva flyttas ut till det nya sjukhuset.

Om nu reservationen bifalles, vem vet då, hur länge det dröjer, innan vi kunna få fram något nytt förslag i frågan. Det skulle, tror jag, komma att innebära ett framskjutande av denna frågas avgörande till en obestämd framtid. Det är nu aderton år sedan det först begärdes en utredning av denna sjukhusfråga och femton år sedan det första kommittéförslaget i ärendet framlades. Det kan verkligen vara på tiden att denna fråga nu löses. Jag kan för min del inte taga på mitt ansvar att biträda ett förslag, som skulle framskjuta denna frågas avgörande till en obestämd framtid.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Bara ett par ord! Herr Kvarnzelius vädjade alldeles särskilt till kammarens ledamöter att inte sadla om. Det är två ledamöter av denna kammare i varje fall, som inte gärna böra göra denna hemställan, och det är herr Kvarnzelius och jag. Vi ha nämligen båda sadlat om. Vi stodo emot varandra förra gången, och vi stå emot varandra nu. Jag har framlagt orsakerna till att jag har sadlat om, och jag är ledsen, att herr Kvarnzelius betraktar detta som »s. k.» skäl. Jag skall in nuce så att säga ange dem. När jag var med om att lägga fram 1926 års förslag, betonade jag alldeles särskilt, att samarbetet med Stockholms stad var hörnstenen i det förslaget. Det är en del faktorer, som nu tyda på att denna samarbetstanke smulas sönder. Att staten bygger ett sjukhus 600 meter norr om ett annat stort stadens sjukhus är ett betecknande exempel på just detta söndersmulande. När det är på det sättet, att staten för sitt sjukhus är beroende av den kommun, i vilken detta lever, för att skaffa det sjukmaterial, som det behöver, då är jag rädd för att staten i det här fallet kommer att visa sig som den svagare och att den en vacker dag blir tvungen att gå omkring och låna av staden. Det är ett sådant förhållande och en sådan utveckling, som jag inte tycker äro lyckliga, och det är därför, som jag anser, att ett instämmande i reservanternas förslag är en verkligt klok gärning.

Herr Kvarnzelius: Endast ett par ord, herr talman! Jag måste rätta ett misstag, som herr Olof Olsson nu två gånger har gjort sig skyldig till, när han säger, att det är endast 600 meter mellan Norrbacka och Sabbatsberg. Det är över 1,200 meter, herr Olsson; fågelvägen, raka vägen, är det över 1,200 meter mellan dessa båda platser, för så vitt inte den karta över Stockholms stad, som jag har framför mig här på bordet, är oriktig. Så förhåller det sig med den saken.

Vidare vill jag säga med anledning av vad herr Holmgren sade om sjukvårdare och sjuksköterskor, att jag har för min del visst ingenting emot, ifall de militära myndigheterna under de år, de skola underhandla om denna sak, innan sjukhuset blir färdigt, komma så långt i humanitet i sin uppfattning, att de tillåta, att sjuka värnpliktiga och militärer få vårdas av sjuksköterskor, under det de ligga sjuka. Jag för min del anser, att det är ett framsteg i humanitär riktning, om vi få utbilda vår sjukvårdspersonal på annat sätt än genom att använda de sjuka, för det ändamål, som här åsyftas. I det fallet kan jag inte se, att det möter något hinder för ett genomförande av herr Holmgrens förslag. Det finns dock rikligt med tid under dessa år för honom att propagera för sina åsikter.

Slutligen vill jag med anledning av vad herr Westman yttrade, att här kan åstadkommas en sammanjämkning, säga, att detta är uteslutet. Går denna kammare i dag in för reservationen, så blir det gemensam votering i denna fråga. Det finns här ingen annan lösning av problemet.

Herr **Westman**: Jag vill bara säga, att såsom prejudikat för en sammanjämkning i detta fall kan jag åberopa den sammanjämkning, som ägt rum med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande läroverket i Uppsala. Där beslöt första kammaren att avslå utskottets hemställan, som antogs av andra kammaren, och biföll i stället ett yrkande om utredning av frågan. Det gäller anslagsfrågor i båda fallen.

Ang.
upplörande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Lindblad m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Hammar skjöld, Carl Gustaf*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i punkten I, att mom. 2 utelämnades och mom. 3 betecknades som mom. 2. Därjämte hade beträffande motiveringen förekommit olika yrkanden, till vilka herr talmannen ville återkomma efteråt.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt de med 1:o)—3:o) här ovan upptagna yrkandena och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Olof*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av herr Lindblads m. fl. reservation, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 197, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lindblad m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid rösträkning begärdes, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65.

Nej — 47.

I fråga om motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkanden framställt dels av herr *Hammar skjöld, Carl Gustaf*, vilkens yrkande emellertid förfallit genom kammarens nyss fattade beslut, dels ock av herr *Holmgren*, som yrkat, att utskottets å sid. 37 i det tryckta utlåtandet gjorda uttalanden i anledning av den av honom i ämnet väckta motionen skulle godkännas med den ändring, att de båda första meningarna i sista stycket å nämnda sida utbyttes mot följande: »Utskottet kan visserligen icke i allo dela de av herr Holmgrens framförda synpunkterna, men åtskilligt av vad i herr Holmgrens motion anförts torde vara värt beaktande och i varje fall förtjänt att närmare övervägas.»

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av utskottets ifrågavarande uttalanden samt vidare i enlighet med herr Holmgrens

Ang.
uppförande
av nytt kli-
niskt sjukhus
i Stockholm.
(Forts.)

yrkande; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets uttalanden, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Holmgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som i avseende å motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 197 godkänner utskottets å sid. 37 gjorda uttalanden i anledning av herr *Holmgrens* i ämnet väckta motion, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännas nämnda uttalanden med den av herr *Holmgren* under öfverläggningen föreslagna ändringen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr talmannen hemställde nu, att kammaren med hänsyn till den valförrättning, som enligt vad herr talmannen tidigare meddelat skulle äga rum i kammarens plenisal denna dag kl. 4.30 e. m., måtte besluta att till aftonsammanträdet uppskjuta behandlingen av de på föredragningslistan återstående ärendena.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 6 B, angående regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under riksstatsens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statsskulden m. m.; samt

nr 338, angående regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifter för kapitalökning i vad angår anslagen till postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare i vad rör jordbruksärenden;

nr 343, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden m. m.;

nr 344, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av

en kronan såsom danaarv efter änkan Erica Christina Josephina Fahlström, född Dufwa, tillfallen fastighet; samt

nr 345, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den högre lantbruksundervisningens ordnande jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets betänkande och memorial:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en i Genève den 24 mars 1930 undertecknad handelskonvention; och

nr 38, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4.08 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 3 juni e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1930 den 3 juni sammanträdde de av riksdagens kamrar utsedda valmän för att — sedan revisionssekreteraren Erik Holger Elliot, vilken den 12 februari 1930 blivit utsedd till riksdagens militieombudsmans efterträdare, den 24 sistlidna maj insatts i militieombudsmansämbetet för tiden från och med den 15 juni 1930 — utse annan behörig man att vara militieombudsmannens efterträdare; och befunnos efter valets slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr byråchefen S. Centerwall samtliga avgivna eller 47 röster,

i följd varav herr byråchefen S. Centerwall blivit till militieombudsmannens efterträdare utsedd.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att riksdagens kansli-deputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnande för den valde, dels till skrivelse till Konungen med anmälan om det verkställda valet, dels ock till vad därom borde införas i riksdagsbeslutet.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 198, i anledning av väckta motioner angående kostnaderna för folkskoleväsendet.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 4, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade herr J. Nilsson i Malmö hemställt,

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

att riksdagen behagade besluta att i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning, dels huruvida staten borde övertaga utgifterna till löner för alla lärare vid de till folkskoleväsendet i landet hörande anstalter, dels huruvida till sådana lärare hittills utgående naturaförmåner borde upphöra och ingå i kontant lön liksom för tjänstemän i allmänhet.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr S. H. Kvarnzelius m. fl., nr 9, och den andra inom andra kammaren av herr C. Ekman m. fl., nr 9, vilka motioner likaledes hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hemställts, att riksdagen måtte

- a) för beredandet av utjämning av kostnaderna för uppehållandet av folkskoleväsendet bevilja ett förslagsanslag å kronor 15,600,000 samt
- b) godkänna i motionerna angivna grunder för anslagets fördelning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

- a) i anledning av herr Kvarnzelius' m. fl. och herr C. Ekmans m. fl. berörda motioner (I: 9 och II: 9) för beredande av utjämning av kostnaderna för uppehållande av folkskoleväsendet för budgetåret 1930/1931 under åttontde huvudtiteln anvisa ett extra förslagsanslag av 8,800,000 kronor, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som i nämnda motioner angivits, dock med iakttagande av de ändringar härutinnan, som av utskottet i utlåtandet förordats, samt i enlighet med de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva;
- b) avslå herr J. Nilssons i Malmö omförmälda motion (I: 4).

Enligt utskottets förslag skulle till skoldistriktet utgå bidrag av statsmedel med 5 kronor för läsår för varje skolpliktigt barn och 200 kronor för läsår för varje läraravdelning.

Reservationer hade avgivits av, utom andra,

1) herrar Bergqvist, Svensson i Kompersmåla och Thelin, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

- a) avslå herr Nilssons i Malmö berörda motion (I: 4);
- b) avslå herr Kvarnzelius' m. fl. och herr C. Ekmans m. fl. omförmälda motioner (I: 9 och II: 9);

2) herrar Nilsson i Gränebo och Olsson i Kullenbergstorp, vilka ansett, att per barn beräknat bidrag icke borde utgå, samt att utskottet bort tillstyrka ett bidrag av 300 kronor för läraravdelning och förty hemställa, att för ändamålet måtte för budgetåret 1930/1931 anvisas ett extra förslagsanslag av 8,100,000 kronor;

3) herr Nilsson i Malmö, som ansett, att utskottets utlåtande i avseende å den av honom väckta motionen (I: 4) bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, med bifall till herr J. Nilssons i Malmö berörda motion (I: 4) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, dels huruvida staten borde övertaga utgifterna till löner för alla lärare vid de till folkskoleväsendet i riket hörande anstalter, dels ock huruvida till sådana lärare hittills utgående naturaförmåner borde upphöra och ingå i kontant lön liksom för tjänstemän i allmänhet;

4) herr Widell, som dock ej antytt sin mening.

Herr Thelin: Herr talman! Då jag är reservant i detta ärende, ber jag att få säga några ord.

Vad först beträffar herr Johan Nilssons i Malmö motion, synes ett bifall till denna medföra ett avsevärt beskärande av den kommunala självbestämmanderätten i fråga om folkskoleväsendet. För det andra vill jag erinra om att frågan om folkskolläraernas avlöningsförhållanden befinner sig under utredning av 1928 års lönekommitté. Med hänsyn jämväl till de skäl, som av skolöverstyrelsen anförts mot herr Nilssons förslag, kan jag icke biträda det i motionen gjorda yrkandet.

Beträffande herr Kvarnzeliuss' m. fl. och herr Ekmans m. fl. motioner, så dela reservanternas motionärernas uppfattning om önskvärdheten av att åtgärder snarast möjligt vidtagas i syfte att lätta de kommunala skattebördorna och bereda en lämplig utjämning av dessa utgifter. Men reservanternas ha icke kunnat ansluta sig till vare sig motionärernas eller utskottets förslag. Skälen därtill äro i huvudsak följande.

Den 18 oktober 1929 har Kungl. Maj:t tillsatt en kommitté, den s. k. skatteutjämningsberedningen. Denna kommitté har till sin väsentliga uppgift att utreda det ifrågavarande spörsmålet. Enligt reservanternas uppfattning skulle ett beslut i av motionärerna och utskottet påyrkad riktning innebära ett föregripande av dess ställningstagande till den pågående utredningens resultat. Det överensstämmer inte med gällande praxis, att, medan en av riksdagen själv påkallad utredning i ämnet pågår, riksdagen skrider till omfattande åtgärder på det område, som är föremål för utredningen.

Vidare anse reservanternas, att förslaget ingalunda kan sägas medföra någon rationell skatteutjämning, utan verkar helt mekaniskt, vare sig man följer motionärerna och låter understödets storlek bestämmas av antalet skolpliktiga barn eller tillämpar den av skolöverstyrelsen ifrågasatta regeln om understödets utmätande efter antalet läraravdelningar, eller man följer utskottets förslag. Förslagen taga ingen som helst hänsyn till skattetryckets storlek inom vederbörande kommun. En mycket folkrik kommun med stora ekonomiska resurser och följaktligen låga skatter får större understöd än en glest befolkad kommun med svag ekonomi och tyngande skattebördor. Någon rättvis fördelning kan systemet ej sägas innebära.

Och till sist synes det reservanternas ur budgetpolitisk synpunkt alldeles orimligt, att riksdagen på enskild motion utan föregående departementsutredning och emot statskontorets avrådan beviljar ett nytt anslag å icke mindre än 8,800,000 kronor. Något sådant torde aldrig hava inträffat, varken i vårt land eller i något annat land.

Med anledning av vad jag sålunda nu yttrat ber jag, herr talman, att få yrka avslag å såväl de ifrågavarande motionerna som utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Lindgren*.

Herr Almkvist: Herr talman, mina herrar! Den ärade föregående talaren motiverade sitt avslagsyrkande med huvudsakligen två skäl. Det första utgjorde en erinran om att det arbetar en skatteutjämningskommitté, som fick sitt uppdrag år 1929 och att det vore orimligt att nu föregripa denna kommittés utredning och fatta beslut i ett så pass vittgående ärende, innan denna kommittés förslag föreligger. Såsom ett andra skäl mot ett bifall till utskottets förslag anförde talaren vidare, att den form för skatteutjämning, som utskottet tillstyrker, icke kommer att verka rationellt, utan den kommer tvärtom att medföra, att stora tätbefolkade områden med låga skatter få relativt stora belopp, medan däremot glest befolkade trakter med höga skatter erhålla jämförelsevis låga belopp.

Beträffande det första av dessa skäl vill jag säga, att naturligtvis måste det tillmätas en viss betydelse, men denna betydelse får inte bli av avgörande art

*Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

på grund av de särskilda förhållanden, som just nu föreligga. Riksdagen har vid upprepade tillfällen diskuterat frågan om åstadkommande av en skatteutjämning av den beskaffenhet, att den skulle i väsentlig mån undanröja det höga skattetrycket särskilt i vissa trakter av landsorten, men diskussionerna ha aldrig lett till några positiva resultat. Vad som däremot lett till resultat äro de propositioner och motioner, som hava givit anledning till att landsting och kommuner blivit ålagda allt större och större utgifter på grund av beslut, som fattats i riksdagen. I stället för att skattetungan ute i bygderna skulle minskas, har den ökats, och den har ökats jämväl på grund av sådana anordningar, som strängt taget kunna betraktas såsom tjänande rent statliga ändamål och för vilka kostnaderna egentligen också för den skull borde bestridas med statsmedel.

Nu har en tidpunkt inträtt, då det nämnda skattetrycket gör sig särskilt starkt känbart, nämligen på grund av de ogynnsamma ekonomiska förhållanden, som i allmänhet råda på landsbygden till följd av vissa nedgående konjunkturer å jordbruksnäringens område. Här har riksdagen nyss beslutat extraordinära åtgärder i avsikt att söka lätta på den börda, som sålunda uppstått. Den motion, som ligger till grund för statsutskottets nu föreliggande utlåtande, har samma syftemål — nämligen att åstadkomma en skattelindring på ett område, där det ekonomiska trycket verkar särskilt tungt och beträffande vilket kommunerna i regel anse, att statsmakterna hava skyldighet att bestrida de övervägande kostnaderna.

Mot det i motionen föreslagna systemet kan icke göras anmärkning för att det saknar smidig anpassning. Det är nämligen så beskaffat, att det avsedda extra statsbidraget kan utgå efter i huvudsak samma grunder som de ordinarie statsbidragen till skolväsendet. Det behöver icke utfärdas några särskilt vidlyftiga bestämmelser och förordningar. Det behövs heller ingen särskild kontroll. Den kontroll över antalet skolbarn eller antalet läraravdelningar, som nödvändigtvis måste förekomma, ger sig av sig själv genom enkla åtgärder från folkskolinspektörernas sida i samband med granskningen av statsbidragsrekvisitionerna i övrigt. Förslaget föregriper inte heller de andra åtgärder ur skatteutjämningssynpunkt, som kunna komma att visa sig vara av behovet påkallade, när skatteutjämningskommittén en gång kommer fram med sitt förslag, utan det kan när som helst avkopplas och ersättas med andra belopp och former, därest sådana skulle befinnas av behovet påkallade och man skulle komma till rationellare resultat genom sådana.

Anledningen till att det icke kan anses varken nödvändigt eller lämpligt att förutnämnda beredningsförslag är att söka i den omständigheten, att denna kommittés uppdrag är av så vittfamnande beskaffenhet och omfattar så många olika och djupgående spörsmål, att den icke ännu på lång tid kommer att bli färdig med sitt förslag. Själv anger kommittén, att dess förslag tidigast kan vara att beräkna i slutet av år 1931, men därmed är ju frågan icke färdig för riksdagsbehandling. Kommittén har ju för övrigt icke heller haft någon avgörande invändning att rikta mot motionärernas förslag, vilket förelagts kommittén till prövning, utan den har endast uttalat såsom önskvärt, att, om riksdagen finner skäl att gå in för en skattelättnad på här ifrågavarande område, bör det betonas, att den form, som här är föreslagen, är av provisorisk beskaffenhet och avsedd att gälla för kort tid.

Med hänsyn till skatteutjämningskommitténs arbete föreligger alltså synbarligen icke något hinder för riksdagen att i den till behandling nu förevarande frågan fatta beslut i bifallande riktning, därest riksdagen ur andra synpunkter finner detta vara lämpligt.

Vad därefter beträffar frågan om förslagets inverkan på olika kommuner med olika skattetunga, ber jag blott få hänvisa därtill, att det torde vara ytterst

svårt att finna ett system, som verkar skattelindrande på det sättet, att skatterna bli ungefär lika höga i olika kommuner. Hur man än från statens sida lägger understödsverksamheten, vilka nya principer man än kan komma att följa, torde man i alla fall aldrig nå därhän, att man kommer ifrån att den ena kommunen har jämförelsevis höga kommunalskatter och en annan kommun däremot relativt låga kommunalskatter. Men vad man genom statens medverkan kan åstadkomma är naturligtvis en rimligare och rättvisare fördelning och gruppering än den som för närvarande finnes, då man har att räkna med dels kommuner, som icke ha några som helst kommunalskatter, dels sådana, som ha 30 kronor per bevilningskrona och därutöver. Jag känner åtminstone en kommun från min gamla hemtrakt, som i långa tider har haft kommunalutskylder på omkring 25 kronor per bevilningskrona. Det är alldeles uppenbart, att med hänsyn till den vittskiftande skala med avseende å kommunalutskyldernas storlek, som alltså för närvarande förefinnes, kan någon synnerligen betydande lättnad icke åstadkommas genom den åtgärd, som nu är föreslagen, och icke heller kan den åstadkomma någon utjämning i riktning mot likhet de skilda kommunerna sinsemellan. Men förslaget kommer, om det bifalles, i varje fall att visa en vilja från riksdagens sida att på ett område, där kostnaderna drabba synnerligen tungt och ojämnt, åstadkomma en förbättring och en lättnad.

På grund av vad jag nu har anfört, herr talman, ber jag att få tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wagnsson: Herr talman! Det är tre skäl, som göra, att jag för min del kommer att understödja förslaget om anslag till ifrågavarande ändamål.

Det första skälet är, att en anordning sådan som den föreslagna överflyttar från kommunerna till staten vissa ganska betydande utgifter. Med den nuvarande skattelagstiftningen och den starkt progressiva skala, som tillämpas för den direkta statsskatten, *innebär detta faktiskt ett lättande av skattebördan å de mindre bemedlades skuldror och ett överförande av denna skattebörda på dem som hava lättare att bära den.*

Det andra skälet till att jag biträder förslaget är, att det i någon mån — ehuru icke i så stor utsträckning, som den föregående talaren gjorde gällande — *utjämnar skattetrycket kommunerna emellan.* Det är lätt att påvisa, att denna utjämning verkar på ett något egendomligt sätt, då vissa landskommuner med praktiskt taget ingen kommunalskatt alls eller med en mycket låg kommunalskatt komma att åtnjuta samma förmån som de mest skattetyngda kommunerna. Ur skatteutjämningsynpunkt är detta således en tämligen diskutabel åtgärd, ehuru jag anser, att den också i detta fall betyder något på vissa håll.

Det tredje skälet, som gör, att jag för min del ansluter mig till förslaget, är, att det enligt min uppfattning *innebär ett steg i riktning mot ett förstärkt förhållande av folkskoleväsendet.* Jag har den bestämda uppfattningen, att folkundervisningen i första hand måste betraktas som en ren statsangelägenhet, och varje åtgärd, som understryker detta och som till sina verkningar underlättar ett överförande av folkundervisningsväsendet till att bli en statsangelägenhet, vinner mitt understöd, i den mån det icke medför några skadliga biverkningar.

Att jag från dessa utgångspunkter icke utan vidare kan ansluta mig till herr Johan Nilssons i Malmö motion, beror närmast därpå, att herr Johan Nilsson, såvitt jag fattat hans motion rätt, inte tar hänsyn till en del ytterst betydelsefulla faktorer. Jag nämner bara en så viktig fråga som den, huru vissa lärare ute på landsbygden skola kunna fördes med bostäder, i fall man

*Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

befriar kommunen från skyldigheten att bygga bostäder för dessa lärares räkn-
ning, utan att lägga denna skyldighet på staten.

Då jag, herr talman, har att taga ställning till de olika förslag, som kam-
maren nu har att välja mellan, när det gäller ett positivt beslut, ställer jag
mig utan någon större tvekan på den linje, som bondeförbundarna i sin re-
servation dragit upp. Det förefaller mig nämligen, som om den av herrar
Nilsson i Gränebo och Olsson i Kullenbergstorp förordade reservationen ur
alla synpunkter är att föredraga. Skolöverstyrelsen har i sitt utlåtande över
den förevarande motionen påvisat vissa bestämda svagheter med den anord-
ning, som motionärerna hade tänkt sig. Dessa svagheter äro i någon mån
utjämnade genom den kompromiss, som man träffat inom utskottet, men vissa
svagheter kvarstå. Skolöverstyrelsen har t. ex. bland annat påpekat, att barn-
antalet i olika kommuner växlar ganska betydligt under olika år, medan däremot
antalet läraravdelningar är tämligen konstant, samt att det därför ur kon-
trollsynpunkt medför åtskilligt besvär med den anordning, som motionärerna
ha tänkt sig och som även utskottet i någon mån har gått in för.

Det finns också ett annat skäl, som talar för att följa den linje, som för-
ordats i herr Nilssons i Gränebo och herr Olssons i Kullenbergstorp reserva-
tion. Om man ser frågan direkt ur folkskolans synpunkt, måste man säga,
att genom en sådan anordning de skoldistrikt på landsbygden komma att
gynnas, som ha sitt skolväsen bäst utvecklat, medan däremot de skoldistrikt,
som ha tämligen dåligt anordnat — jag tänker på sådana distrikt, där exem-
pelvis varannandagsläsning ännu florerar — inte få samma nytta av den an-
ordning, riksdagen nu går att besluta.

Det finns ytterligare ett starkt sakligt skäl, som talar för denna linje, och
det är, att det, som kammarens alla ledamöter väl känna till, förhåller sig på
det sättet, att vad som på landsbygden ytterst avgör utgifterna för skolvä-
sendet är i de flesta fall antalet läraravdelningar. Eftersom ett glest be-
byggt skoldistrikt måste anordna ett större antal läraravdelningar än ett
tättbebyggt skoldistrikt med samma barnantal, bli enligt det ursprungliga
förslaget i motionen otvivelaktigt de glest bebyggda skoldistrikt, som ha
och som *måste* ha flera läraravdelningar, ställda i ett sämre läge.

Jag tror, att dessa rent sakliga synpunkter tala för ett bifall till den från
bondeförbundshåll framlagda reservationen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till denna.

Herr statsrådet **Dahl**: Herr talman! Då jag fick i min hand den motion,
som var framburen i denna kammare främst av herr Kvarnzeliuss och i andra
kammaren främst av herr Ekman, föreställde jag mig, att jag skulle finna syn-
nerligen starkt bärande skäl för ett finansiellt så utomordentligt yrkande som
det, vari motionen utmynnade. När jag hade tagit del av motionärernas moti-
ivering, slog det mig emellertid genast, att här måste något ha brustit i moti-
onärernas hela tankeapparat i den stund, då de satte sina namn under denna mo-
tion. Jag fann det för mig alldeles omöjligt att förena frambärandet av den-
na motion med den erfarenhet jag på grund av en sextonårig riksdagsman-
verksamhet ägde om herr Kvarnzeliuss' och herr Ekmans ekonomiska omtänk-
samhet och finansiellt betonade balans i fråga om riksdagsärenden. Sedan jag
ytterligare tagit motionerna i övervägande och sedan jag haft tillfälle att taga
del av utskottets utlåtande och vad som i övrigt har förekommit i ärendet, har
detta mitt intryck ingalunda förminskats utan alltmera förstärkts. Jag vill
genast säga, att om jag måste ställa mig absolut avvisande mot motionärernas
krav, så har jag inte heller kunnat finna, att den ovädersägliga förbättring, som
statsutskottet har åstadkommit, kan verka tillfredsställande.

Allra först måste det för var och en erfaren riksdagsman framstå såsom nå-

gonting synnerligen anmärkningsvärt, att ett krav på statskassan på bortemot 16 miljoner kronor på detta sätt framställles, utan den beredning, som man eljest alltid förutsätter, då det gäller så betydande utgifter. Nu har det visserligen förut i dag i andra kammaren sagts, liksom det har antytts av den andre ärade talaren här i dag, att man genom de yttranden, som här föreligga, har undanröjt de betänkligheter, som i detta avseende måste framställa sig, men så är ingalunda fallet. Statskontoret har visst inte lämnat framställningen utan erinran. Statskontoret slutar fastmera med en sammanfattning, som trots den mjuka form, som statens ämbetsverk ju ofta anlägga, dock är talande nog. Statskontoret yttrar följande: »Statskontoret skulle för sin del anse önskvärt, att sagda beredning» — d. v. s. skatteutjämningsberedningen — »sattes i tillfälle att taga nämnda förslag under omprövning; och föreställer sig statskontoret, att på detta sätt nu ifrågavarande och till äventyrs även andra därmed samhöriga spörsmål skulle kunna föras fram till sin lösning utan någon större tidsutdräkt.» Statskontoret vill sålunda hava sagt, att det finner äventyrligt, att detta förslag utbrytes ur sitt sammanhang med skatteutjämningsberedningens arbete och särskilt för sig upptages till sin lösning.

Ser man till vad skatteutjämningsberedningen anför, finner man, att denna beredning erinrar, »att varje ställningstagande av statsmakterna på ett område, som är föremål för utredning, måste, även om det betecknats såsom provisoriskt, antagas i viss mån försvåra en definitiv lösning efter riktlinjer, som utredningen slutligen kan komma att anvisa såsom de mest lämpliga». Om jag väger orden med hänsynstagande till den ställning, som en sådan kommitté intar, kan jag näppeligen komma till en annan mening än att kommittén finner det synnerligen betänkligt, att man skulle på detta sätt föregripa den utredning, som denna kommitté för något mer än ett halvt år sedan har fått sig anförtrodd.

Nu säga herrar motionärer och statsutskottet med dem, att denna utredning måste antagas draga en sådan tid, att man inte kan ha anledning att avvakta dess slutförande. Jag vill häremot säga, att varje avgörande på denna punkt, som godtager en tillämpning av andra grunder än de, till vilka man kan komma efter övervägande av alla på skatteutjämningsspörsmålet inverkan de faktorer, ovägerligen måste innebära en sådan olägenhet, att jag inte kan förstå, hur motionärerna från sina utgångspunkter och statsutskottet med sin ställning i riksdagsarbetet överhuvud taget kunna komma till det slut, som utskottet och motionärerna här hava kommit till.

Det är ingalunda på det sättet, som motionärerna och utskottet med dem vilja göra gällande, att man här åstadkommer en skatteutjämning. Man åstadkommer i själva verket en överflyttning av skattemedel, som städerna betala, till landsbygden. Jag vill härvidlag på intet sätt bestrida billigheten av kravet, att landsbygden skall komma i åtnjutande av en skattelättnad. Tvärtom. Jag bör väl inte kunna fransägas att härvidlag hava stått på samma linje som motionärerna, eftersom jag har igångsatt denna skatteutjämningsberedning, vilken har till uppdrag att efter vidare och bredare linjer, än man tidigare har tänkt sig, taga upp hela detta spörsmål till beaktande och omprövning. Men att efter de grunder, som motionärerna här föreslå, söka åstadkomma en åtgärd i sådant syfte, det kan jag inte vara med om. Det blir, som jag redan sagt, icke någon skatteutjämning — det skall jag strax bestyrka genom några få siffror. Jag talar härvidlag inte om motionärernas förslag; det är ju avfört ur skottlinjen. Det var ju så underbart nyckfullt och föga grundat, att motionärerna väl själva inte längre hålla på det. Utskottets förslag är ju till väsentlig del grundat på helt andra förutsättningar. I stället för 20 kronor per skolbarn har utskottet — för att i alla fall ge ett litet erkännande åt motionärerna — bibehållit en beräkning av 5 kronor per skolbarn; i övrigt har ut-

*Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

skottet accepterat en beräkningsgrund efter läraravdelningar. Men även med tillämpning av utskottets beräkningsgrunder kommer man som sagt till ytterst ojämna och föga rättvisande resultat. Jag skall taga några få exempel för att bestyrka detta. Jag sammanställer därvid kommuner, som ha någorlunda lika höga kommunalskattebördor och ser efter, hur det föreslagna statsbidraget skulle verka med avseende å deras kommunalskatt.

Dagsbergs socken i Östergötlands län har en kommunalskatt på 3 kronor 10 öre. Öreryds socken i Jönköpings län har en kommunalskatt på 2 kronor 48 öre, sålunda väsentligt lägre. Dagsberg får en nedsättning i skatten på 15 öre, Öreryd en nedsättning i sin skatt på 41 öre. Jag väljer vidare två socknar i Jönköpings län, Norra Hestra och Anderstorp, vilka händelsevis ha alldeles samma skatt, nämligen 3 kronor 20 öre. Den förra socknen skulle få en nedsättning i sin skatt med 45 öre och den senare socknen, Anderstorp, en nedsättning i sin skatt av 12 öre. Av dessa båda socknar, som ha alldeles samma kommunalskatt, skulle alltså den ena få omkring fyra gånger större nedsättning än den andra. Jag tar vidare Hagshults socken i Jönköpings län, som har en skatt på 3 kronor 90 öre, och Växjö landsförsamling i Kronobergs län, som har en skatt på alldeles samma belopp, 3 kronor 90 öre. Den förra socknen får en skattenedsättning av 63 öre, men Växjö landsförsamling får en skattenedsättning av endast 21 öre. Av två socknar med identiskt samma kommunalskatt får således den ena tre gånger så stor nedsättning som den andra.

Jag fäster vidare uppmärksamheten på tre socknar, som hava ungefär samma skatt, nämligen Askim i Göteborgs och Bohus län med kr. 3:75, Steneby i Älvsborgs län med kr. 3:85 och Hovby i Skaraborgs län med kr. 3:90. De få nedsättningar på respektive 15, 29 och 55 öre. Staden Malmö har en kommunalskatt på kr. 9:50, och Kristianstad har en kommunalskatt på kr. 5:40. Malmö får skatten nedsatt med 10 öre och Kristianstad med 9 öre. Det blir således ungefär samma nedsättning, fast den ena staden har praktiskt taget dubbelt så stor skatt som den andra. Mina herrar, jag frågar: är detta någon skatteutjämning?

Jag skall be att ytterligare och då med särskild adress till den grund, som statsutskottet här tillämpat, nämligen läraravdelningarnas antal, få återopå förhållandena i två socknar i Norrbottens län, Töre socken, som har en kommunalskatt på kr. 21:74, får en nedsättning med kr. 2:10, och Nedertorneå, som har en kommunalskatt på kr. 19:16, får en nedsättning med kr. 1:01. Töre får således praktiskt taget en dubbelt så stor nedsättning som Nedertorneå. När man undersöker, hur kostnaderna ställa sig för dessa två socknar, visar det sig, att de i Töre ställa sig vid i runt tal 118,000 kronor, medan Nedertorneå har en kostnad av i runt tal 125,000 kronor. Praktiskt taget ha således socknarna samma kostnader för sitt skolväsen, men den ena får dubbelt så stora bidrag som den andra. Hur är detta möjligt? Jo, det blir förhållandet, därför att Nedertorneå, som får en nedsättning med endast kr. 1:01, har 31 avdelningar, medan Töre, som får den större nedsättningen, har 63 avdelningar. Resultatet är således fullkomligt riktigt efter utskottets grund. Den socken, som har det större antalet läraravdelningar, får också större bidrag, men kostnaderna stå alls icke i proportion till läraravdelningarna. Man använder således en missvisande grund, när man helt och hållet bygger på läraravdelningarnas antal, därför att kostnaderna varken stå eller behöva stå i direkt proportion till läraravdelningarna. Detta vill jag särskilt adressera till en mycket sakkunnig ärad ledamot, som tidigare hade ordet i denna debatt. Hela detta system är så godtyckligt, och resultatet utfaller till den grad på en slump, att jag är förvånad över att det någonsin kunnat framföras med den pondus som skett.

Det är icke motionärernas förslag utan statsutskottets förslag, som jag här vänt mig emot. Motionärernas förslag har ju redan statsutskottet avfärdat så-

som alldeles omöjligt. Jag får verkligen vädja till herrarna och fråga, om det dock icke vore skäl, att ni låte detta förslag, vars goda syfte jag är den förste att erkänna, underkastas en sakkunnig beredning i helt annan omfattning och med helt annan grundlighet än som nu kunnat komma detsamma till del. Det gäller här icke alls någon partisak, utan en fråga om riksdagens finanspolitik. Vad jag vill framhålla, är, att riksdagen nogha bör pröva ett så vittgående förslag, innan det accepteras. Jag undrar, om icke riksdagens ansvar i fråga om budgeten borde påkalla, att man här toge sig en tankeställare, innan man godkänner statsutskottets förslag.

Herr Almkvist förklarade, att man emot systemet icke kan göra någon som helst anmärkning. Han menade, att det icke föregriper skatteutjämningsåtgärderna, och han betonade därvidlag särskilt, att det här endast gäller ett provisorium. Jag har redan erinrat om att ett förslag, som på detta sätt utdelar stora penningssummor utan att de, som taga emot dem, rätt kunna göra klart för sig, att det endast gäller en tillfällig hjälp, verkligen måste bliva prejudicerande och inverka försvärande på det allmänna skatteutjämningsarbetet. Herr Almkvists resonemang är därför på denna punkt icke hållbart.

Den senaste talaren, herr Wagnsson, har anfört tre skäl, varför han ville biträda utskottets förslag. Det första var, att man härigenom till de bättre bemedlade från de mindre bemedlade överflyttade en betydande skattebörda. Ja, det kan vara riktigt, men det kan också vara oriktigt, ty som jag nyss har visat, kommer skatteutjämnningen kommunerna mycket ojämnt till godo, och som var och en vet är placeringen av mindre bemedlade och mera bemedlade också mycket ojämn. I samma mån som denna s. k. skatteutjämnning tillgodokommer kommunerna i mer eller mindre rättvis mån, kommer alltså även överflyttningen från de mindre bemedlade till de mera bemedlade att verka ojämnt. Jag tror inte, att hans resonemang är på något sätt genomtänkt och hållbart.

Vidare förklarade han, att en skatteutjämnning kommunerna emellan genom förslaget skulle effektueras. Jag har här visat, att detta antagande är oriktigt. Det beror på en ganska schablonartad prövning, som icke har gått till grunden.

Till sist yttrade herr Wagnsson, att man genom utskottets förslag har tagit ett första steg till ett förstatligande av folkskoleväsendet. Jag ber att alldeles särskilt få lägga herrarna detta tredje skäl på hjärtat och sinnet, ty jag misstänker, att det för rätt många, som vilja acceptera utskottets förslag, verkar bestickande. Jag skall helt lämna öppet, huruvida överhuvud taget ett förstatligande av skolväsendet bör vara ett önskemål eller icke, men vad jag alldeles bestämt vågar påstå, är, att om vi skola taga ett steg i riktning emot ett sådant önskemål, bör det ske med stöd av en helt annan utredning och en helt annan och vederhäftigare prövning än den som här föreligger. Statsutskottet har ju icke velat godkänna herr Johan Nilssons motion om förstatligande av folkskolan, och jag förmodar, att det i denna kammare finns en given majoritet, som ställer sig betänksam emot detta mål. Jag vill således till alla dessa ledamöter av kammaren rikta en alldeles särskild vädjan, om de icke i det tredje av herr Wagnssons skäl finna anledning till en synnerlig betänksamhet mot att acceptera utskottets förslag.

Beträffande motionen i denna fråga vill jag endast säga, att jag såsom numera rätt gammal riksdagsman har känt mig synnerligen bekymrad, när jag övervägt, vad den innefattar. Jag är ju personligen i det angenäma läget, att jag slipper att i direkt ansvarig ställning taga konsekvenserna av ett bifall, vare sig till motionen eller till utskottets förslag. Men när jag i detta sammanhang skänker en tanke åt att den främste undertecknaren av motionen i andra kammaren står i begrepp att nu anmäla sig att taga ansvaret för den politiska utvecklingen, har jag svårt att finna något samband mellan denna motion och hela hans tidigare verksamhet som riksdagsman och statsutskottsledamot. Skall

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

undertecknandet av denna motion innebära riktlinjerna för den nya finanspolitik, som vi hava att förvänta, kan jag endast uttrycka ett allvarligt beklagande. Jag tror, att vi utan hänsyn till politisk inställning komma att finna, att denna motion är föga välbetäckt och till sina verkningar mycket allvarlig.

Herr andre vice talmannen: Herr talman, mina herrar! Den kommunala skattebördan är för närvarande ganska betungande. Skatten är i många kommuner allt för hög och tager i anspråk allt för stor del av den skattskyldiges inkomst, och det kan bli synnerligen kännbart för vederbörande att betala densamma. Åtgärder böra därför så snart som möjligt vidtagas för att lätta denna skattetunga och för att om möjligt få till stånd en utjämning av de kommunala utskylderna.

Bland de utgifter av allmän natur, som för närvarande mest tynga de enskilda kommunerna, intaga ju kostnaderna för skolväsendet ett av de främsta rummen. När det gäller att provisoriskt åstadkomma en utjämning av den kommunala skatten, bör därför just en åtgärd för lättande av utgifterna till skolväsendet först komma i fråga. Jag vill visst icke påstå, att förevarande motion fyller den uppgift, som den ger sig ut för att fylla, nämligen att medföra en skatteutjämning. Jag har från första början, när motionen kom under behandling i statsutskottet, framhållit, att de föreslagna åtgärderna icke på ett tillfyllestgörande sätt minskade bördan för de mest skattetyngda kommunerna och det kan vara åtskilligt att anmärka ur principiell synpunkt mot att ett anslag av denna storlek på enskild motion beviljas för ett nytt ändamål. Gent emot herr statsrådet och chefen för finansdepartementet vill jag emellertid betona, att de verka på alldeles samma sätt som de bidrag, vilka staten i övrigt lämnar till bestridande av skolutgifterna, nämligen så, att en viss procent av dessa erlägges, vare sig bidraget nu utgår efter läraravdelningar eller på annat sätt. Staten betalar för närvarande nio tiondelar av grundavgifterna för lärarlönerna jämte ålderstillägg och dyrtidstillägg, och fortsättningsskollärarlönerna betalar staten helt och hållet. Om man nu något ökar statsbidraget, så att det ungefär motsvarar avlöningen till folkskollärarkåren, följer man precis samma princip, som man hittills tillämpat beträffande statsbidrag för detta ändamål. Om man stannat vid ungefär 200 kronor per läraravdelning, hade det motsvarat avlöningen till folkskollärarkåren. Det skulle ju då icke kunna sägas, att man tillämpat någon ny princip, utan man hade endast överflyttat en större del av kostnaderna för skolväsendet från kommunen till staten. Staten har ju till stor del vållat, att kommunerna drabbats av så dryga kostnader. Jag tänker därvid icke endast på folkskoleväsendet, ehuru detsamma även gäller där, utan tillika på en del andra uppgifter, som staten ålagt landsting och kommuner. Om man kan åstadkomma en överflyttning av kostnaderna från kommunen till staten för vissa uppgifter, som kommunerna fått sig ålagda inom en avvägd kostnadsram, som icke föregriper en kommande skatteutjämning, så borde betänkligheterna få vika, för att redan nu få en skattelättnad till stånd. För min del har jag biträtt förslaget först sedan det begränsats till något mera än hälften av det av motionärerna begärda beloppet. Jag ansåg, att det belopp motionärerna begärt var så högt tilltaget, att en kommande skatteutjämning därigenom måste föregripas. För övrigt skulle ett beslut i enlighet med motionerna kanske få en sådan inverkan på skattebudgeten, att det sedan bleve svårt att med bidrag av statsmedel åstadkomma en effektiv skatteutjämning. När, som jag nämnde, man emellertid begränsat beloppet till något mer än hälften av vad motionärerna begärt, lät jag trots allt mina betänkligheter fara.

Jag vill göra ännu en anmärkning mot vad herr statsrådet och chefen för finansdepartementet här yttrade. Han nämnde, att det icke blir någon skat-

teutjämning kommunerna emellan, och det är riktigt. Men han tillade, att det möjligen blir en sådan mellan städerna och landsbygden, men mot detta uttalande vill jag invända, liksom även mot vad motionärerna uttalat om samma sak, att det blir beroende av med vilka medel anslaget täckes. Det kan sägas vara riktigt, om man tager medlen ur inkomst- och förmögenhetsskatten. Men här är det icke fråga om annat än att överflytta en del av kommunernas kostnader på staten. Sedan blir det en annan fråga, på vad sätt staten skall skaffa medel till bestridande av dessa utgifter. Sker det, som i motionerna förutsatts, genom inkomst- och förmögenhetsskatten, kan det ju måhända sägas, att pengarna i rätt stor utsträckning komma att utdebiteras i städerna och överlämnas till landsbygden, men huruvida det verkligen blir städerna, som betala skatten, tarvar nog ändå en ytterligare utredning. Ty hur många av de stora bolag, som hava sitt säte i städerna och där betala inkomst- och förmögenhetsskatt, hämta icke sin inkomst från landsbygden, från de stora skogarna, bruken, malmen o. s. v.! Därför vill jag icke helt godkänna ett sådant uttalande. Detta ännu mindre, om icke beloppet uttages genom en höjning av den direkta inkomst- och förmögenhetsskatten. Uttager man det på annat sätt, inflyta ju medlen precis som övriga statsinkomster i direkta och indirekta skatter, och varför skall man betrakta en statsutgift av detta slag annorlunda än övriga statsutgifter.

I statsutskottets andra avdelning var det emellertid ifrågasatt, att ifrågasvarande pengar skulle tagas ur rusdrycksmedelsfonden. I så fall voro även de personer, vilka nu stå som reservanter och motståndare till förslaget, villiga att biträda detsamma. För min del får jag säga, att jag icke kan anse en sådan omständighet vara avgörande, ty för mig äro likväl pengar pengar. Ser man frågan ur rent finansiell synpunkt, måste väl pengarna hava lika stort värde, vare sig staten tagit in dem på rusdryckerna eller på annat sätt. Även om man tänkt sig, att rusdrycksmedlen skulle användas för andra ändamål, skulle det väl rent ekonomiskt sett ingenting betyda, om dessa eller andra medel komme till användning. De betänkligheter, som uttalats från visst håll inom utskottet mot att pengarna tagas av skattemedel har jag icke kunnat tillmätta sådan betydelse, att jag kunnat låta dylika formella skäl bliva så avgörande, att jag därför skulle anse mig förhindrad att biträda förslaget.

Men beträffande själva den form, vari anslaget skall utgå, måste jag finna det underligt, att man nu slår in på en ny väg, när det endast gäller ett provisorium. De nuvarande statsbidragen till folkskoleväsendet utgå ju — jag bortser nu från bidragen till skolhusbyggnader, inackorderingsbidragen, skjutsbidragen m. m. och tänker närmast på det stora bidrag, som utgår till alla kommuner, nämligen till avlöning av lärarkåren — efter antalet lärarkrafter och läraravdelningar. Man har funnit, att detta är den lämpligaste grunden för bidragets fördelning, något som även skolöverstyrelsen framhållit. Skolöverstyrelsen yttrar ju: »Vad som vid en prövning ur sådan synpunkt tämligen omedelbart framträder är det förhållandet, att barnatalet i ett skoldistrikt icke kan vara en tillförlitlig måttstock för kommunens utgifter i fråga om skolväsendet. Men när det nu är fråga om en skatteutjämning speciellt med hänsyn till det allmännas utgifter för folkskoleväsendet, böra bidragen rimligtvis så nära som möjligt stå i direkt förhållande till de kommunala utgifterna för detta ändamål. Överstyrelsen vill erinra därom, att när statsbidrag först började att utgå till folkskoleväsendet, understödet fördelades kommunerna emellan i förhållande till folkmängden. Detta visade sig emellertid vara en felaktig fördelningsgrund, enär statsbidragen icke kommo att motsvara kommunernas verkliga prestationer i fråga om folkskolors inrättande och de därmed förenade verkliga kostnaderna.» Vidare anför överstyrelsen ett annat skäl, varför den föreslagna grunden icke vore lämplig, näm-

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

ligen att det ofta förekommer, att ett större eller mindre antal barn från ett skoldistrikt erhålla undervisning i skolor inom ett annat distrikt. Av motionerna framgår icke tydligt, heter det, vilket skoldistrikt i sådant fall skulle äga uppbära bidraget för dessa barn. Tvister härom kunna lätteligen uppstå. Bidragets utgående i förhållande till läraravdelningarna, framhåller överstyrelsen, vore däremot ägnat att giva större stabilitet åt detsamma. Överstyrelsen anser fördenskull, att det vore riktigare, att utjämningsbidraget komme att utgå i förhållande till antalet läraravdelningar i stället för efter antalet barn. Med en sådan beräkningsgrund kunde syftet med det hela vinnas på ett smidigare och mera ändamålsenligt sätt. Detta framgår närmare av vid överstyrelsens utlåtande fogade tabeller.

I motionerna begäres ett bidrag av tjugu kronor för varje skolpliktigt barn. Nu har man gått en medelväg och minskat beloppet till fem kronor, i det man velat tillmötesgå motionärerna så pass mycket, att en fjärdedel av det föreslagna beloppet skall utgå efter den av dem angivna beräkningsgrunden medan 200 kronor skall utgå till läraravdelning. När det endast gäller en femkrona för varje barn, torde det väl ej vara klokt att slå in på en ny princip. I synnerhet som det endast är fråga om ett provisorium, och när man dessutom låter den största delen av bidraget utgå efter antalet läraravdelningar, anser jag för min del, att det såväl för staten som även för kommunerna bleve enklare, klarare och bättre, om man ginge den väg, som man tidigare gått. Jag har vid utlåtandet tillsammans med herr Olsson i Kullenbergstorp fogat en reservation, vari det begäres, att anslaget skall utgå med 300 kronor för läraravdelning. Beloppet skulle därvid bliva något lägre än det av utskottets majoritet föreslagna och skulle stanna vid 8,100,000 kronor, medan majoritetens förslag avser 8,800,000 kronor. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Det händer sällan, att statsutskottet så hastigt och så fritt från betänkligheter kastar överbord de gamla sunda ekonomiska principer, efter vilka statsutskottet annars brukar fatta sina beslut. När det gäller ekonomiska frågor, som avgöras på ett sätt, som man icke finner riktigt klokt, brukar man ibland både i statsutskottet och här med en viss stolthet säga: »Det är inte statsutskottsmässigt». Däri ligger en fruktansvärd kritik mot dem, som äro ute på farliga vägar. I detta fall kan det verkligen sägas, att man icke gått riktigt statsutskottsmässigt till väga.

Här föreligga två motioner. Den ena avser, att riksdagen skall utdela ett bestämt, mycket stort belopp till kommunerna. Den andra motionen avser att få till stånd en utredning i syfte att lärarnas naturaförmåner, bostad och bränsle, skulle upphöra och ersättas med kontant lön samt att utgifterna till lärarnas löner skulle övertagas av staten.

Den senare motionen avser att få en utredning till stånd, varigenom man skulle kunna få de båda naturaförmånerna bostad och bränsle ersatta av kontant lön och slutligen få hela kostnaden över på staten. Utskottet har ställt dessa båda motioner så gott som mot varandra och följer den ena, som avser en fördelning till kommunerna av det stora beloppet. Detta belopp behagade motionärerna och även en del inom utskottet betrakta och benämna såsom ett slags skatteutjämning. Det är en karikatyr, såsom man kan se av vad som i det fallet redan belysts av finansministern. Verkningarna av en sådan skatteutjämning blir, att Orsa kommun, som inte har någon skatt alls, får lika mycket som Trosa, som kanske har en hög skatt. Detta är väl inte riktigt. Men

herrar motionärer och en del andra anhängare av denna penningutdelning ha kommit underfund med, att man allmänt var mindre belåten med detta slags skatteutjämning. Då lade man om och kallade detta för ett tillfälligt bidrag, med vilket man skulle avse att lätta bördan för kommunerna. Det passar givetvis litet bättre, ty det är ju ingen hemlighet, att många kommuner här i landet hava en mycket tung ekonomisk börda. Den lättnad, som de då härigenom skulle få, är det klart, att de med tacksamhet skulle mottaga. Jag tar för givet, att många av riksdagens ledamöter också komma att känna en viss tillfredsställelse att kunna komma hem var och en till sin kommun med någon tusenlapp. Annars skulle givetvis statsutskottet hava följt den gamla principen att försöka få en utredning om saken till stånd. För min del började jag med ett förslag om en sådan utredning och ville, att frågan skulle lämnas åt en särskild utredning — inte åt skatteutjämningsberedningen, som för närvarande pågår, därför att denna ansågs kanske inte bli färdig så snart. Jag ville sålunda hava till stånd en särskild utredning, som prövade såväl detta som det andra ärendet, om det var lämpligt att komma fram med ett förslag samt huru man skulle gå till väga för att lindra bördan för de mest skattetyngda kommunerna. Detta förslag vann emellertid ingen sympati i utskottet, och då jag slutligen såg, att det var omöjligt att få någon nämnvärd anslutning härför, röstade jag till sist bland alla de förslag, som hade framlagts, för att få ett mindre, men visst inte blygsamt belopp såsom ett provisorium, nämligen ett belopp av 5,400,000 kronor.

Såsom synes har ju utskottet gått fram för någonting helt annat och långt ifrån stannat där. Nu har jag reserverat mig för min motion. Med realiserandet av motionens syfte får man till stånd bästa skatteutjämningen. Därmed läggas kostnaderna på staten. Då behöver den ena kommunen inte betala mera per barn än den andra. Det fördelas landet över på ett jämnt sätt. Mot denna motion har rests en mycket växlande kritik. Jag vill häremot endast säga, att andra avdelningen tycktes inte vara det ringaste intresserad för frågan. Ändå har man här i riksdagen för en del år tillbaka — jag har nämligen väckt denna motion under åren 1921, 1922 och 1923, tror jag — hållit på att antaga den. Den föll endast på ett par röster. Nu har emellertid rests ett motstånd, som synes delvis bero på rent missförstånd. En lärare säger t. ex.: »Om vi går med på Johan Nilssons motion, riskera vi att inte få någon bostad ute i socknarna». Nu medger jag gärna, att här skulle uppstå svårigheter i vissa kommuner, men en utredning i detta avseende skulle givetvis icke lämna dessa intressen oordnade. Om det inte funnes privata bostäder i en kommun, borde kommunen ha skyldighet att bygga. Med en 6, 7 procents ränta på det nedlagda kapitalet hade man ju genast haft hyresbeloppet för ifrågavarande lärare. På liknande sätt fick man hyresbeloppet för de bostäder, som vissa kommuner nu äga och som skulle uthyras, då de icke längre skulle ingå som naturaförmån i lärarlönen. Den andre säger, att om vi godkänna en sådan motion, hava kommunerna av sagt sig överförmyndarskapet eller beslutanderätten i skolväsendet i samhället. Även detta är en överdriven betänksamhet. Det var min mening, att man skulle lägga tillsammans den kontanta lönen och värdet av bostaden och bränslet och göra en summa därav. Sedan blev det riksdagens sak att besluta, huruvida kommunerna skulle betala 5 eller 10 procent av hela denna summa. Vad man vann härigenom, är att man blev av med detta omoderna och otidsenliga system i fråga om bostads- och bränsleförmåner. Det gick ju på den tiden, då den gamle uttjänste soldaten undervisade socknens barn, att ge honom mat och logi och litet ved i kakelugnen. Det passade för den tiden, men det passar inte i vår tid. Låt lärarna få sina löner! Om de vilja hyra en bostad som innehåller det antalet kubikmeter eller ett annat, blir deras egen sak, precis som för alla andra medborgare.

Första kammarens protokoll 1930. Nr 44.

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Nu skall emellertid ingen tro, att denna fråga avlivats med att andra avdelningen i statsutskottet har vägrat att giva den sakliga behandling av densamma, som den borde ha förtjänat. Detta är ett problem, som diskuterats landet över, och det är inte avfärdat med denna intresselöshet, som visats från statsutskottets sida. Här finnes alltså ett problem, som förr eller senare måste lösas. Nu får lärarpersonalen den ena dagen gå till kommunerna och den andra till staten för att få sina löneintressen ordnade. I vederbörande kommun säger man: »Nej, det vilja vi visst inte. Vi äro så belastade här, att det kan inte komma i fråga. Ni få gå till staten.» — Inte är man precis överväldigande sympatisk stämd på alla håll mot nämnda personals framställningar här. Detta har gjort, att stat och kommun egentligen kastat boll med lärarpersonalens ekonomiska intressen. Detta förefaller mig nu icke gå längre. Skall man få ordning i dessa avseenden, synes mig rätta vägen vara att utreda spörsmålet och finna ut vägar och linjer, varigenom man kan avskaffa hela detta system, som i fråga om lärarnas löner med naturaförmåner och dylikt nu existerar.

Jag ber än en gång att få betona att detta problem icke kan avfärdas med dagens avslag på motionen eller med ett bifall till utskottets förslag. Det finns även andra ekonomiska spörsmål, som i detta sammanhang böra upptagas. På mina resor landet runt har jag i egenskap av statsrevisor ibland kommit till platser, där skolbarnen i en socken bott nästan bredvid en skola i den angränsande socknen. Men i den angränsande socknen har man sagt: »Här få inga utsocknes komma in!» — Detta har gjort, att dessa barn i stället för att behöva gå kanske en kvart eller en halvtimme åt det hållet, ha fått gå i sin egen socken flera mil långt vägar för att komma till en skola. Detta är en sak, som bör rättas. I stället för dessa många skoldistrikt, som vi nu hava, borde vi kunna få några mycket stora, för att icke säga ett enda skoldistrikt för hela landet, i vilket staten övertager de ekonomiska förpliktelserna och där kommunerna, om det kräves och anses lämpligt, få lämna en liten del av de utgående kostnaderna. Vid en kommande riksdag skall jag gå närmare in på detta. Jag lovar att besvara statsutskottet ännu en gång. När denna motion sist var före — det har som sagt varit tre gånger förut — hade jag tänkt utöka den med vad jag nu talat om, jämte frågan om ekonomien för skolbyggnaderna. Det kan nämligen också tänkas att ekonomien härför bör överföras på staten eller fördelas på större områden, varigenom bördan mera utjämnas. Jag upptog emellertid endast kravet på en utredning av de i motionen angivna spörsmålen. Nästa gång bör utredningskravet utsträckas att även omfatta frågan om större skoldistrikt, ekonomien för skolbyggnader m. fl.

Efter det kyliga mottagande som denna motion rönt inom statsutskottet, tror jag, herr talman, att det icke vinnes något med att vid detta tillfälle utförligare utveckla saken. Jag ber därför endast att få yrka bifall till den av mig vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Widell: Ehuru jag till fullo delar de synpunkter, som framförts i herr Bergqvists reservation och som så övertygande utvecklats av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, finner jag mig likväl böra meddela, att jag med hänsyn till stämningen i statsutskottet ansåg mig böra rösta för ett medlingsförslag, som framfördes av herrar Jonsson i Eskilstuna och Olsson i Kullenbergstorp. Detta förslag gick ut på ett totalt anslagsbelopp av 5,400,000 kronor att fördelas med 200 kronor på varje läraravdelning. Då emellertid förslagsställarna själva i statsutskottet sedermera frånträdde sitt förslag, saknade jag anledning att reservationsvis föra fram detsamma. I kammaren har jag naturligtvis inte någon anledning att nu yrka bifall till ett sådant förslag. Jag nämnde, att förslagsställarna själva frånträdde sitt förslag. Herr Jonsson gick över på majoritetens sida och herr Olsson ökade på sitt förslag från 5,400,000

kronor till 8,100,000 kronor, och ökade bidraget per läraravdelning från 200 kronor till 300 kronor.

För min del kan jag omöjligt biträda detta förslag. För det första är beloppet alldeles för högt att ett ögonblick reflektera på. Därtill kommer emellertid, att bidraget av 300 kronor till läraravdelning uppgår till mera än de löner, som kommunerna fortfarande själva betala. Om detta förslag går igenom, kommer varje kommun att få ett direkt överskott på sina lärarlöner, därigenom att statsbidraget uppgår till mera än de särskilda lönerna. Ännu mindre kan jag nu ansluta mig till utskottsmajoritetens förslag. Den totala anslagssumman är för hög, och därtill kommer, att i detta förslag ingår ett bidrag av 5 kronor för varje skolbarn, vilket jag anser vara principiellt ännu betänkligare än ett bidrag per läraravdelning.

Under sådana omständigheter måste jag, herr talman, ansluta mig till avslagsyrkandet och biträder sålunda herr Bergqvists reservation.

Herr Bergqvist: Herr talman! Den föreliggande frågan har redan under diskussionen blivit belyst ur så många synpunkter, att jag inte kan bidraga till överläggningen med några nya argument. Särskilt anförde herr statsrådet Dahl en vägande och ingående kritik av såväl motionerna som utskottets förslag och framförde därvid så övertygande skäl mot desamma, att om man vill behandla denna fråga fullt sakligt, man knappast kan annat än gå på avslag.

Jag måste erkänna, att jag blivit något rubbad i min tro på statsutskottets »heliga princip», att ställa sig kritisk mot allehanda förslag, som framställas av motionärer och som medföra mer eller mindre vittgående ekonomiska konsekvenser. Man brukar ju i detta utskott alltid kräva utredning för varje fråga, understundom till och med då det gäller rätt små anslag.

Men till de här ifrågavarande motionerna har man intagit en annan ståndpunkt. Visserligen har herr Johan Nilssons i Malmö motion avstyrkts. Jag skall icke heller länge uppehålla mig vid hans förslag; men när han sade, att han ville bringa reda i förhållandena, undrar jag, om hans yttrande verkligen kan anses vägledande för att åstadkomma en sådan reda. Herr Nilsson föreslår bland annat en utredning om att naturaförmånerna för folkskollärarna skola avskaffas och förvandlas i penningar och att staten skall helt och hållet övertaga skollärarnas avlönning. I samband med sin argumentation för detta förslag, föreslog han gentemot en gjord invändning om att det understundom kunde möta hinder för en lärare att erhålla bostad, den utvägen att i ett sådant fall skoldistriktet borde vara skyldiga att bygga och sedan uthyra bostad till lärarna. Jag undrar, om detta verkligen är någon ren och klar linje. Å ena sidan skulle skoldistriktet befrias från varje bidrag till lärarlönerna inklusive naturaförmåner, men å den andra skulle de i vissa fall vara skyldiga att bygga bostäder åt lärarna. Det skulle kunna hända, att om det yppade sig möjlighet för en lärare att få bostad annorstädes, han kanske inte ville taga den av skoldistriktet utförda bostaden i anspråk, utan att denna finge stå där tom. Detta kan icke vara någon särdeles klar linje.

Här är nu fråga om en skatteutjämning eller, som man numera hellre vill kalla den, en skattelindring. Skatteutjämningsynpunkten finner man framställd såväl i motionerna som också i utskottets utlåtande. Utskottet säger: »Genom det hittills praktiserade skatteutjämningsförfarandet har onekligen åtskilligt vunnits», men framhåller i fortsättningen, att det som gjorts inte är tillfredsställande och att man nu vill i avvaktan på den pågående utredningen införa ett provisorium till åstadkommande av en sådan utjämning tills vidare. När emellertid en utredningskommitté är tillsatt och i arbete och man väntar ett förslag ifrån denna, är det väl rätt ovanligt, att riksdagen går till åtgärder av så vittomfattande innebörd, som de här ifrågasatta, åtgärder, som kanske

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

föregripa den igångsatta utredningen. Man talar visserligen om, att det endast skall vara ett provisorium. Men om den princip, som nu är godtagen i utskottets förslag, en gång kommer att tillämpas, torde den sedan inte bliva så lätt att ändra. Och det må man verkligen säga om detta förslag, att inte verkar det till utjämning på ett rationellt sätt av skattebördan emellan kommunerna. Detta är redan starkt framhållet, och det kan heller inte bestridas. Såsom skatteutjämning är förslaget inte ändamålsenligt, och såsom skattelindring verkar det mekaniskt. Det är inte blott de kommuner, som äro i behov av skattelindring, utan även sådana, som inte äro i behov därav, som få sin andel, alla i samma proportion. Jag kan inte komma ifrån, att detta är ett förslag till skattelindring i blindo.

Det för mig betänkligaste i denna sak är att införandet av en så stor post i budgeten, utan att den förut varit beräknad, kommer att helt och hållet rubba den uppgjorda finansplanen. Att skjuta in nära 9 miljoner kronor i en budget är ju någonting oerhört, och de bekymmer, som av finansministern uttalades, äro särdeles berättigade.

Nu har man sagt, att reservanterna likvisst ha varit med om att under en viss förutsättning i någon mån biträda motionärernas förslag. Om medlen nämligen kunnat tagas från statens inkomster av rusdryckshanteringen, skulle de kunnat reflektera på att gå med på ett provisorium. Detta är sant. Nu invänder herr andre vice talmannen, att skillnaden är ingen, ty pengar äro pengar, varifrån de än tagas. Visserligen, men det beror på huru det ena eller andra sättet att anskaffa dem verkar. Om medlen hade tagits av inkomsterna från rusdryckshanteringen, hade detta inte kommit att rubba den uppgjorda budgeten. Det hade visserligen kommit att verka därhän, att man måst något inskränka på statsskuldens avbetalning, men detta hade inte kommit att betunga budgeten för tillfället. Däri ligger ju dock en väsentlig skillnad. Det förhåller sig ju så även för den enskilde, att han inte alltid kan av löpande medel bestrida alla utgifter, som kunna vara nödvändiga, utan han måste genom lån eller på annat sätt söka skjuta det på framtiden. Så är det ock understundom för staten. Jag tror, att om man gått denna väg, hade förslaget varit mera acceptabelt. Men som det nu är, kommer det att anstränga budgeten, och den skattesänkning, som varit beräknad på inkomst- och förmögenhetsskatten, kommer att därigenom omintetgöras. Genom denna skattesänkning skulle vårt lands industri hava befrämjats, och detta skulle förvisso hava varit till kanske icke mindre nytta än den hjälp, som skoldistriktet nu få genom det förslag, som här av utskottet förordats.

Jag vet mycket väl, att det inte är opportunt att gå emot det nu föreliggande förslaget, men jag har ändå inte kunnat gå med på denna exceptionella åtgärd av en så vittomfattande beskaffenhet. Om icke den opportunistiska synpunkten fått spela en viss roll, tror jag, att det nog skulle varit många i riksdagen, som ställt sig ganska betänksamma, men som kanske ändock nu komma att ge sin röst för förslaget.

Jag kan, herr talman, inte annat än yrka bifall till den av mig m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Rydén: Herr talman! Herr finansminister Dahl höll ett anförande som gjorde mig något överraskad. Han talade nämligen hela tiden om denna sak såsom en skatteutjämningsangelägenhet och kunde då givetvis uppvisa, att denna form för skatteutjämning verkade något olika för de olika kommunerna.

Nu är finansministern inte närvarande i kammaren; annars skulle jag ha frågat honom, varifrån han fått denna föreställning, att motionen är en speciell skatteutjämningsmotion. I motionen angives det, att det är en utjämning — såsom statskontoret också alldeles riktigt i sitt yttrande anför — vilket

innebär en ändrad fördelning mellan staten och kommunerna av kostnaderna. Motionen har i diskussionen åsatts en rubrik av skatteutjämning, som den själv aldrig givit sig, utan som herrarna försett den med. Denna motion har uppenbarligen — och så har den uppfattats av alla statliga myndigheter — den meningen att den på så sätt skall utgöra en utjämning, att staten övertager en större del av kostnaderna för skolväsendet och kommunerna därigenom få en lindring. Det är således precis samma princip som då staten för ett par årtionden eller något längre sedan gick över, från att hava lämnat två tredjedelar av lärarlönerna såsom statsbidrag, till att åt kommunerna i stället lämna 90 procent därav. Detta var ingen speciell skatteutjämning, men verkade naturligtvis i viss mån i den riktningen. Herr statsrådet skulle hava kunnat visa att då gjorde sig bara den ena kommunen några örens sänkning i skatten, och för den andra återigen blev det mycket betydande belopp. Och man kan visst inte säga, att det föll sig så, att de mest skattetyngda fingo den största lindringen. Men till sin natur var den saken detsamma, som denna motion också anser sig vara, nämligen en form för att flytta över från kommunerna till staten en större andel av tungan för skolväsendet. Så ser jag motionen och så hava motionärerna sett det.

Under sådana omständigheter faller till marken hela finansministerns resonemang om att det inte verkar utjämnande mellan den ena kommunen i förhållande till den andra. Nu är det klart, att om man följer motionens allmänna grunder, blir det i verkligheten i viss mån en skatteutjämning. Om man t. ex. tar Stockholms stad och antager, att staden betalar ungefär 40 procent av inkomst- och förmögenhetsskatten i landet, så faller sålunda, då den föreslagna summan uppgår till 8,800,000 kronor, på skattedragarna ungefär 3,500,000 kronor. Av denna tunga erhåller Stockholms stad ungefär 400,000 kronor tillbaka, och följaktligen är det klart, att Stockholms skattedragare se saken på det sättet, att de få lov att betala mycket mera än de få igen. Men så snart man kommer ut på den fattiga landsorten, där de ha så små skatteunderlag, att överhuvud taget stora delar av befolkningen knappast ha någon kommunalskatt att fullgöra, där få de pengarna utan att göra ett prestandum, som svarar emot vad som gäller huvudstadens rika befolkning med dess stora skattekraft. På det sättet verkar det naturligtvis så till vida till en utjämning, att de rika och starka samhällena med stor skattekraft få erlægga en större andel och de fattiga samhällena i stället få mottaga hjälp. Men det anser jag vara en så rättvis sak, att jag för min del inte ett ögonblick kan införa mitt rättsmedvetande diskutera, huruvida detta är riktigt eller inte. Det är rätt, att de rika få erlægga en större andel av detta och att de fattiga få mottaga mera, än som hittills varit fallet. Det är enligt mitt förmenande en rättvis sak, som man aldrig överhuvud taget kan diskutera om ur rättssynpunkt. Principen är sålunda riktig, i vad den avser att vara en utjämning av överflödet till det fattiga folket, så att de få något av de andra. Sedan är det klart, att det också i någon mån verkar skatteutjämning *mellan* kommunerna. För att taga ett exempel från finansministerns utredning: När Töre kommun får två kronors minskning i sin kommunalskatt, så får Stockholm naturligtvis inte mer än något öre eller något sådant genom de 400,000 kronorna, som Stockholms stad får tillbaka av detta anslag. Sålunda får den stora och rika staden med den lilla skatten givetvis en mycket mindre skattelindring än den fattiga landsbygden, som får mångdubbelt mycket större minskning i skatten.

Men det är klart, att detta system innebär icke ett avvägande ur enbart synpunkten av utjämning mellan kommunerna. Jag beklagar, att herr finansministern inte är närvarande här, ty han vet alltför väl, att hela den ordning för skatteutjämning, som nu tillämpas, med de gränser, som äro satta, är bankrutmässig. Det vet varje människa, som följer med, att kommunerna kunna vid

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

gränsen av de olika beloppen företaga manipulationer, som föranleda att detta system inte håller. Det kommer inte heller att kunna bibehållas i längden. Det diskuterades om sättet för skatteutjämningen i 1928 års kommunalskatteutskott, och där stannade man för att gå fram med en skrivelse, inte alls på herrarnas kasserade och svaga och jag skulle nästan vilja säga moraliskt underhaltiga linje, utan ungefär på den linje, som bär upp denna motion. Det finns en skrivelse från 1928 års kommunalskatteutskott på den linje, som här är fråga om. Således menar jag, att ur skatteutjämningsynpunkt föregår sig inte denna linje att på ett regelmässigt sätt jämna ut bördan mellan kommunerna, och för resten kan ingen människa ge en sådan form för skatteutjämningsförfarandet, att en kommun, som har 25 å 30 kronor i skatt, skall komma i paritet med den som har ingenting eller endast några få kronor, och att begära, att detta förslag skulle verka på det sättet är en orimlighet.

Nu är det emellertid så, att skoltungan är givetvis, särskilt för de fattiga kommunerna, en av deras tyngsta kommunala bördor, och den lindring, kommunerna kunna erhålla, betyder mycket för de fattigare kommunerna. Biskop Bergqvist sade, att statsutskottet här gått ifrån sina heliga grundsatser, när det tillstyrkt denna motion. Vi hörde strax därpå, att biskopen förklarade, att hade man tagit dessa penningar av rusdrycksmedelsfonden, så skulle han ha varit med om det. Då skulle sålunda »heligheten» och den mindre »heligheten» bero på huruvida man använde den ena gruppen av statstillgångar eller den andra! Jag får säga, att detta är ett betraktelsesätt, som väl torde väga ganska litet. Om man tar pengarna ur rusdrycksmedelsfonden eller av andra statsmedel, är väl detta inte något som kan göra saken mer eller mindre helig. Vi inom majoriteten i statsutskottet ha ansett, att det är i högsta grad välfogat och behövt, att det sker en utjämning mellan statens och kommunernas bördor för skolorna och i någon mån också en utjämning mellan rika och fattiga kommuner.

Då blir det fråga om vilken metod, man skall använda. Skall man använda den av motionärerna föreslagna och ge ett bidrag för varje barn, eller skall man ta den metod, som skolöverstyrelsen tillstyrkt, och ge ett visst bidrag för varje läraravdelning? För min del anser jag den sista regeln vara i stort sett den rättvisaste. Jag skall be att få ge ett exempel. Det är alltså på det sättet, att en hel del av herrarna vilja se dessa saker ur storstädernas och de tätt bebyggda samhällenas synpunkt. Men det finns en oändlig mängd skolor i de glest bebyggda delarna av landet, som ha 10 å 15 skolbarn i var klass. Om de skulle gå till större skolor, skulle de få en mils väg och mera. Vårt lands förhållanden äro sådana, att i de glest bebyggda delarna av landet måste uppehållas skolklasser med 10 å 15 barn, och det är i allmänhet i fattiga kommuner, där detta är fallet. Motionärernas och skolöverstyrelsens förslag kosta staten ungefär lika mycket, men om det finns 10 barn i en klass, skulle de enligt motionärernas förslag få 200 kronor, och om det finns 15 barn, skulle de få 300 kronor. Enligt skolöverstyrelsens förslag skulle de få 500 kronor för varje skolklass, de uppehålla. Det är klart, att om jag ser på landsbygdens förhållanden, verkar regeln om bidrag för läraravdelning gynnsammare. Tar jag en stad eller ett annat tätt bebyggt samhälle, som kan rationalisera sina skolklasser och göra klasser på 30—35 barn, skulle de få enligt motionärernas förslag 600 resp. 700 kronor per skolklass, men efter skolöverstyrelsens fördelningsregel skulle de få 500. Dessa regler verka i stort sett olika för tätt bebyggda och mindre tätt bebyggda samhällen. Nu är det ju faktiskt så, att vill man hjälpa dem som ha den största skattetungan, får man ta hänsyn till de glest bebyggda landsbygdsförsamlingarna, och då verkar regeln om bidrag efter läraravdelningar till förmån för socknarna, medan den däremot verkar mindre förmånligt för de tätt bebyggda samhällena. Ur den syn-

punkten har jag för min personliga del haft mest sympati för den väg, bondeförbundets reservation innehåller.

Emellertid har det legat så till i statsutskottet, och efter vad jag har anledning att tro ligger det så också till i det slutliga avgörandet i riksdagen, att de av kammarens ledamöter, som vilja vinna ett positivt resultat, kunna icke driva den ena regeln och skjuta den andra ensidigt tillbaka. Ställningen i statsutskottet och vad som kunnat utrönas i övrigt genom behandlingen av dessa motioner på partimöten och sådant, har övertygat mig om att skall man vinna ett positivt resultat, går det inte att driva fram den ena linjen ensidigt på den andras bekostnad, och detta gör att jag anslutit mig till statsutskottets beslut, som innebär att huvudvikten lägges på läraravdelningarna — till dem skall utgå 200 kr., under det skolöverstyrelsen föreslagit 500 kronor — och den mindre väsentliga på barnantalet — 5 kronor per barn. Jag vill inte bestrida, att denna regel liksom alla andra kan verka något mekanisk och kan kritiseras ur den ena eller andra synpunkten, men ingen regel på detta område, vare sig den som står i skatteutjämningsförfattningarna eller någon annan, kan undgå saklig kritik över att den på något håll verkar något mekaniskt och ensidigt. Genom att slå samman dessa båda regler, så att man lägger huvudvikten på den sak, som representerar den faktiska skolkostnaden, d. v. s. uppehållet av en skolklass, och därjämte i någon mån taga hänsyn till barnantalet, skulle jag dock våga antaga, att man funnit en framkomlig väg mellan de olika meningssriktningarna bland dem som vilja göra någonting för att komma till ett positivt beslut.

Biskop Bergqvist gjorde ett stort nummer av att det skulle vara finansiellt oförsvarligt att på detta sätt föra in i budgeten en sådan summa som 8.8 miljoner och därigenom riskera skattesänkningen. Jag vill säga, att utskottet har visst inte i detta fall föreslagit något orimligt, då det föreslår att införa 8.8 miljoner i budgeten. Bara en sådan sak som den sänkning av dyrtidstilläggen som genomfördes, representerade 11 miljoners minskning i budgeten, och lägger jag därtill andra minskningar, som enligt min uppfattning dess värre kommit till stånd genom sjukkassellagens fall, är det så stora minskningar i statsbudgeten, att jag vågar tillbakavisa på det bestämdaste biskop Bergqvist påståande, att det skulle vara finansiellt oförsvarligt att föreslå ett anslag på 8.8 miljoner. Om budgeten skulle vara spänd, beror det inte på att vi ha höjt statsutgifterna så orimligt, utan på en viss osäkerhet i fråga om tullinkomster och sådant. En skattesänkning är ju föreslagen, och den kommer givetvis inte till stånd, ifall denna motion skulle leda till resultat, men jag skulle vilja säga till biskop Bergqvist, vars hjärta ömmar så starkt för Norrlands fattiga befolkning: är det verkligen någon sak att stå här och kämpa emot, att befolkningen i den fattiga Töre socken skall få sin skatt minskad med mer än 2 kronor per skattekrona nästa år? Och det kan säkerligen sökas upp socknar, som komma att få en ökning på 3 kronor och mera, ifall man underkänner den ståndpunkt, som biskop Bergqvist företräder. Om jag jämför å ena sidan en minskning för sådana kommuner med flera kronor i kommunalskatt och å andra sidan att den övervägande bäst situerade befolkningen i Sverige inte får en skattesänkning, motsvarande 5 enheter av procenten på grundtalet, står jag med högburet huvud och säger, att jag bryr mig inte ett spår om, om de välsituerade inkomsttagarna, som få betala större delen av kronoskatten, inte få den sänkningen, om detta skulle ske på bekostnad av de skattetyngda och fattiga delarna av landet.

Nu vill jag vädja till dem i kammaren, som gå på någonting positivt, att icke gå på skilda linjer. I utskottet skulle jag gärna ha stött bondeförbundets förslag, om man kunnat få det igenom, och hade det förslaget segtrat i andra kammaren nyss, skulle jag utan tvekan ha yrkat bifall till det här i kammaren.

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Men nu har andra kammaren slagit ut avslagslinjen med överväldigande majoritet. Slutvoteringen har stått mellan utskottets och bondeförbundets linjer, och utskottets förslag har segrat. Jag vill då verkligen ställa en vädjan till dem av kammarens ledamöter, som vilja någonting positivt, om det inte vore klokt, att vi allesammans bortsäga från den relativt ringa skiljaktighet, som finns mellan utskottets förslag och bondeförbundets, och enades på den linje, som utskottets förslag innebär, i stället för att framkalla en gemensam votering. Jag vet inte, om det finns så många motståndare till förslaget här, att de kunna slå ned det, men efter vad man har hört blir det en förkrossande majoritet för utskottsförslaget i den gemensamma voteringen. Jag skulle därför vilja vädja till dem, som vilja något positivt, att samlas på utskottets linje. De principiella invändningar, som kunna göras mot utskottets förslag och som jag obetingat erkänner, äro icke av den vikt, att de böra kunna skilja dem som vilja något positivt. Jag vädjar således till anhängarna av själva tanken, att de måtte samla sig kring utskottets förslag, till vilket jag tillåter mig att yrka bifall.

I detta anförande instämde herrar *Hansén, Thorén, Kropp, Elof Andersson, August Johansson* och *Johan Larsson*.

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: Herr talman! När jag för åtskilliga år sedan först började få befattning eller åtminstone närmare bekantskap med statens affärer, så slog det mig såsom egendomligt, att sedan regeringen med svett och möda utarbetat ett förslag till riksstat, där inkomster och utgifter gingo jämnt ihop, kunde detta förslag sedan rubbas genom utgiftsökningar inom riksdagen. På min tid gällde det såsom en undantagslös regel — jag har inte kontrollerat, om denna praxis fortsatt — att Kungl. Maj:t föreslog inte någon ny utgift annat än i den mån pengar hade blivit så att säga lediga genom riksdagens avslag på en förut föreslagen. Men motionärer förekommo även på den tiden, som yrkade sådana där ökade utgifter. Därom är ju i vissa fall inte så mycket att säga, om det är fråga om riksdagsmän, som finna det nödigt att genom en motion om ekonomiska förmåner av ett eller annat slag visa valmännen vad de i grund och botten äro för karlar. Det är inte heller så mycket att säga, om det är fråga om obetydliga belopp, som man ju alltid kan finna råd för, och slutligen är det inte heller någonting att säga, om det är fråga om helt extraordinära behov, som uppkommit på senaste tiden.

Intetdera är ju nu händelsen. Behovet — om det finns något behov — av de åtgärder, som äro föreslagna i motionerna, är inte plötsligt påkommet, utan gammalt. Det belopp, som är föreslaget, är högst betydande, och vad motionärernas kvalifikationer angår, är det nog att säga, att jag icke blott med förvåning, utan jag kan säga med beklämning finner bland motionens undertecknare statsutskottets ordförande och en förutvarande statsminister, vilka således lånat sin auktoritet åt en praxis i den riktningen, att stora statsutgifter utöver den föreslagna riksstaten beslutas av riksdagen. Jag erinrar därom, att de utgiftsminskningar, som den siste talaren nämnde, voro, såvitt jag vet, icke i någon mån kända vid den tid, då motionerna i fråga väcktes.

Går jag sedan in på *saken*, har jag för min del funnit, att två så att säga synliga skäl åberopats för motionerna. Det ena skälet är en önskan att i större eller mindre mån överflytta kostnaden för folkskoleväsendet ytterligare på staten ifrån kommunerna. Detta är en ren ståndpunkt och en begriplig ståndpunkt. Men den frågan ingår efter mitt förmenande som ett led i en mycket stor komplex av frågor, nämligen den riktiga fördelningen av uppgifter och utgifter mellan primärkommunerna, landstingen och staten, och det kan knappast vara lämpligt att föregripa en sådan fördelning genom ett enstaka beslut, sådant som här är ifrågasatt.

Det andra synliga motivet var, såsom jag läst motionerna och utskottets betänkande, att man skulle uppnå en utjämning kommunerna emellan. Den siste talaren har nu bestritt detta och menat, att tanken på en utjämning mellan kommunerna var tämligen främmande för motionärerna. Med anledning därav har jag under hans anförande prickat för några uttalanden dels i motionerna, dels i utlåtandena, som han också nämnt.

I motionen nr 9 i första kammaren finns på andra sidan: »Statsmakterna hava också efter hand nödgats å vissa områden åvägbringa ett utjämningsförfarande i syfte att bispringa de svårast ställda.» Litet längre ned heter det: »Redan år 1904 gjordes det första yrkandet om understöd åt de särskilt skattetyngda kommunerna.» På följande sida talas om att förordningen omarbetades i en för de understödsbehövande kommunerna ogynnsam riktning, och längre ned talas också om bidragsgrunderna för de »understödsbehövande» kommunerna. Tanken på de understödsbehövande kommunerna har således icke varit så främmande för motionen, och på sid. 5 står också: »Det gives enligt vår mening oavvisliga skäl för, att någon provisorisk åtgärd vidtages, som åtminstone i viss utsträckning tillmötesgår det krav på rättvisa, som de svårast ställda skattebärarna i olika orter med all rätt önska se omedelbart förverkligat.»

I utlåtandena säger skolöverstyrelsen — det är avtryckt på sid. 17 i utskottsbetänkandet, det är visserligen endast ett citat, men visar dock tankegången: »Slutligen har statskontoret framhållit, att utgifterna för folkskoleväsendet utgjorde en betydande tunga för kommunerna och att åtminstone vissa av dem torde vara i stort behov av lättnad i utgiftsbördan.» På sid. 37 säges det av skatteutjämningsberedningen: »Därest statsmakterna, med hänsyn till... förefintligt trängande behov av omedelbar skattelindring åt vissa kommuner...» Det syns således, att både motionärerna och myndigheterna stått allt annat än främmande för tanken på en hjälp åt de mest skattetyngda kommunerna. Att den motion, som ligger till grund för utskottets betänkande, i detta avseende är mindre lyckad, har redan uppvisats. Det har uppvisats i ett utlåtande, om finns tryckt i utskottsbetänkandet. Det har uppvisats av finansministern, och det har, om jag fattade honom rätt, även herr Rydén erkänt.

Nu finns det emellertid ett tredje motiv, som inte är så synligt i motionen men som med erkännansvärd uppriktighet framdragits av herr Almkvist här i debatten. Det är att motionärerna ville göra någonting till förmån för landsbygden i allmänhet och jordbruket i synnerhet. Jag kan inte finna, att åtgärden ur den synpunkten heller är lyckad, ty det är en åtgärd, som ju kommer att ge anslag åt åtskilliga städer. Såvitt jag förstår av de siffror, som varit mig tillgängliga, komme ju minst 400,000 att gå till Stockholm.

Nu har det sagts av en del talare, att det är inte detta, det kommer an på, utan när anslaget utgår av statsmedel, uttas pengarna progressivt, och det är något helt annat än den icke progressiva skatt, som utgår till kommunerna, och på det sättet blir det en utjämning mellan fattiga och rika. Då får jag erinra, att det är inte länge sedan riksdagen antog en särskild skatt, avsedd till understöd åt de särskilt skattetyngda kommunerna, och vidare att om man vill taga ut en progressivt utgående statsskatt till understöd åt kommunerna, borde väl detta understöd gå till de mest skattetyngda kommunerna, åtminstone inte till dem, vilkas kommunalskatt är lägre än de kommuners med högt beskattningsbart belopp, vilka betala fiolerna. Om jag hört rätt — jag känner det inte på annat sätt — skulle kommunalskatten i Malmö vara 9 kronor, och det finns — det har jag själv övertygat mig om — åtskilliga landskommuner, som ha mindre än fyra kronor. Då skulle således en kommun med 9 kronors kommunalskatt understödja en kommun med mindre än 4 kronors kommunalskatt. Det kan inte, förefaller det mig, hänga rätt ihop. I alla händelser är

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Ang.
kostnaderna
för folkskol-
väsendet.
(Forts.)

det alldeles för dyrbart, om man verkligen vill ge de mest skattetyngda kommunerna understöd, att göra det på det sättet, att man dessutom hjälper en hel hop, som rakt inte behöva det. Det är ju alldeles givet, att en och samma summa räcker mycket bättre till, om man ger den åt de behövande än om man slår ut den på både de behövande och de icke behövande. Ur den synpunkten, att det här är fråga om ett moment av statens övertagande av folkskoleväsendet, vilket varit rätteligen hemma i ett större sammanhang, ur den synpunkten vidare, att här motionsvis föreslås en mycket betydande statsutgift, ur den synpunkten, att, om det är fråga om skatteutjämning mellan kommuner, är förslaget misslyckat eller i alla händelser onödigt dyrbart, och slutligen ur den synpunkten, att, om det är fråga om skatteutjämning mellan land och stad, är förslaget också misslyckat eller åtminstone alldeles onödigt dyrbart; ur alla dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I herr Hjalmar Hammarskjölds yttrande instämde herrar *Hallin* och *Roos*.

Herr Bergman: Herr talman! Då den siste ärade talaren, liksom förut finansministern och flera andra gjort gällande, att denna motion skulle vara så oerhört lättsinnigt hopkommen och olik vad man kunnat vänta från de erfarna riksdagsmän som undertecknat densamma, skall jag be att få tillägga ett par ord till det som redan sagts emot denna kritik.

Det är onekligen en smula ovanligt, att man i en enskild motion föreslår så stora statsutgifter och gör anspråk på att staten skall bevilja beloppet omedelbart, det kan så vara, men å andra sidan ligger det säkerligen något i den synpunkt, som herr Almkvist drog fram och som den siste talaren polemiserade mot. Just för närvarande gäller det mer än någonsin att bringa hjälp åt landsbygden och lantmännen. När man gör gällande, att denna fråga, vars vikt man säger sig behjärta, bör ställas på framtiden, behandlas av skatteutjämningsberedningen och alltså först efter åtskilliga år komma till något avgörande, använder man en helt annan argumentering än man annars i dessa dagar varit van att från det hållet höra, då det varit fråga om att hjälpa de betryckta lantmännen. Man har ju då sagt, att vad som göres, måste göras snabbt och effektivt. Det är just detta, att det måste vidtagas åtgärder, som bringa snabb och effektiv hjälp åt landsbygdsbefolkningen, som föranlett att detta något ovanliga yrkande om ett så stort bidrag till skolväsendet nu framförts på sätt som skett. Ingen lär kunna förneka att dessa medel, om utskottets förslag bifalles, till största delen komma landsbygden till godo.

Det är också ganska märkligt, att de myndigheter som yttrat sig, ingalunda uttalat sig avstyrkande. Skolöverstyrelsen, som saken ju närmast gäller och som är i högsta grad kompetent att yttra sig om den, tillstyrker ju i huvudsak; dess förslag till modifikation av formen för understödet, innebär ingen kritik av motionens väsentliga innebörd. Man läste nyss i en tidning, att statskontoret skulle avstyrkt förslaget, men om man ser efter vad statkontoret sagt, står där omedelbart efter det som landshövding Hammarskjöld citerade: »Starka skäl synas alltså tala för att åtgärder vidtagas i den riktning, motionärerna avse.» Sedan säger visserligen statskontoret, att det kan ju måhända vara mindre lämpligt, att nu till särskild behandling upptaga de i motionerna framställda förslagen innan skatteutjämningskommittén få utreda dem. Detta är dock inte något positivt avstyrkande; man observere ordet »måhända» och hela det synnerligen försiktiga ordvalet. Givetvis bör skatteutjämningsberedningen taga del av förslaget och yttra sig. Detta har också redan skett, och beredningen yttrar sig icke avstyrkande, som herrarna torde ha observerat. Beredningen säger, att om någon åtgärd nu skall vidtagas i denna riktning, vilket den icke ställer sig avvisande emot, så bör det enligt beredningens mening vara för ut-

redningsarbetet angeläget »att bestämmelser meddelas, som på ett otvetydigt sätt låta åtgärden framstå för kommunerna såsom ett provisorium av kort varaktighet».

Det är vad skatteutjämningsberedningen säger, och det är ju också meningen att så skall ske, ty utskottet självt föreslår, att anslaget skall beviljas med »de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva». Dessa bestämmelser böra — så fattar jag i varje fall utskottets mening — även fastslå att åtgärden får provisorisk karaktär. Om dessa åtgärder medföra orättvisor och ojämnheter, som bero på sådana orsaker, vilka äro av beskaffenhet att beröras av skatteutjämningsberedningens undersökningar, föreligger det ju ingen omöjlighet för denna beredning att taga dessa förhållanden under övervägande och föreslå sådana anordningar, som skatteutjämningsberedningen finner vara mera rättvisa, när denna beredning en gång kommer med sitt slutliga förslag. Måhända kan den redan dessförinnan och innan regeringen föreskriver de nyssnämnda »villkoren och bestämmelserna», avgiva något närmare utformat förslag till rättvisast möjliga förordning.

Slutligen ber jag i detta sammanhang få tillägga, att när man sagt, att huvudmotionären i denna fråga, nämligen herr Ekman, här skulle ha visat prov på en statskonst, som vore mindre meriterande just för närvarande — det var visst herr finansministern som spelade på den strängen — förefaller det väl vara synnerligen lämpligt att nu låta honom få sina gärningars lön. Det föreslås ju här, att Kungl. Maj:t skall, med »de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva» utföra detta beslut. De som då anse, att beslutet är mycket oförståndigt och lättsinnigt, böra väl icke ha något emot att den, som i detta stycke är mest ansvarig, verkligen också får dragas med följderna av sitt oförstånd och lättsinne. De som å andra sidan anse, att förslaget ingalunda är så lättsinnigt, utan att det verkligen innebär den hjälp, snabb och effektiv, som kan ges för närvarande och som i stort sett är så behöfelig, finna för sin del det vara särskilt lyckligt att just den som framlagt motionen kommer i tillfälle att på högsta ort föreslå de närmare villkor och bestämmelser, som erfordras för beslutets utförande utan några därmed följande farliga äventyr.

Jag får alltså, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Sandler**: Det frågas, herr talman: kan man efter att ha åhört herr finansministerns anförande rösta för utskottets förslag? Jag ber att få säga, att det är min avsikt att göra det. Om jag hade två röster, skulle jag inte i tveksamhet kvitta med mig själv, utan jag skulle ge dem bägge två till förmån för utskottets förslag.

Herr finansministern talade med en ganska stark indignation om det förslag, som här är framlagt. Den indignationen lämnade mig kall. Hans argumentering gick ut på att uppvisa, att förslaget medför de ena och de andra ojämnheterna, som siffermässigt låta sig påvisa. Han har rätt i detta. Jag visste förut, hur saken låg till i detta avseende; vad han hade att säga var ingenting nytt. Men jag ber att få erinra därom, att den regering, som den ärade finansministern tillhör, försvarade för ett par dagar sedan inför denna kamrare ett förslag till förbättring av förhållandena för landsbygdens befolkning, som med avseende på ojämnheten i sina verkningar är någonting vidunderligt jämfört med detta förslag, som nu föreligger.

Det är den omständigheten som gör, att jag är kall inför hans indignation.

Visst kan det sägas, och visst är det sant, att om man ser saken såsom ett tekniskt utjämningsproblem, lämnar detta förslag mycket övrigt att önska. Men, mina herrar, frågan om utjämningen, om man tar den i sin mera allmänna

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.

(Forts.)

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

omfattning, innefattar ju flera olika ting. Den innefattar avvägningen mellan beskattningsföremålen, den innefattar den interkommunala beskattningen, den innesluter den stora frågan, som jag betraktar som så synnerligen viktig, om en ny organisation av kommunerna — ett slags mycket välbehövt storskifte i detta land i fråga om den kommunala indelningen.

Men den innefattar därjämte också en fråga, som med vart år allt tydligare har framträtt såsom en nödvändig beståndsdel i detta program, nämligen överflyttningen av vissa kostnader från kommunerna till staten. Och det är detta, som är det föreliggande förslagets reella innebörd.

Jag har under den befattning jag haft med kommunalskattefrågans behandling, mer och mer kommit till den åsikten, att det över huvud taget icke går att komma till någon lösning av det stora utjämningsproblemet, med mindre man resolut slår in på den väg, som är beträdd i och med utskottets nu framlagda förslag, nämligen att överflytta någon del av kostnaderna från kommunen och till statsverket. Förslaget ligger alltså i en riktning, som jag menar, att man under alla förhållanden måste gå.

Jag kan inte se att dimensionerna av detta förslag äro sådana, att det kommer att medföra några oöverstigliga svårigheter, då det gäller det fortsatta utredningsarbetet. Det är, mina herrar, inte alls fråga om att göra den sittande skattutjämningsberedningen arbetslös genom att bifalla utskottets förslag. Den har verkligen alldeles tillräckligt att göra även sedan detta förslag har genomförts. Då jag kan ge min röst för förslaget, är det i den uppfattningen, att genomförandet av detta förslag icke kommer att göra det omöjligt för utjämningsberedningen att fullfölja sitt arbete på de andra områden, som den har sig förelagda att utreda.

Den skattelättnad, som förslagets genomförande betyder för ett mycket stort antal landskommuner, är för mig en realitet, som jag inte kan se bort ifrån, och inför vilken herr finansministerns siffror inte alls göra det intryck på mig, som herr finansministern kanske väntade, att de skulle göra. Inte heller gör under sådana förhållanden något intryck, vad som kan sägas, att med detta förslag få ju även sådana kommuner ett anslag av staten, vilkas kommunalskatt icke i och för sig är av den höjd att den skulle nödvändiggöra ett anslag. Mina herrar, om man har kommit till den uppfattningen, att det är en riktig väg att överflytta vissa allmänna kostnader från kommunen till statsverket, då är ju detta en självklar följd av en sådan ståndpunkt. Och mig skrämmar det följaktligen inte alls, att man påpekar denna självklara följd av ett sådant ståndpunktstagande.

Jag är därför, herr talman, för min del av den uppfattningen, att man mycket väl står till svars med att här bifalla utskottets förslag. Då man pekat på en utredning, som sitter, så säger jag mig endast: här är det för den svenska landsbygden en fågel i handen, och den har jag inte lust att låta flyga sin kos.

Det finns ett argument, som jag senterar mer än något annat av dem som framförts emot utskottets förslag. Det framfördes nyss av herr Hammar-skjöld, som talade om hur riksdagen rycker hit och dit i den av Kungl. Maj:t uppgjorda budgeten. Nog må man säga, att en sådan karakteristik är riktig, inte bara beträffande riksdagens förhållande under denna regering, utan också under andra regeringar. Att det finns risker i en sådan budgetbehandling är jag mycket medveten om. Men är det så, att man skall taga saken från den synpunkten, har jag bara en sak att säga: vill man göra någonting effektivt för att reducera denna risk, må man då skapa underlag för en majoritetsregering! Ty förr lär det inte bli något slut på riksdagens ryckande hit och dit i framlagda budgetförslag.

Herr talman! Jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Dahl**: Herr talman! Jag skall be att endast med några få ord få framställa vissa erinringar mot den siste ärade talarens anförande.

Herr Sandler nämnde, att det här endast gäller en överflyttning av vissa kostnader från kommunerna till staten, och därför verkade detta förslag för honom på intet sätt skrämmande. De siffror, som jag här framhållit, och vilka skulle belysa ojämnheterna i fråga om de avsedda lättnaderna gjorde på honom intet intryck. Jag har inte gjort mig några särskilda förväntningar om att kunna utöva någon inverkan på herr Sändlers ståndpunktstagande. Jag beklagar endast, att han icke har velat fästa avseende vid det, som är det sakligt avgörande i denna fråga. Det måste nämligen givetvis vara att tillse, huru överflyttningen från kommunerna till staten verkar. Det är väl icke endast fråga om att räkna samman en summa kommunala utgifter och lägga dem på staten. Utan skall här verkligen ske, som herr Sandler syntes avse att förorda, en skatteutjämning för kommunerna, skall man först och främst se till, att åtgärden har den effekten, att den verkligen jämnar ut skattetrycket kommunerna emellan, och inte bara utgör summan av vissa överflyttningar av utgifter från kommunerna till staten.

Det är detta som jag med några stickprov sökt belysa. Förslaget verkar i högsta grad ojämnt och irrationellt, och sålunda borde det allra minst kunna tolereras av en statistiskt så djupt förfaren man som herr Sandler.

Herr Sandler har vidare förklarat, att skatteutjämningsberedningen säkerligen inte blir arbetslös, om detta förslag godkännes. För visso blir den inte arbetslös. Ty om den skall kunna få någon fason på det hela, blir den säkerligen mycket mera arbetstyngd, därest riksdagen på detta irrationella sätt hugger in på den ena punkten efter den andra, allt under det att skatteutjämningsberedningen arbetar på att fullgöra sitt värv.

Herr Sandler ville hellre ha fågeln i handen, än han ville låta den flyga. Ja, om herr Sandler med fågeln betecknar själva skatteutjämningsrealiteten, skulle jag innerligen gärna vara honom behjälplig med att hålla den fågeln fängslad, så att den verkligen kunde komma till någon nytta och kunde slaktas och spisas av kommunerna. Men den fågel, som här bjudes, är verkligen av en sådan egenskap, att gud vet, huruvida den egentligen kan komma till någon avsedd matnytta.

Herr **Almkvist**: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Hammarskjölds i Uppsala uttalande. Jag hade nämligen i mitt förra anförande sagt, att ett av huvudskälen för ifrågavarande motions framläggande var en önskan att åstadkomma en sådan utjämning av skolkostnaderna, som kunde komma landsbygden till gagn. Herr Hammarskjöld invände då mot mig, att mot detta kunde man säga, att städerna också skulle komma att få ett väsentligt understöd. I anledning av detta uttalande, men jämväl även med tanke på vad finansminister Dahl nyss yttrade, vill jag erinra därom, att i motionen är det utsagt klart och tydligt, att motionärerna till fullo inse, att dylika ojämnheter, som här blivit påtalade, komma att göra sig gällande mellan de olika kommunerna. Men om man ser saken i stort, d. v. s. betraktar frågan såsom gällande en överflyttning från kommunerna till staten av vissa utgifter, blir resultatet dock så tillfredsställande, att man fördensskull anser, att åtminstone alla, som representera landsbygden, böra kunna finna det vara rättvist att ge förslaget sitt stöd.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten därpå att skatteutjämningsberedningen, som haft att granska motionen, har påvisat, att om motionen skulle ha bifallits, detta skulle inneburit, att statens andel i de totala utgifterna skulle

*Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

för landsbygden ökas från 27 procent till 33 procent, medan däremot statens andel i städernas utgifter bleve ökad ifrån 6 till endast 7 procent. Uti denna av skatteutjämningsberedningen angivna relation inträder givetvis någon förändring på grund av de omjusteringar, som statsutskottet har vidtagit, men det är inga väsentliga förändringar. Ett bifall till statsutskottets förslag innebär följaktligen i stort sett en höjning med inemot 6 procent av statens andel i de totala utgifterna för landsbygden, men det innebär en höjning, som räknas blott i några få tiondels procent, när det gäller statens andel i städernas totala utgifter.

Vad sedan beträffar den av herr Nilsson i Gränebo förfäktade meningen, att det vore rättvisare och lämpligare, om riksdagen ginge in för ett understöd av 300 kronor per läraravdelning, är jag den siste att bestrida riktigheten härav, om man nämligen ser saken uteslutande från skolsynpunkt. Det är givet, att herr Nilssons förslag innebär vissa fördelar därigenom, att det realiserat komme att uppmuntra skoldistrikten till att utbyta sina överbefolkade skolor, försedda med få lärarkrafter, mot bättre organiserade skolor med flera lärarkrafter, och detta kan naturligtvis endast anses vara en förtjänst och en fördel. Men om man läser motionen, finner man, att fastän man beaktat även nyssnämnda synpunkter, så ha motionärerna dock med hänsyn till de önskemål och syften, de närmast haft med den föreliggande motionen, funnit ur utjämningsynpunkt giva ett rättvisare och mer tillfredsställande resultat, om man stannade för ett bidrag för varje barn. För övrigt betyder det i regel ganska litet, om riksdagen godkänner den ena eller den andra linjen.

Jag skall be att få lämna ett par små exempel till belysande av detta. Jag tager en B 2-skola med 60 barn — sålunda en skola med 3 läraravdelningar. Enligt statsutskottets förslag skulle för barnen erhållas ett belopp av 300 kronor och för var och en av de tre läraravdelningarna 200 kronor, d. v. s. 600 kronor — alltså summa 900 kronor. Enligt herr Nilssons i Gränebo förslag skulle samma skola för tre läraravdelningar erhålla 300 kronor för varje eller samma belopp 900 kronor. Om jag därefter tänker på en avlägsen till arealen stor landsförsamling med ett jämförelsevis begränsat barnantal, men med ett rätt stort antal läraravdelningar, så har den församling, jag syftar på, omkring 400 barn och 16 läraravdelningar. Enligt statsutskottets förslag blir det 2,000 kronor för barnen och 3,200 kronor för läraravdelningarna — alltså tillsammans 5,200 kronor. Enligt herr Nilssons i Gränebo förslag blir det för sexton läraravdelningar, med 300 kronor för varje, 4,800 kronor. Denna församling, som har utomordentligt svårt att hålla sitt skolväsende någorlunda organiserat och i skick i övrigt, får alltså enligt statsutskottets förslag 400 kronor mera än enligt herr Nilssons i Gränebo förslag, och det anser jag vara en rättvisa, åtminstone när det tillämpas på fall sådana som detta. Skulle däremot motionen ha bifallits, hade denna församling fått ett statsbidrag av 8,000 kronor. Det hade den varit väl förtjänt av och det hade kommit väl till gagn i den trakten.

Herr Olsson, Olof: Det har för utskottets förslag, herr talman, framburits många skäl, av vilka jag visst inte kan gilla alla, men denna min belägenhet visar ju bara, att man från olika utgångspunkter kan komma till samma resultat.

När jag hörde herr finansministern förra gången och hörde honom nu, lämnade mig all den bevisföring, som han drog fram, alldeles oberörd. Denna okänslighet berodde huvudsakligen därpå, att hans bevisföring gick ut ifrån, att detta förslag skulle vara ett skatteutjämningsförslag. Jag har personligen inte kunnat betrakta det som en skatteutjämning i stort sett. För mig har det varit en skattelindring i huvudsak. Man går till en sådan, om man finner, att en skatte-

lindring är av nöden, och jag skulle tro, att den utgångspunkten är riktig, att en skattelindring verkligen behövs. Det är visserligen ingen nyhet, men det är inte förty ett faktum. Om en åtgärd av det slaget blir rättvis, det beror naturligtvis i hög grad på om man kan finna instrument tillräckligt känsliga för att skapa denna rättvisa. I sociala ting är det tämligen svårt att finna instrument av det slaget, och därför måste man alltid räkna med ojämnheter. Men i det här fallet har man åtminstone den rättvisan, att de skoldistrikt, som ha det bättre skolväsendet, också få de större pengarna, och detta har för mig varit ett av de skäl, som gjort, att jag har kunnat se bort ifrån de ojämnheter, som otvetydigt finnas.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Thulin: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord för att motivera den ståndpunkt, som jag kommer att intaga vid voteringen.

För min del behjärtar jag i mycket hög grad de synpunkter, som ha framförts här under debatten bland annat av herrar Rydén och Sandler till förmån för det förslag, som utskottet har framlagt. Jag är också övertygad om att det steget måste tas och tas ganska snart, att folkskoleväsendet övertages av staten, och jag tror, att den uppfattningen håller på att värka sig fram och kommer såsom en tämligen mogen frukt av vad som i dag har förekommit i riksdagen. Men jag tror icke, att det steg, som utskottet har föreslagit, bör tagas, enär den utredning, som föreligger såväl i utskottets förslag som också i motionen, efter min mening är så pass bristfällig, att man näppeligen på grund härav kan gå till ett beslut. Den förda debatten, tror jag, har ådagalagt, att denna utredning måste karakteriseras såsom mycket bristfällig.

Då jag efter åhörandet av debatten har kommit till den uppfattningen, att en ståndpunkt med krav på rent bord nu är den riktiga, vill jag samtidigt framhålla, att såvitt jag kan finna, ett avslag i år endast kommer att innebära ett uppskov på något år med denna fråga. Jag tror nämligen, att den fågel, som herr Sandler talade om och som man nu har i handen, inte kommer att flaxa bort. Det är alldeles säkert, att om denna fråga återkommer, vederbörligen utredd, kommer det att medföra den av honom önskade lättningen för landskommunerna och säkerligen på ett bättre och mera rationellt sätt än som nu kan komma i fråga i anledning av utskottets förslag.

Herr talman! Jag kommer att rösta för avslag på samtliga i ärendet föreliggande motioner.

Herr Larson, Edward: Man kan mycket väl förstå, att det skall vara skiljaktiga meningar i denna fråga, men jag hade verkligen hoppats, att kammaren inte skulle motsätta sig ett sådant förslag, som detta, vilket verkligen kan ge en lindring i skatteförhållandena på landsbygden.

Om jag nu för att vara kort skall taga min egen kommun som exempel, vill jag säga, att vi ha en kommunalskatt på 13 kronor 50 öre. Därtill kommer en landstingsskatt på 2 kronor 5 öre och sedan tillkommer vägs katt. Vi äro då uppe i mellan 17 å 18 kronor, skattebelopp som ofta återfinnes på landet, medan man i vissa större städer sitter med en skatt på till exempel 5 kronor 75 öre. Herrarna skola förstå, hur det känns för landsbygdens folk, när man gör dessa jämförelser, i synnerhet när det är så svårt för många av landsbygdens befolkning att draga sig fram. Jag tycker, det är beklämmande, att man skall ställa sig så oförstående inför en fråga, som verkligen är så berättigad.

Man har nu anfört tvenne skäl för avslag. Det ena är bristande utredning, men det är ju så många gånger sagt, att ett bifall till utskottets förslag i detta fall inte föregriper en utredning. Därför finns inte någon anledning att på den grund ställa sig avvísande.

*Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Vidare säger man, att det verkar så ojämnt. Ja, jag skulle vilja fråga: hur ställer det sig med en sänkt inkomst- och förmögenhetsskatt? Verkar också inte den ojämnt? De, som komma i åtnjutande av denna sänkning, bli personer och bolag, de stora inkomstagarna, som inte alls behöva densamma, men de få den i alla fall, medan den s. k. mindre bemedlade befolkningen eller småfolket inte har någon nämnvärd nytta av en sänkning av inkomst- och förmögenhetsskatten. Om det verkligen föreligger sådana skäl, att det skulle vara orsak att förkasta det här förslaget, tycker jag, att det är svårt att komma fram med ett förslag om sänkning av inkomst- och förmögenhetsskatten, som torde till sin fulla del, kan man säga, just gynna sådana personer, bolag och verk, som faktiskt inte ha något verkligt behov därav.

Jag ber därför, herr talman, att på det varmaste få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rosén: Det har under debatten nämnts några siffror, och jag skall bara taga upp två sådana till ett ögonblicks granskning.

Ett bifall till motionen skulle beträffande Töre, såvida jag är riktigt underlättad, lindra skatten med 80 å 90 öre, men i Stockholm med 3 å 4 öre per skattekrona. Nog kan man säga, ehuru motionen inte har avsett en skatteutjämning, att det i detta fall dock blir en skatteutjämning.

Ser man på beloppen, har det anmärkts, att Stockholm får 400,000 kronor. Den ärade talaren från Uppsala nämnde detta belopp, men det är i själva verket 360,000 kronor. Skillnaden är dock inte så stor. Detta belopp avser en befolkning på 480,000 invånare. På Norrbotten med inte fullt 200,000 invånare kommer ett större belopp, nämligen 390,000 kronor. Nog blir det en skatteutjämning, men det har aldrig avsetts att bereda annat än en skattelättnad.

Det har vidare sagts, att Orsa kommun, som inte har någon kommunalskatt, får del av detta bidrag. Det är sant. Orsa har ingen kommunalskatt, men skatdragarna ha landstingsskatt och vägs katt. Dessa båda skatter ingå i Stockholms kommunalskatt, och jag förmodar därför, att skatten i Orsa är större än i Stockholm.

Frågan ligger nog så till, att antingen skall man sänka skatteprocenten med 5 enheter, vilket utan tvivel är till gagn för de stora inkomstagarna, eller också skall man ge det föreslagna beloppet åt landsbygdens folk, och det tror jag är det mest behöfliga. I det valet har jag, herr talman, icke tvekat.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera punkten av utskottets i det förevarande utlåtandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten a), fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att utskottets hemställan skulle avslås; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av godkännande av herrar Nilssons i Gränebo och Olssons i Kulenbergstorp vid utlåtandet avgivna reservation.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Bergqvist* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits avslag, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 198 punkten a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan i nämnda punkt.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter voting medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 43.

Sedermåra gjordes i enlighet med de beträffande punkten b) förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nilsson i Malmö vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 199, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till kontrollstyrelsens verksamhet jämte i ämnet väckta motioner, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets memorial:

nr 56, angående vissa ändringar i de av riksdagen fastställda bestämmelserna rörande avlöningen för de hos kamrarna och utskottet samt i riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktbetjante; samt

nr 57, angående viss gratifikation åt de hos riksdagens kamrar och utskott samt i riksdagens kansli anställda vaktmästarna.

Vad utskottet i dessa memorial hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets memorial nr 41, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets utlåtande nr 34 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till motorfordonsförordning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt såvitt angick första kammaren.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande och memorial:

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 59 och 63 §§ lagen den 23 oktober 1891 (nr 68 sid. 1) angående våghållningsbesvärets utgörande på landet; och

Första kammarens protokoll 1930. Nr 44.

nr 95, i anledning av kamrarnas återförvisande till jordbruksutskottet av utskottets utlåtande, nr 56, i anledning av väckta motioner angående bestämmelser om märkning av importerad havre medelst färgning.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets memorial:

nr 59, med förslag till nytt reglemente för riksgäldskontoret; och
nr 60, angående instruktionen för bankoutskottet.

Vad utskottet i dessa memorial hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av väckt motion om ändring i §§ 24 och 27 värnpliktslagen; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 4:o) och 14:o) lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.50 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
